

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 31 • SAYI: 290 • ARALIK 2024 • ISSN:2791-9595

Osmanlı Kocan
Şehir
Üsküp

Kadir ÖZKÖSE

Üsküp ve
Kosova'da
Ecdadın İzleri

M. Nihat MALKOÇ

Kardeşlerimizi
Ötekileştirmemek

Enbiya YILDIRIM

Beyefendi
Bir Şair
Bahattin Karakoç

Aydın BAŞAR

Rumeli
Topraklarına
Adanan Şiirler

M. Nuri YARDIM

ISSN:2791-9595

9 773302 080076 00267

DİVÂN-I HULÛSİ MOBİL UYGULAMASI YAYINLANDI!

20.Yüzyıl Mutasavvıf Dîvân Şâiri
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin
Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eseri
Mobil Uygulamaya Aktarıldı!

- Oku - İncele - Dinle
- Fihrist - Arama
- Sözlük - Kelimeler
- Dîvân Radyo
- Dîvândan Görseller

Android ve IOS
Platformlarından
Ücretsiz
İndirebilirsiniz.

ES-SEYİD OSMAN
HULÛSİ EFENDİ VAKFI

ANDROID & IOS İNDİR

Üsküp ve Kosova ile Türkiye Arasındaki Kültürel Bağlar

Horasan'dan Anadolu'ya gelen dervişlere Horasan erenleri denir. Horasan erenleri, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde birçok tekke ve zaviye kurmuşlardır. Bu dervişler yalnızca Anadolu'da değil, Balkanlar'da da önemli tasavvufi faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Osmanlı Devleti I. Murat'ın 1361 yılında Edirne ve Filibe'yi fethetmesiyle birlikte Rumeli'ye yerleşmeye başlamıştır. Fethedilen bölgelerdeki gayrimüslim halka hoşgörü ve adaletle yaklaşılması, ayrıca kurulan yeni müesseselerin sunduğu hizmetler, halkın gönlünün İslam'a ve Osmanlı Devleti'ne ısınmasını sağlamıştır.

Ayrıca, fetihten önce bölgede faaliyet gösteren tasavvuf erbabının etkisi, özellikle İslam'ın yerel halk tarafından benimsenmesinde önemli bir etken olmuştur. Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'a gelmesiyle birlikte tasavvufi hareketlerin bölgedeki karakteri kurumsallaşmaya başlamıştır. Erenler; yollara, su kenarlarına ve kırsal kesimlerde yapılaşmaya gitmişlerdir. Bu zaviyelerde dinî faaliyetlerin yanı sıra sosyal ve kültürel etkinlikler de icra edilmiştir. Bu sayede yerli halk, Müslümanlar hakkında olumlu bir görüş geliştirmiştir.

XVI. yüzyıldan Osmanlı'nın yıkılışına kadar bölgedeki en etkin tekkeler ise Halvetiyye tekkeleri olmuştur. Halvetî gelenek, Balkanlar'da İslamiyet'in tanınmasında ve tasavvufî neşvenin kökleşmesinde hayati bir katkı sağlamıştır. Bu tekkelerden bazıları günümüze kadar ulaşmış ve faaliyetlerine devam etmektedir.

Osmanlı Devleti'nden bu yana devam eden Üsküp ve Kosova ile Türkiye arasındaki kültürel bağlar, tarihî, dilsel ve sosyal unsurlara dayanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Üsküp ve Kosova, Türk kültür ve yaşamının önemli merkezleri hâline gelmiştir. Bu dönemden kalma camiler, medreseler ve diğer yapılar, bölgedeki Türk kültür mirasının izlerini taşımaktadır. Türkçe, Üsküp ve Kosova'da yaşayan Türk toplulukları arasında önemli bir iletişim dili olmuştur. Ayrıca, Türk edebiyatı ve folkloru, bu bölgelerdeki kültürel hayatın şekillenmesinde etkili olmuştur. Düğün, bayram ve diğer sosyal etkinliklerde, Türk kültürüne ait gelenekler hâlâ yaşatılmaktadır. Yöresel müzik, dans ve yemek kültürü gibi unsurlar, bu bağları pekiştiren unsurlardır. Türkiye, Üsküp ve Kosova'daki Türk topluluklarına Türkçe eğitimi ve kültürel destek sağlayarak, bu kültürel bağların güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Türkiye'nin bölgedeki ekonomik ve sosyal projeleri, Türk topluluklarının yaşam standartlarını yükseltirken, kültürel etkileşimi de artırmaktadır. Bu unsurlar, Üsküp ve Kosova ile Türkiye arasındaki kültürel bağların güçlenmesine ve sürekliliğine katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'nin Kosova ile tarihî ve coğrafi bağları olduğundan, bu bölgeye yakın ilgi göstermesi gerekmektedir. Türkiye, Kosova'nın millî birliğini, demokratik yapısını ve bağımsızlığını desteklemekte, ekonomik yardımlar sunmaktadır. Ayrıca, Batı ülkelerinin de Kosova'ya destek vermesi, Balkanlar'da kalıcı barış için önemlidir.

Türkiye, Arnavutluk, Bosna-Hersek ve Kosova ile iyi ilişkiler geliştirerek kendi kültürel mirasını korumalı, Hırvatistan ve Slovenya ile de iş birliği yapmalıdır. Sırbistan ve Karadağ ile de ilişkilerini güçlendirerek tarihî düşmanlıkları azaltmak önemlidir. Türkiye, bölgedeki etkisini sürdürmek için soydaşlarını ve kültürel varlıklarını korumalıdır. Kosova'daki Türk kültür varlıklarının restorasyonu, Türk mirasının yaşatılması açısından kritik öneme sahiptir.

Batılı ülkeler, Kosova'nın kültürel değişimini desteklemek için çalışmalarda bulunurken, Kosova halkı kültürel değerlerine sahip çıkmalıdır. Türkiye ve Kosova arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla iş birliğinin artırılması önemlidir. Türkiye'nin geçmişten günümüze uyguladığı politikalar, Kosova'daki Türk toplumu için yol gösterici olmalıdır.

Kurucusu

A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - ISSN:2791-9595

Yıl: 31 Sayı: 290 - Aralık 2024

Yayın Tarihi: 01 Aralık 2024

**Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına
İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni**

Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri

M. Nazmi DEĞİRMENÇİ

Hulusi KESKİNTEPE

Yönetim Yeri:

Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık Turizm İnşaat
San. ve Ticaret A.Ş.

Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi No:
89

44700, Darende / MALATYA

Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79

www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım

Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil

Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android

ios

06

Kur'ân Meş'alesiyle Aydınlanıp Aydınlatanlar

 Ali AKPINAR

"Kur'ân'ın aydınlık mesajını insanlığa ulaştırmak için daha Peygamberimizin hayatında iken dünyanın dört bir yanına dağılan Müslümanlar, gittikleri her yerde yaktıkları kandillerle Kur'ân'ın nuruyla aydınlatmaya devam etmişlerdir."

10

Osmanlı Kokan Şehir Üsküp

 Kadir ÖZKÖSE

"Üsküp'teki Osmanlı camileri tarihin serencamını bir bir gözlerimizin önüne sermektedir. 1438-1439 tarihlerinde yapılan İshak Bey Camii, 1475-1476 yıllarında inşa edilen İsa Bey Camii, 1503-1504 tarihlerinde bina edilen Yahya Paşa Camii, 1537-1538 tarihlerinde yapılan Sultan Murat Camii bize Osmanlı'yı hatırlatan Osmanlı'nın nöbetçi bekçileridir adeta."

Somuncu Baba Dergisi'nin içeriğinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş.ne aittir.

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK / Prof. Dr. Ali YILMAZ
Prof. Dr. Sebahat DENİZ / Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ
Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN / Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ / Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI
Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL / Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE
Prof. Dr. Mahmut YEŞİL / Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK

38

Üsküp ve Kosova'da Ecdadın İzleri

✍ M. Nihat MALKOÇ

"Kadim bir şehir olan Üsküp Osmanlı eserleriyle müzeyyendir. Üsküp deyince öncelikle Sultan Murad Külliyesi akla gelmektedir. Üsküp'te şehir merkezine hâkim bir tepede yer alan külliye; cami, medrese, mektep ve imaret yapılarından meydana gelir."

62

Kişisel Gelişime Karşı Sosyal Gelişimin Önemi

✍ Erol AFŞİN

"Yardımsız bir millet oluşumuzu ifadeye lügatler yetersiz kalır, boğazımız düğümleir. O yüzden ki bencilce yaklaşımları biz toplu olarak da sevmeyiz. Çünkü yetişme şartlarımızda, gençlerimizde bencillik yok."

68

Beyefendi Bir Şair Bahattin Karakoç

✍ Aydın BAŞAR

"Bahattin Karakoç yüklü bir kelime hazinesini şiirinde kullanan, çeşitli sanatlara yer veren şehirli bir şair olarak karşımızda duruyor."

Üsküp Ve Kosova ile Türkiye Arasındaki Kültürel Bağlar ..1	Kemal DEMİR
Kur'ân Meş'alesiyle Aydınlanıp Aydınlatanlar.....6	Ali AKPINAR
Osmanlı Kokan Şehir Üsküp.....10	Kadir ÖZKÖSE
Dijitalleşme Gençlik ve İnanç Sorunları.....16	Ramazan ALTINTAŞ
Bizim Sevdamız 19	Bestami YAZGAN
Mizah ve Şair Eşref'i Hatırlamak..... 20	Mahmut KAPLAN
Bizim23	Bekir OĞUZBAŞARAN
İhlâs ve Sıdk Üzere Olmak..... 24	Musa TEKTAŞ
O Bosnalı Çocuk... .. 29	Halil GÖKKAYA
Değişmem.....30	Vedat Ali TOK
Sarıkamış Şehitleri..... 33	Ahmet Sami BENLİ
Kardeşlerimizi Ötekileştirmemek..... 34	Enbiya YILDIRIM
Üsküp ve Kosova'da Ecdadın İzleri..... 38	M. Nihat MALKOÇ
Üsküplü Atâ'nın Tuhfetü'l-Uşşâkı44	Fatih ÇINAR
İnsan..... 49	Razaman PAMUK
Amerika'nın İlk Osmanlıları ve Hacı Ali50	İsmail ÇOLAK
Dervişçe Yaşamak.....54	Rasul KESENCELİ
İbâdet Ahlâkı.....58	Mehmet SOYSALDI
Zulüm Çağı.....61	Ekrem KAFTAN
Kişisel Gelişime Karşı Sosyal Gelişimin Önemi.....62	Erol AFŞİN
Balkan Güzellemesi.....64	Yusuף DURSUN
Bir Nefes Şiir.....66	Yusuף HALICI
Beyefendi Bir Şair Bahattin Karakoç68	Aydın BAŞAR
Yahya Kemâl'in Şiirlerinde Balkanlar72	Oğuzhan AYDIN
Kopsa Kıyamet Görsem Yüzünü78	Hamit DEMİR
Gülce..... 81	Celalettin KURT
Rumeli Topraklarına Adanan Şiirler82	M. Nuri YARDIM
Engelli Olma86	Ali ÖZKANLI
Göç.....89	Satılmış ŞEN

گوشه وحدت نماوت نماز بار ابله در
 صورت زاهد لره بیمار آن ترافی سیرتی
 او قورون مصحف هسته کی اواز نابی
 داغیابوب دار لیسر جمله طریق عشقه
 زه بانسه گوردن دوست یور بر دیده مزه
 فیوسی قولوغیدر باشه سعادت قاجی
 همدار سیشز سینه مزه وصل نماز بار ابله در
 طور ایتمه زهان صحن نماز بار ابله در
 اول سبب نظر رو بنماز بار ابله در
 با جمال اولری اولان رفعت نماز بار ابله در
 و جریک آشفنه سیز نماز بار ابله در
 بر عقبر بنده سیز عز نماز بار ابله در

نظر همتی در بر قسه غایوسی آنک
 بز کیمز بو لطف بی صحت نماز بار ابله در

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. Kûşe-i vahdetimiz halvetimiz yâr iledir
Sarmışız sînemize vuslatımız yâr iledir
2. Sorma zâhidlere bilmez "len terâni" sırrını
Tür-ı Eymen'de nihân sohbetimiz yâr iledir
3. Okuduk Mushaf-ı hüsnündeki "ev ednâ"yı
Ol sebebdan nazar-ı rü'yetimiz yâr iledir
4. Dağılıp varlığımız cümle tarîk-ı aşkda
Pây-mâl oldu olan rif'atımız yâr iledir
5. Nere baksı görünen dost yüzüdür dîdemize
Vechin âşüftesiyiz hayretimiz yâr iledir
6. Kapısı kulluğudur başda saâdet tâcı
Bir hakîr bendesiyiz izzetimiz yâr iledir
7. Nazar-ı himmetidir yoksa Hulûsî anın
Biz kimiz bu lutf-ı bî-minnetimiz yâr iledir

Nesre Çeviri

1. Allah'ın varlığını ve birliğini andığımız vahdet köşemizde baş başa verip konuştuğumuz kimse yalnızca sevgilidir. Sevgiliyi göğsümüze sarmışız, vuslatımız onunladır.
2. "Len terâni" sırrını dinin özünden habersiz zahidlere sorma, onlar bilmez. Bizim Tür-ı Eymen'deki gizli sohbetimiz sevgili Allah iledir.
3. Biz sevgilinin güzellik mushafındaki "ev ednâ" yazısını okuduk. O sebepten ilâhî tecellileri kalp gözüyle temaşamız sevgili iledir.
4. Aşk yolunda bütün varlığımız dağılıp ayaklar altına düştü, bir kıymetimiz var ise sevgili sebebiyledir.
5. Nereye baksak gözümüze görünen dost yüzüdür. Sevgilinin yüzünün tutkunuyuz, şaşkınlığımızın sebebi sevgilidir.
6. Başımızdaki saadet tacı, sevgilinin kapısının kulu oluşumuzdandır. Biz onun hakir kölesiyiz, izzetimiz bu sebepledir.
7. Ey Hulûsî! (Tüm bu lutuflar) sevgilinin himmet dolu bakışındandır, yoksa biz kimiz, bu karşılıksız lutf sevgili sebebiyledir.

Nesre Çeviren: Prof. Dr. Nihat Öztoprak

Kur'ân Meş'alesiyle Aydınlanıp Aydınlatanlar

“Kur'ân'ın aydınlık mesajını insanlığa ulaştırmak için daha Peygamberimizin hayatında iken dünyanın dört bir yanına dağılan Müslümanlar, gittikleri her yerde yaktıkları kandillerle Kur'ân'ın nuruyla aydınlatmaya devam etmişlerdir.”

Yüce Yaratıcı'nın insanlığa son seslenişi Kur'ân, hayat rehberidir, hayat düsturudur, hayat kitabıdır. O sadece ibâdetlerde okunmak için gelmemiştir. Bunun yanında o, dünya hayatını dizayn ederek insanlığı âhirete hazırlamak için gelmiştir.

Onun için onu kutsal kitabı olarak kabul eden her Müslüman, Kur'ân'ı sahiplenmeli, onu okumalı, onu anlama ve yaşama çabası içerisinde olmalıdır. Zira Kur'ân yalnızca ilim adamlarının okuyup anlayacağı, yalnızca belli yaş yahut belli konulardaki insanların okuyup anlayacakları bir kitap değildir. O, her Müslüman'ın hayat yolunu aydınlatacak, hayatını anlamlı hâle getirecek hayat düsturudur.

Kur'ân hayat rehberidir. Nitekim el-Hüdâ ve el-Hâdî onun isimleri arasında sayılmıştır. *"Bu, doğruluğu şüphe götürmeyen ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlara yol gösteren (hüdâ) Kitap'tır."*¹

Onun bir diğer ismi de el-İmâm'dır. *"Bir gün bütün insanları imamlarıyla beraber çağırırız."*² Bir anlayışa göre âyetteki imam/önderden kasıt, insanlara verilen kitaplardır. Buna göre Diriliş gününde Tevrat ehli, İncil ehli ve Kur'ân ehli kendilerine indirilen kitaplara çağrılacaklardır.³

en-Nûr ve el-Münîr de onun güzel isimlerindedir. O, insanları karanlıktan aydınlığa çıkaran, onların yollarını aydınlatan kitaptır.

*"Bu peygambere inanan, hürmet eden, yardım eden, onunla gönderilen nura uyanlar yok mu? İşte onlar saâdete erenlerdir."*⁴ *"Aydınlatıcı (münir) kitap getiren peygamberler."*⁵ Kur'ân ile aydınlanan kişi gerçek anlamda münevverdir.

Kur'ân'ın bu aydınlık mesajını insanlığa ulaştırmak için daha Peygamberimizin hayatında iken dünyanın dört bir yanına dağılan Müslümanlar, gittikleri her yerde yaktıkları kandillerle Kur'ân'ın nuruyla aydınlatmaya devam etmişlerdir.

"Kemalpaşazâde'nin cennet bahçesine benzetererek "Rumeli'nin Bursa'sı" diye andığı Üsküp'ü Evliyâ Çelebi tam bir Müslüman şehri diye tasvir eder, kırk beş camiden, birçok mescit, mektep, hamam ve tekkeden söz eder. Bu yapıların her biri yapıllıklarıyla, dine hizmetleriyle tarihe not düşen, pek çok tarihî bilgi ve olaya şâhitlik eden yapılardır."

Dünyada Bir Cennet Bahçesi Üsküp!

Bugün başkenti Üsküp olan Makedonya bölgesinde de Müslümanlar aynı yol haritasıyla yollarına devam ettiler. 1389 Kosova Savaşı'ndan sonra Osmanlı hâkimiyetine giren Makedonya, çeşitli savaşlarla el değiştirse de Müslümanlar o bölgede varlıklarını sürdürmektedirler. Bugün iki milyonluk nüfusun yarısı Müslümandır. Camilerden en meşhurları Üsküp'teki İsâ Bey Camii, Sultan Murad Camii, Yahyâ Paşa Camii, Alaca İshak Bey Camii, Murad Paşa Camii, Köse Kadı Camii, Mustafa Paşa Camii, Dükkâncık Camii; Üsküp yakınında Hüseyin Şah Camii, Manastır'daki İshakiye

Camii, Hasan Baba Camii, Haydar Kadı Camii, Hamza Bey Camii; Kalkandelen'deki Paşa Camii, Pirlepe'deki Çarşı Camii, Ohri'deki Tekye Camii, İştîp'teki Hüsameddin Paşa Camii, Köprü'deki Fâzıl Ahmed Paşa Camii'dir. Tekkeler arasında en meşhur olanı Kalkandelen'deki Harâbâtî Baba ve Üsküp'teki Rifâî Tekkesi'dir.⁶

XVI. yüzyıl Osmanlı tarihçisi Kemalpaşazâde'nin cennet bahçesine benzeterek "Rumeli'nin Bursa'sı" diye andığı Üsküp'ü Evliyâ Çelebi tam bir Müslüman şehri diye tasvir eder, kırk beş camiden, birçok mescit, mektep, hamam ve tekkeden söz eder.⁷ Bu yapıların her biri yapılarıyla, dine hizmetleriyle tarihe not düşen, pek çok tarihî bilgi ve olaya şahitlik eden yapılardır.

Elbette diğer İslâm merkezlerinde olduğu gibi bu bölge merkezlerinde de külliye ruhuyla yapılan camilerin etrafında kurulan ilim halkalarında pek çok ilim adamı

yetiştirilmiştir. Bölgenin siyasî açıdan hareketli olması hasebiyle bu bölgede yetişen pek çok âlim, buradan İstanbul başta olmak üzere çeşitli merkezlere hicret etmiş ve oralarda hizmetlerini sürdürmüşlerdir. Onların içerisinde Kur'ân ve tefsir ilmine katkı sağlayanlar elbette olmuştur. Kimi yazılı eserler ortaya koymuşlar, kimi de şifâhî olarak Kur'ân ve din hizmetlerini sürdürmüşlerdir. Onların yazılı eserlerinin bir kısmı günümüze intikâl etmiş, bir kısmı siyâsî kargaşalar içerisinde kaybolmuş, birçoğu da yazma olarak hamiyet sahibi araştırmacıların eliyle gün yüzüne çıkarılmayı, tahkikli neşir edilmeyi beklemektedir. Bu eserlerin önemli bir kısmının bazı Kur'ân âyetleri ve tartışmalı bazı konular etrafında yazılan risâleler olduğunu görmekteyiz.

Onlardan birkaç misal verecek olursak:

Manastırlı Kadı Mahmûd b. Ahmed (Terzizâde) (v. 1714): Kadılar zümresinden iken

sonradan tezkereci olmuştur. Hicaz' da vefat eden bu zatın cihadın faziletlerinden bahseden risâlesi, tefsire ait eseri ve "Çelebi" kelimesine dair bir risâlesi vardır.

Manastır Filorunalı Mantıkî Mustafa Efendi (v. 1828): Mantık ilminde şöhret bulmuştur. Hayatını eser yazarak ve ders vererek geçirmiştir. Beyzâvî hâşiyesi, Sultan II. Mahmud' a takdim ettiği Tefsiru İnnellahe ye'muru bi'l adli ve'l-ihsân kitabı eserlerinden bir kaçıdır.

Manastırlı Kâdî Hasan b. Ali: Sultan V. Murad zamanında yaşamış kadılardandır. Adalar, Uzunköprü ve Tire kadılığında bulunmuştur. Eserlerinden bir kaçı şunlardır: Firaknâme ve Hadis-i Erbaîn Şerhi, es-Süyûtî'nin Mefâtihi'1-Cenneh (Kılıçlar, cennetin anahtarlarıdır) hadisinin şerhi.

Manastırlı Faik Salih Bey (v. 1899): Elfiye-i Seniyye fi'l-Adabi'l-Ahmediyye (Bin Hadis-i Şerif şerhi) eserlerinden biridir.

Manastırlı Rifat Muhammed Bey (v. 1907): Gazi Ahmet Muhtar Paşa emrinde orduda görev yapmış kılıç ve kalem sahibi bir zattır. Peygamberler tarihi, edebiyat ve askerliğe dair eserleri vardır.

Manastırlı İsmail Hakkı Efendi (v. 1912): Kuvvetli hitâbete sahip olduğundan kürsü şeyhliğine tayin olmuş, bu yolun son merhalesi olan Ayasofya Şeyhliği'ne kadar da yükselmiştir. Sultan Ahmed Camii vâizliği de yapmıştır. Yüksekokulların çoğunda hocalık yapmış ve tefsir, hadis, akâid, kelâm derslerini okutmuştur. Pek çok eseri vardır.

Üsküplü Hasan Fehmi Efendi: Kosova Müftülüğü yapmıştır. 1927 yılına kadar İnegöl Müftülüğü'nde görev yapmış eser sahibi bir zattır.⁸

Ve daha niceleri. Görüldüğü üzere Müslümanların yaşadığı her bölgede İslâmî ilimlerde şöhret bulmuş ilim adamları yetişmiş, bu güzel insanlar hem yaşadıkları sürece insanları aydınlatmaya devam etmişler, hem de yazdıkları eserleriyle geride kalanları aydınlatmayı hedeflemişlerdir. Mevlâ cümlesinden razı ve hoşnut olsun. İslâm'a hizmet edip âhirete irtihâl edenlere ganî ganî rahmet eylesin.

Dipnot

*Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

- 1.2/Bakara, 2.
- 2.17/İsrâ, 71.
- 3.Bkz. İbnü'l Cevzi, Zâdü'l-Mesîr, V, 64-65.
- 4.24/Nûr, 157.
- 5.3/Âlu Imrân, 184.
- 6.DİA, "Makedonya" maddesi.
- 7.DİA, "Üsküp" maddesi.
- 8.Bkz. Hüseyin Algül, "Osmanlılar Döneminde Makedonya'da Yetişen Ve Türk Bilim Dünyasına Katkıda Bulunan Âlimler", Diyanet İlmî Dergi, Cilt: 35, Sayı: 3, 1999.

Osmanlı Kokan Şehir Üsküp

“Üsküp’teki Osmanlı camileri tarihin serencamını bir bir gözlerimizin önüne sermektedir. 1438-1439 tarihlerinde yapılan İshak Bey Camii, 1475-1476 yıllarında inşâ edilen İsa Bey Camii, 1503-1504 tarihlerinde bina edilen Yahya Paşa Camii, 1537-1538 tarihlerinde yapılan Sultan Murat Camii bize Osmanlı’yı hatırlatan Osmanlı’nın nöbetçi bekçileridir adeta.”

Gönül coğrafyamızın önde gelen şehirlerinden biri de Üsküp'dür. Üsküp bir Osmanlı şehridir. Camisiyle, kubbesiyle, minaresiyle, dergâhıyla mâneviyatı yüksek bir şehirdir. Çarşısı ve pazarıyla bereketli bir şehirdir. Böreği, kaşkavallı köftesi, Gostivar'dan gelen tatlısı, Kalkandelen'den gelen fasulyesiyle lezzetli bir şehirdir. Üsküp asırlardır Osmanlı ruhunu temsil eden ve aslâ unutulmaması gereken özel bir diyardır. Ayrılık çok sürse de aradan seneler geçse de Anadolu insanı Üsküp'ü hiç ihmal edemez.

Yahya Kemâl Beyatlı, Üsküp'ü Şar dağında Bursa'nın devamı olarak nitelemektedir. Yıldırım Bayezid'in diyarı olarak gördüğü Üsküp'ün bin bir türbeyle süslendiğini söylemektedir. Makedonya'ya gidenlerin Vardar'ın ovasını ve Makedonya'nın dağlarını dolaşıp Üsküp'te konaklaması ayrı bir güzeldir. Bizleri Fatih döneminden kalma taş köprü'nün üzerine çıkıp Müslüman mahallesindeki İsa Bey, İshak Bey, Yahya Paşa, Mustafa Paşa Camii'ne, çocukluğunun geçtiği mahalleye götüren Yahya Kemâl, Vardar'ın tekbirlerle çağlayışını dizelerinde şu şekilde dile getirmektedir:

*Üsküp bir Müslüman şehirdi
Bin bir türbeyle müşteherdi
Vardar'sa önünde bir nehirdi
Her an tekbirlerle çağlar.*

Bugün Üsküp'te hayatietini devam ettiren Rifâî Dergâhı'nın âlem, teber, kudüm, zil, topuzdan oluşan tasavvufî ve otantik havası, son derece ilginç ve heyecan vericidir. Zarfa değil mazrûfa bakıldığında bu güzel mekânlar mürşid-i kâmillerin irşat halkasını özlemektedir.

Üsküp'teki Osmanlı camileri tarihin serencamını bir bir gözlerimizin önüne sermektedir. 1438-1439 tarihlerinde yapılan İshak Bey Camii, 1475-1476 yıllarında inşa edilen İsa Bey Camii, 1503-1504 tarihlerinde bina edilen Yahya Paşa Camii, 1537-1538 tarihlerinde yapılan Sultan Murat Camii bize

“Bugün Osmanlı'dan bize miras kalan tebedan en batıda bulunan iki Türk topluluğundan biri Makedonya'daki Devre Yörükleri bir diğeri de Kosova'daki Mamuşa Türkleridir.”

Osmanlı'yı hatırlatan, Osmanlı'nın nöbetçi bekçileridir adeta.

Üsküp'ün alâmet-i farikası Vardar olurken, Vardar'ın alâmet-i farikası da üzerindeki Osmanlı köprüsüdür. Vardar Nehri'ni de Üsküp'ün kubbe ve minarelerini de seyrederken onlara Murad-ı Hüvendigâr'ın, Yıldırım Beyazıt'ın ve Yahya Kemâl'in nazarıyla bakmak gerekmektedir.

*Üsküp ki Yıldırım Beyazıt Han diyarıdır
Evlâd-ı Fâtihân'dan onun yadigârıdır
Fîrûze kubbelerle bizim şehrimizde o
Yalnız bizimdi, çehre ve ruhiyle biz'di o.*

II. Murat dönemine ait Vardar Köprüsü, Fatih Sultan Mehmed'den itibaren 1912 yılına kadar Osmanlı ordusunun üzerinden geçtiği Balkanların en önemli kilididir.

Balkanlar'ın ihmal edilemeyecek kadar ecdat yadigârı bir diyar oluşu Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Avrupa'da Osmanlı Mimarîsi Eserleri isimli çalışmaları vücuda getirmesini sağlamış ve Balkanlar'daki Osmanlı izlerini gün yüzüne çıkarmıştır. Kamil Dürüst'ün “Yugoslavya'da Türk-Dinî Mimarlık Eserleri” ile “Yugoslavya'da Türk Mimarlığı” makaleleri dikkat çeken bir diğer önemli çalışmalardır. Semavi Eyice'nin Türk Dergisi ve Vakıflar Dergisi'ndeki yayınları bizlere Balkanlar'ın şah eserlerini hatırlatmaktadır.

Makalemi özellikle Haluk Dursun'un intibaları ile sürdürürken, onun Üsküp'ün dönüşü yanına uğradığı Bandırmalı Ali Öztaylan'a dair

anlatılarına yer vermemiz yerinde olacaktır. Üsküp'ün kokusunu Bandırmalı Ali Efendi'nin nasıl içine çektiğini Haluk Dursun şu şekilde anlatmaktadır:

"Daha önce Rumeli'den hicret ettiğini, Üsküplü olduğunu bilmiyordum. Tam kapısının önünde öğrendim, Makedonya dıalarını aldım. Evinde kendisine bir sürpriz olarak gösterdim. Gözlerindeki rahatsızlık dolayısıyla belki hiç fark edemedi. Ama hissetti, mütehassis oldu. Bana Üsküp'ü sordu.

Anlattıkça heyecanlandı, hatta hiç beklenmedik bir hareketle Üsküp camilerinde secde ettiğim için alınımı ve ellerini öpmeye kalkıştı. Utandım, mani olmaya çalıştım, bu sefer boynuma sarılarak, 'Üsküp'ün kokusunu' ciğerlerine çekti. Çocukluğunda çıktığı ve bir daha göremediği, hiç gidemediği ama unutmadiğı, unutamadığı, kendisinden saydığı 'Üsküp'ün kokusunu' bende duymaya çalıştı. Hele Vardar Köprüsü'nden bahsederken yerinde oturamaz oldu, ayağa kalktı. Mehmet Âkif merhum, Osman Şemsi Efendi'nin 'Döne döne' redifli şiirini dinlerken saygısından ayağa kalkarmış, o da Üsküp için ayağa kalktı.

Evde nezâhat, nezâket ve asâlet o kadar açık bir şekilde sergileniyordu ki, çok bahsedilen kıymetli kütüphane ve arşivine bakamadım bile. Benim muhâtabım doğrudan Ali Efendi'ydi. Kendisini pür-dikkat dinlemeye çalıştım. Üsküp'ten başka Kalkandelen'i, Doğu Makedonya, İşkodra, Melâmîliği, Bektaşîliği konuştuk. Ekrem Hakkı Ayverdi'yi o bölgelerde yapmış olduğu araştırmalar dolayısıyla rahmetle andık.

Birkaç defa kalktı, kütüphaneden konu ile ilgili kitapları gösterdi. Şeyh Kenan Rifâî'yi, Süheyl Ünver Hoca'yı ve Selçuk Eraydın'ı da yine aynı şekilde can u gönülden fâtihalar ile andık. Kütahya'da Ahmet Yakupoğlu'nun, İstanbul'da Ahmet Güner Sayar'ın, Aydın Yüksel'in, Uğur Derman'ın, Ankara'da Agâh Oktay Güner in kulaklarını çınlattık.

Ali Ağabey, Bandırma'ya yakın Edincik beldesinden bahsetti ve Süheyl Ünver'in orayı çok sevdiğini, resimlerini yaptığını anlattı. Yanından ayrılarak hemen sonra Edincik'e yola koyuldum. Süheyl Hoca'nın Edincik'ini epey büyümüş buldum. Ana hedefimiz ise Rumeli'ye geçerken Süleyman Gâzi'nin atını bağladığı çınarı görmektir. Allah'tan çınar gövdesinin önemli kısmı kurusa da yeni dallarla hayatını devam ettiriyordu.

Evet, Edincik Rumeli'ye geçişte yol alan yüzlerce yıllık Osmanlı çınarı ve Rumeli'nin bir asra yaklaşan hayatıyla Bandırma'da oturan âmâ Üsküplü Ali Efendisi, işte imparatorluk kültürü...

'Öyle bir münevver ki yüksek tahsili yok. Lâkin okumaya âşık ve ciddî eserlerin peşinde... Fatih Sultan Mehmet ve devri hakkında yazılan ne varsa mutlaka onun kütüphanesinde okunduktan sonra yerine almış. Muhallebiden kazancını hep bu yola sarf eder... Birkaç dakika ayaküstü görüşmemizle, üç defa karşılaştığımız bu zat bana günlerden birinde bir mektup yolladı. Böyle bir mektubu bana memleketin çok zengin ve ilm ü irfana âşık bir münevveri, bir mevki ve kariyer sahibi yazabilirdi.

Bu muhallebici nerede? Yerini söyleyeyim. Bir defa İstanbul'da değil. İstanbul'a yakın bir şehirde. Cenab-ı Hak'tan böyle muhallebicileri çoğaltmasına dua etmekten başka bir iş ve vakit de kalmamıştır.'

Süheyl Ünver'in bahsettiği muhallebici, Bandırma'da hâlâ açık. Duvardaki hatlar, tablolar... Öyle bir dekora sahip 'süt evi' İstanbul'da bile yok işte Osmanlı zevk-i selîmi...

Dünyada her şey diplomaya ve resmî eğitime bağlı değildir. İnsanların kendi kendilerini yetiştirme ve okul dışındaki ekol şahsiyetlerden faydalanma imkânı da vardır. Artık zamanımızda neredeyse örneği kalmayan bu kişilerden muhterem Ali Öztaylan'a Cenab-ı Hakk'tan rahmetler niyaz eder 'o neslin, o güzel insanların' kökünün kurumamasını temennî ederiz."

Makedonya'dan söz açılmışken Debre Yörüklerinden bahsedilmez mi? Rumeli'deki Türkmenler iki sınıfa ayrılmıştır. Bunlardan biri Yörükler ve diğeri de müsellimlerdir. Rumeli'deki Yörük merkezleri ise Vize, Yanbolu, Tekfurdağı (Tekirdağ), Selânik, Naldöken ve Kocacık'tır. Osmanlı kanunnâmelerinde Yörük tâifesi göçer halk sıfatı olarak tanımlanmaktadır. Yerlerinin bulunmadığı, bir yerde üç günden fazla oturamayacakları belirtilmektedir. Yörükler konar-göçerlikten vazgeçer ve davarlarını dağıtıp ziraat ile uğraşmaya başlarsa artık Yörüklükten çıkıp raiyyet olurlar.

İlk zamanlarda önemli kâideler içeren Yörüklük nizamları daha sonra bozuldu. Yörüklere Evlâd-ı Fâtihân da denilirdi. Kendileri "fi-sebilillâh gazâ ve cihad niyetiyle kabâil (kabîleler) ve aşîretleriyle Anadolu'dan Rumeli yakasına geçüp dîn-i mübîn uğruna hizmette bulunan Evlâd-ı Fâtihân" diye tasvir edilirdi.

Bir zamanlar Anadolu'dan Rumeli'ye gidip Osmanlı ile beraber orada ömür süren bu Yörükler, Osmanlı Devleti o bölgeleri kaybettikten sonra topraklarını terk etmemişler ve günümüze kadar hem cismi hem de mânevî varlıklarını devam ettirebilmişlerdir.

Bugün Osmanlı'dan bize miras kalan tebeadan en batıda bulunan iki Türk topluluğundan biri Makedonya'daki Devre Yörükleri, bir diğeri de Kosova'daki Mamuşa Türkleridir. Debre Yörüklerinin kültürel kimliklerini hiçbir dejenerasyona maruz kalmadan korumalarının en büyük sebebi yaşadıkları bölgenin çok dağlık oluşudur.

Üsküp, Harârâtî Baba Tekkesi'yle de Bektaşîliği bünyesinde barındıran bir şehirdir. Bugün Balkanlardaki Arnavut milliyetçiliğinin belki en harâretli beldesi olan Kalkandelen, eskiden de erenlerin merkez üssü idi.

Makedonya'da kuruluşlarını XVII. yüzyılın ikinci yarısından sonra gerçekleştiren Bektaşî tekkeleri, XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ve XIX. yüzyılın ilk yarısında son derece aktif konuma gelmişlerdir. XVIII. ve XIX. yüzyılda Arnavutluk ve Makedonya'da görev yapan birçok Osmanlı paşasının Bektaşî tarîkatına mensup olması Bektaşîlerin bu bölgelerde rahatça faaliyet göstermelerine ve paşaların desteğiyle tekkeler, zâviyeler ve türbeler inşâ etmelerine sebep olmuştur. XVIII. yüzyılın sonlarında doğrudan doğruya Osmanlı devletinin bu bölgeler üzerindeki etkisi azalmaya başlamış, doğan otorite boşluğundan

istifade eden bazı idareciler Yeniçeriliğin kaldırılmasını bahane ederek Bektaşî tekkelerini kendi amaçları doğrultusunda kullanmaya ve onları isyan hareketleri için merkez edinmeye başlamışlardır.

Bu gibi hâdiselerin en belirgin örneğini Kalkandelen Harâbâtî Baba Bektaşî Tekkesi'nde görmekteyiz. Devrin Kalkandelen idarecisi Recep Paşa başlattığı isyan hareketinde Bektâşî tekkesini üs olarak kullanmış, durum Abdurrahman Paşa (ö.1254/1838) zamanında da devam etmiştir.

1750'lerden sonra Bektaşîler Makedonya'da hızla birçok tekke kurmuşlar, ancak babaların ve dervişlerin çeşitli tarihlerde meydana gelen Arnavut milliyetçileri tarafından yönetilen isyanlara katılmaları ve İslâmî hassasiyetten yoksun konuma gelmeye başlamaları halk arasında onlara karşı bir tepki oluşturmuş, tekkelerin terk edilmesine ve mürşitlerinin

azalmasına yol açmıştır. Bu sebeple bazı Bektaşî tekkeleri boş kaldıktan sonra ya yıkılmış veya başka bir tarikat tarafından kullanılmıştır.

Makedonya'da faaliyet yürütmüş Bektaşî tekkelerinden bir kısmını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Mustafa Baba Tekkesi: XIX. yüzyılın başlarında Mustafa Baba tarafından inşâ edilmiştir. Türbesi Üsküp'tedir ve günümüzde mevcuttur.

2. Süleyman Baba Tekkesi: 1850 yılında Süleyman Baba tarafından inşâ edilmiştir. Tekkenin önünde bir türbe de vardır. Türbede Üsküplü bir asker olan Süleyman Baba yatmaktadır. Türbe II. Dünya Savaşı sırasında yıkılmıştır.

3. Manastır'da Hüseyin Baba Tekkesi: II. Dünya Savaşına kadar faal olan bu tekkenin ne zaman ve kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir.

4. İştîp'te Hamza Baba Tekkesi: Bu tekke XIX. yüzyılın sonlarında inşâ edilmiştir. Bu tekke ayrıca "Kır Tekke" ve "Yusuf Baba" adlarıyla da anılmaktadır. 1929 yılında yıkılmıştır.

5. Köprülü'de Hâce Baba Tekkesi: XIX. yüzyılın başlarında kurulan tekkeden birçok Bektaşî şairi yetişmiştir. Bunların arasında Şemîmî Kemâleddin Baba da vardır.

Zikredilmesi gereken diğer Bektaşî tekkeleri arasında; Kırçova'da Muharrem Baba tekkesi, Makedonski Brod'da Hıdır Baba Tekkesi, Debre'de Ali Paşa Tekkesi, Pirlepe'nin Kanatlar köyünde Dikmen Baba Tekkesi yer almaktadır.

Bektaşîler ve Bektaşî tekkeleri Bektaşîliğe en çok kucak açan Arnavutların eğitim, siyâsî şuur, XIX. yüzyıldan sonra millî şuur kazanmalarında çok etkili olmuştur. Osmanlı'nın Arnavutluk'a yerleşmesine en çok yardımcı olan Bektaşîler XIX. yüzyıldan itibaren Osmanlı'nın bu bölgelerden uzaklaştırılması için de çok çaba sarf etmişlerdir. Ancak Osmanlı'nın

Balkanlar'dan çekilmesi diğer Müslümanlar için faydalı olmadığı gibi Bektaşîler için de faydalı olmamıştır. Makedonya'da Bektaşîlerin merkezi olan Harâbâtî Baba Tekkesi, 1912 yılında kapatılmış ve kısa aralar hâriç tutulursa 80 yıl kapalı kalmıştır.

Osmanlı askerî ve siyâsî hayatında Makedonya en önemli merkezdi. Orası bir taraftan için için kaynarken, diğer taraftan da oradan doğan ve orada vazife yapan Osmanlılarda müthiş bir vatanseverlik, komitacılık, ihtilâlcilik ve devlet adamlığı vasfı ön plana çıkardı. Baba tarafı Debre-i Bâlâ'daki Kovacık Yörüklerinden olan Atatürk'ün, Selânik ve Manastır muhitinde ilk siyâsî oluşumunu ve dünya görüşünü şekillendirdiği bilinmektedir. Aynı dönemin en önemli şahsiyetlerinden olan Enver Paşa da İstanbul doğumlu olmakla birlikte babasının vazife yeri olan Manastır'da büyümüş ve oradaki askerî idâfide okumuştur.

Enver Paşa'nın Harp Okulu'ndan mezun olur olmaz tayin edildiği Makedonya'da ilk gençlik yılları eşkiyâ takibinde geçmiştir. Amcası Halîl Paşa da ihtilâlcî olup hayatı Florina Dağları'ndan Vardar Ovası'na kadar eşkiyâ takibiyle geçmiştir.

Osmanlılarda Manastır'a vali olmakla Galata'ya kadı olmak çok zordu. Bir vali paşanın eski adı Kırkkilise olan Kırklareli'nde görev yaptıktan sonra Manastır'a vali olarak tayini çıkardı. Etrafındaki dostları "Aman paşam eyvah, Manastır çok tehlikeli bir yerdir." deyince, "Hiç korkmayın kırk kiliseyi idare eden bir Manastır'ı mı idare edemeyecek" der.

Sultan II. Abdülhamit döneminin en önemli siyâsî cinâyetlerinden biri olan Şemsi Paşa suikastı Manastır'daki tarihî postanenin önünde meydana gelmiştir. İttihatçı genç bir teğmen olan Atıf Bey, Sultan II. Abdülhamit'in paşasını Manastır'ın ortasında herkesin gözü önünde devirivermiştir. Anadolu'da birkaç münferit eşkiya "Ferman padişahınsa, dağlar bizimdir." diye tesellî bulurken, İttihatçılar da "İstanbul padişahınsa, Makedonya bizimdir." demişlerdir.

Sultan II. Abdülhamit gelişmeler üzerine Manastır Valisi Hıfzı Paşa'ya Manastır'da ne kadar İttihatçı olduğunu sorar. Hıfzı Paşa; "Manastır'da benden başka herkes İttihatçıdır, padişahım!" der. Bir düşünürün ifadesiyle; "Bir İttihatçı iyi bir dosttur, iki İttihatçı bir araya gelince dikkat etmek gerekir. Üç İttihatçı olursa mutlaka ihtilâl planları yapmaya başlarlar!"

İttihatçılar arasında; Ali Fuat Cebesoy, Ali Fethi Okyar, İttihatçıların genel sekreteri Selânikli Mithat Şükrü Bleda, Köprülü Kâzım Orbay, Ohrili İbrahim Temo, "At bre Martini Debreli Hasan dağlar inlesin" in Debreli Hasan'ı, "ne şehittir ne gâzi yoluna gitti Resneli geyikli Niyazi'ye kadar nice Makedonyalı bulunmaktadır. Makedonyalı isimler arasında Kenan Evren de Üsküp doğumlu olup "Benim hakkımda Arnavut olduğuma dair söylentiler var. Hâlbuki öz be öz Makedonyalı Türküm." demiştir.

Makedonya sadece ihtilâlcî yetiştirmemiştir. Yahya Kemâl gibi büyük şairlerin, Selânikli Ahmet Efendi gibi bestekârların, Muhammed Nûru'l-Arabî gibi mutasavvıfların da vatanıdır. Makedonya'nın bir diğer meşhur tarafı, çok sayıda muhallebici, sütçü, tatlıcı, ciğerci ve lokantacı çıkarmasıdır. Bandırma'da Muhallebi Evi'nin sahibi kıymetli büyüğümüz Ali Öztaylan Efendi'den İstanbul Kanaat Lokantası'na, tarihî Beyaz Fırın'ın sahibi Stoyanoflardan şimdi eski Şak Muhallebicisi'ne kadar İstanbul'da pek çok Makedonyalı esnaf vardı. Bugün Makedonya ve Kosova'da gerçekleştirilen mevlit okuma geleneği Müslümanlığa açılan yegâne kapı konumuna gelmiştir. Okunan mevlitler bölge halklarının Müslümanlıkla bağına güçlü kılmaktadır. Bölge halklarının İslâm'la bağlarının korunmasında mevlit merasimlerinin ayrı bir yeri bulunmaktadır.

Dipnot

* Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Dijitalleşme Gençlik ve İnanç Sorunları

“Artık bilgisayar, tablet, internet, akıllı telefon gibi iletişim araçlarıyla sosyal medya mecralarında filtresiz bir şekilde akan bilgiye ulaşmayı çok kolaylaştırmıştır. Taşınan bu bilgiler arasında faydalı olanlar olduğu gibi gençlerimizin zihin, gönül ve inanç dünyalarını bozmaya dönük zararlı bilgiler de vardır.”

Küreselleşme, coğrafyanın sonu, zaman ve mekân sıkışması gibi anlamlara gelmektedir. Küreselleşme sayesinde yaşadığımız dijital çağda; bilgi, sermâye, eşyâ, din, siyâset ve ekonomi alanlarında sınırlar oldukça aşıldı. Küreselleşme olgusunun arka planında iletişim teknolojisi alanında baş döndürücü gelişmeler yaşanmaktadır. Uzayda uydular, fiberoptikler aracılığıyla elektronik asfaltlarda dolaşan bilginin hacmi, akışı, büyümekle kalmadı, hızlandı ve bilgi ucuzladı. Artık bilgiye ulaşmak saniyeler içinde mümkün. Eğer istenilirse, bizler de interaktif olarak bilgi dünyasına katılım gerçekleştirebiliriz.

Bilişim teknolojileri, bilgisayar ve internet gibi bilgi araçlarını üretti. Gündelik hayatta bu araçlarla iletilen bilginin türleri değişti. Bilgi paylaşım siteleri ve arama motorları ayrı ayrı sistemlerle hayatımıza girdi. Hoş, eğer bu araçlar salt bilgimizi ve görgümüzü müsbet yönde artırırsa ne güzel. Ama öyle olmadığını görüyoruz. Bu noktada hem iyi ve hem de kötü haberlerin varlığı âşikâr.

Eskiden bağımlılık denildiği zaman; içki, eroin, kumar, sigara, alkol akla gelirdi. Bugün bağımlılığa yeni unsurlar eklendi. Bunun adı, internet bağımlılığı. Yapılan araştırmalarda Türkiye’de ortalama bir kişinin en az 5, en fazla 7 saati internette geçmektedir. Şöyle evde, okulda, ulaşım araçlarında, çarşıda, pazarda, sosyal hayatın her yerinde çevrenizde insanlara kısa bir göz atmak yeterli. Elbette bunda pandemi döneminde eve kapanmanın da büyük rolü olmuştur. Hatırlayalım, salgın günlerinde gençlerin ve yetişkinlerin evde kalma zorunluluğu sosyal medya mecrâlarında sörf yapma alışkanlıklarını artırmıştır. Buna internette alış-verişleri de eklemek mümkün. Hele hele çocuklarını televizyon izlemekten korumaya çalışan aileler, salgın ve deprem günlerinde online eğitimin zorunlu hale getirilmesiyle birlikte onları kontrol edemez hâle gelmişlerdir.

Bilindiği gibi internet bağımlılığı, gençlerimizi sosyal hayattan kopararak, sosyal medyaya

“Doğru dini bilgi konusunda rehberlik yapılmadığı takdirde, gençlerimiz, art niyetli kişilerin yanlış ve bozuk inanç ve görüşlerinin etkisinde kalmaktadır. Bu durum onların inanç dünyalarında tamiri zor boşluklar ve yıkımlar oluşturmaktadır.”

hapsetti. Neredeyse, sosyal medyada görünmek, sosyal ölüm gibi algılanır oldu. Hava gibi, ekmek gibi, su gibi, internette sörf yapmak da bir ihtiyaç hâline geldi. Gitgide, tabletsiz, akıllı telefonsuz, bilgisayarsız yaşanamaz algısıyla, internet çılgınlığını bir hayat tarzı olarak görmeye başladı gençlerimiz. Artık sosyalleşmek, yüz yüze ilişkilerde değil, sosyal ağlarla sınırlandırıldı. Sadece gençlerimiz değil, bütün insanlık, bönleşti, duygusuzlaştı, siber istismarların tuzağına düşmeye başladı; bu sebeple aileler parçalanıyor, insanlar dolandırılıyor. Ahlâkî sınır tanımayan hakaretler, küfürler ve kabalıklar büyük bir hızla gidiyor. Çocuklar ve gençler interneti bir bilgi aracı olarak değil, salt bir oyun ve eğlence aracı hâline getirdiler. Evlerde aile fertleri birbirleriyle konuşamıyor. Herkesin elinde bir akıllı telefon. Herkes kendi odalarına çekildi. Aile bağları kopmak üzere. Akraba ziyâretleri,

misâfirlikler de askıya alındı. Gitgide internet, sosyal medya ağıları bir eğitim aracı olmaktan ziyade, sosyal ilişkileri koparma aracına dönüştü. Bu gelişmeleri hafife almamak gerekir.

Bugün dijital bir çağda yaşıyoruz. Baş döndürücü bir hızla ilerleyen bilim ve teknoloji alanındaki yeni gelişmeler, iletişim devriminin de katkılarıyla her türlü bilgi akışını hızlandırmıştır. Artık bilgisayar, tablet, internet, akıllı telefon gibi iletişim araçlarıyla sosyal medya mecrâlarında filtersiz bir şekilde akan bilgiye ulaşmayı çok kolaylaştırmıştır. Taşınan bu bilgiler arasında faydalı

olanlar olduğu gibi gençlerimizin zihin, gönül ve inanç dünyalarını bozmaya dönük zararlı bilgiler de vardır. Doğru dîni bilgi konusunda rehberlik yapılmadığı takdirde, gençlerimiz, art niyetli kişilerin yanlış ve bozuk inanç ve görüşlerinin etkisinde kalmaktadır. Bu durum onların inanç dünyalarında tamiri zor boşluklar ve yıkımlar oluşturmaktadır.

Nerede düştüysek, oradan kalkmasını bilmiyoruz. Gençliğimizi, inanç alanında ortaya çıkan şüphe ve tereddüt çıkmazlarından kurtarmanın yolu, bütün sosyal mecrâları kullanarak onlara doğru dinî bilgiyi ulaştırmaktır. Bugün gençliğimiz, her şeyi mubah sayan “nihilist” bir yaşam biçimine doğru sürüklenmektedir. Ateizm, deizm ve agnostisizm gibi sapkın din dışı akımların tuzağına düşmektedir. Eğer bu konuda doğru rehberlik yapmazsak, ileriye dönük ideallerden ve her türlü erdeme ait değerlerden uzaklaşan gençliğimizin geleceği karanlıktır.

Netice olarak, gençliğimize yeniden hayatın anlamını ve yüce insanlık değerlerini kavratmada öncülük yapmamız gerekmektedir. Bunun yolu da onların inanç dünyalarıyla ilgili içinden çıkamadıkları sorulara anlaşılır ve kolay cevaplar üretmekten geçmektedir. Gençlerin inanç konusundaki sorularına doğru cevaplar vermezsek işte o zaman gençlerimizi kaybederiz. Çünkü bizler, geleceğimizi emânet edeceğimiz gençlerimizin beden sağlıklarını korumakla yükümlü olduğumuz gibi, akıl, gönül, ruh ve inanç sağlıklarını da korumakla yükümlüyük. Doğru, mantıklı sağlam bir inanç ve ahlâkî değerlerle donanan gençlerimiz, istikbâlimizin ve istiklâlimizin temînâtı/güven kaynağı olacaktır. Buna hazır mıyız? Bu konuda devlet kurumlarına görevler düştüğü gibi, sivil toplum kuruluşlarına da görevler düşmektedir. Kısaca her kim nerede bulunuyorsa elini vicdanına koymalı, bu geri dönülemez yolda gençlerimizin elinden tutmalıdır.

Dipnot

* Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Selçuk Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Bizim Sevdamız

Sarıp sarmalıyor ana misali,
Kucağında doğduğumuz memleket.
Semada süzülen nazlı hilali,
Al bayrağa sağdığimiz memleket.

Yorulmadan koştuk soylu bir izden,
Dünya bahsederken tarihimizden,
Çekilip üç kıta, yedi denizden
Kollarına sığdığimiz memleket.

Yunus ile Mevlâna'yla gelerek,
Hep beraber ağlayarak, gülerek;
Cümle vatandaşı kardeş bilerek
Gönüllere değdiğimiz memleket.

Destanlar saçılır zafer çağından,
Kartallar geçemez yüce dağından,
Tam bin yıldır rahmet yüklü göğünden
Yağmur gibi yağdığimiz memleket.

Yürek döner bu mübarek haledede,
Her dem can buluruz hür şelalede;
Hem yedi düveli Çanakkale'de
Dalga dalga boğduğumuz memleket.

Kanmak için bir manevi badeye,
Çağırır ezanlar kutlu müjdeye.
Toprağında beş kez varıp secdeye
Hakk'a boyun eğdiğimiz memleket.

Cephelerde can şerbeti içerken,
Şehit olup bu diyardan göçerken,
Bir cennetten bir cennete uçarken
Gökyüzüne ağduğımız memleket.

Bestami YAZGAN

Mizah ve Şair Eşref'i Hatırlamak

"Mizah, hayatın ağır şartları altında bunalan insanların biraz nefes almaları için gereklidir. Mizahsız bir toplumun sağlıklı olduğunu söylemek fazla iyimserlik olur. Yönetenlerin mizaha, hicve hatta eleştiriye açık ve hoşgörülü olmaları toplum sağlığı bakımından önemlidir."

nsanların sıkıntıya düştüğü, yolsuzlukların arttığı, hayhuyun ortalığı kapladığı zamanlarda mizah ve hicvin toplumda boy gösterip ortalığı kaplaması beklenirken günümüzde mizah açısından iç açıcı bir durum olduğunu söylemek mümkün değil gibi. Sözü Şair Eşref'e getirmek istiyorum. Osmanlının son döneminin sivri dilli, pervasız hiciv şairi Eşref, zaman zaman kantarın topuzunu kaçırsa da daima zevkle okunabilecek bir şair. II. Abdülhamid'i kastederek yazdıkları belki de yanlış hedefe atışlardı. O, aslında şair hassasiyeti ile daha ileriye, belki de çok sonralarını görmüş, yanılarak zamanındaki şahıslara söz oklarını doğrultmuştu. Şair Eşref, hicivlerini numarasız gözlük diye tanımlar. Bu hicivlerdeki kınama taşları her dönemde bulunabilecek hedeflerini arar, bulur, isabet eder, acıtır. Sözü uzatmadan Eşref'in bazı manzumelerini paylaşmak istiyorum. Kendisi açıkça ilan ediyor. Ben açıkça isim, resim belirlemem, her alçak hicvimden nasibini alsın isterim, der:

Ekseri hicvimle tâyin-i esâmî istemem

Fikr-i mahsûsumca bu halin şudur ki mûcibi

İsterim her bir denîye kâbil-i tatbîk olup

Kullanılsın her biri bir numrosuz gözlük gibi

Eşref'in böyle bir yol izlemesi sanırım yasal takibe takılmamak isim ve resim tayinin şiirin hedefinin daralmasını önüne geçmektir. Çünkü onun hedefi şahıs gibi görünse aslında davranış ve kişiliktir. Bunu zaten kendisi de yukarıda acıktır: Bu şiirler her alçak için numarasız gözlük gibi kullanılabilir. Eşref her ne kadar açıkça isim belirtmese hedefindekiler, kimi, niçin kasettiğini çok iyi bilirler. Bu yüzden hicivleri taşı gedğine koymak isteyenlere her dönemde bol malzeme verebilecek niteliktedir.

İran'da Yangın Var adlı kitabında yer alan kendi resmi için yazdıklarına bakalım:

Hâdisât-ı dehr ile Eşref ağardı saçlar

İhtiyâr oldum gönülde eski şenlik kalmadı

Şol kadar etti felek ta'lîm-i mahviyyet bana

Bak şu tasvir-i fakîrânemde benlik kalmadı

“Şair, devrin yöneticilerini ve vandaşlarını hürriyete dış bileyen bir zümre olarak görüyor ve hicvediyor. Attığı taşlar bugün de varın da bazılarına isabet etse şaşılmamalı. Bunu şairin ferasetine vermeli.”

(Ey Eşref, zamanın olaylarından saçlarım ağardı. Yaşlandım, gönülde eski şenlik, neşe kalmadı. Felek bana o denli alçak gönüllülüğü öğretti ki, bak şu zavallı, fakir resmimde benlik kalmadı.)

Şair, resmine bakarken ironiyi elden bırakmıyor. Resimde yüz çizgileri derinleşmiş, gözleri çukura kaçmış gibi görünür. Eşref bunu fırsat bilerek zamandan yakınıyor. Zaman onu yıpratmış, karşılaştığı birtakım olumsuzluklar onu canından bezdirmiş, gururunu incitmiş, ona tevazuu zorunlu olarak öğretmiştir. Divan şairleri de zamandan şikâyet ederlerdi ama Eşref buna ince bir mizah eklemeyi ihmal etmiyor. Onun ayırıcı vasfı da bu aslında. Ona tevazuu, mahviyeti öğreten, zamanın yöneticileri, bunlara dalkavukluk eden memur ya da kalem erbabıdır. Bizi bu hükme götüren şairin başka mısralarıdır. Eşref, insanlardan o kadar kötülük görmüştür ki mezarını ziyaret etmelerini bile istemez. Mezar taşımı çalınmasınlar, başka bir şey istemem der:

*Kabrimi kimse ziyâret etmesin Allâh için
Gelmesin reddeylerim billâhi öz kardaşımı
Gözlerim ebnâ-yı âdemden o rütbe yıldırı kim
İstemem ben fatiha tek çalmasımlar taşıımı*

Şairin söylediği bir keramet gibi gerçekleşmiş, bir gün mezar taşı (belki de dilinden rahatsızlık duyan biri tarafından) çalınmış, sonra geri getirilmiş olarak bulunur.

Aşağıdaki kıt'asında Eşref, hicivleriyle şair Hassan'a vekâlet ettiğini, bu sebeple Hz. Peygamber'den şefaât umduğunu söylüyor. Önceleri şiirleriyle Müslümanların aleyhinde mücadele eden Hassan, Müslüman olduktan sonra bu yeteneğini İslâmiyet yolunda kullanıp Hz. Peygamber'in şairi olma mevkiine çıkar ve O'nun emriyle müşrikleri hicvetmeye başlar:

*Birtakım ehl-i nifâk u küfr ü şirki hicv için
Hasbeten li'llâh Hassâna vekâlet eylerim
Olduğuyçün emrini infâz bundan makasdım
Yâ Resulallâh ümmîd-i şefâat eylerim*

Bazı fitneci, bozguncu ve Allah'a ortak koşanları hicvetmek için; Allah rızası için Hassan'a vekâlet ederim. Ey Allah'ın Resulü, amacım senin emrini yerine getirmek olduğundan senden şefaât ümit ederim.

Aşağıdaki kıt'a ise umumi bir hastalığımızın söz neşteriyle teşrihidir, ortaya saçılmasıdır. Her ağzını açan papağan gibi, "bizde adam yok" deme kolaylığına kaçar. Üstelik bu kalıplaşmış sakızı daha çok vasıfsız, hiçbir yeteneği olmayan kişiler çiğner. Eşref bu boşboğazları hicvetmesin de ne yapsın!

*Pek harâretle çıkışma "bizde âdem yok" diye
Kahvelerde boşboğazlarla ederken hasbîhâl
Hey efendi, bâri sen etme zamandan iştikâ
Nerde sen bir iş bulurdun olmasa kahtü'r-ricâl*

Kahvelerde boşboğazlıkla hararetle sohbet ederken bizde adam yok deme! Ey efendi, bari sen zamandan şikâyet etme; eğer adam kıtlığı olmasaydı sen nerede iş bulurdun?

Yukarıdaki dörtlükten, şairin yaşadığı dönemlerde de günümüzdeki gibi, kahvehanelerde işsiz güçsüz insanların oturup dedikodu ettikleri anlaşılıyor. Buralara devam eden ve yakınan bir memur, bir devletli, şairin dikkatini çekmiş olmalı ki, ona sivri dili ile kibarca ders veriyor: "Adam kıtlığı olmasaydı, sen bu makama, mevkie gelemezdin!"

Aşağıdaki manzume ise hürriyet düşmanlarının tasviridir. Her ne kadar şair Abdülhamit dönemine oklarını yöneltiyorsa da her dönemin bu sözün hedefinde olduğu su götürmez bir hakikattir. Fazla söze gerek yok, işte hiciv:

*Bize zencîr-i esâret yakışır ziyet için
Vatanın mahvına zîrâ ki bütün dış bileriz
Değil evrâk-ı havâdisde kıraat etmek
Levh-i mahfûzda "hürriyet"i görsek sileriz*

Vatanın mahvolmasına dış bilediğimizden bize, süs olarak esaret zinciri yakışır. Biz gazete sayfalarında okumayı değil, "hürriyet" kelimesini levh-i mahfuzda görsek sileriz.

Eşref'in sözleri izah istemeyecek kadar açık değil mi? Şair, devrin yöneticilerini ve yandaşlarını hürriyete dış bileyen bir zümre olarak görüyor ve hicvediyor. Attığı taşlar bugün de yarın da bazılarına isabet etse şaşılmalı. Bunu şairin ferasetine vermeli...

Mizah, hayatın ağır şartları altında bunalan insanların biraz nefes almaları için gereklidir. Mizahsız bir toplumun sağlıklı olduğunu söylemek fazla iyimserlik olur. Yönetenlerin mizaha, hicve hatta eleştiriye açık ve hoşgörülü olmaları toplum sağlığı bakımından önemlidir. Mizah yoluyla toplumsal tazyik giderilmezse türlü hastalıklar baş gösterir. İronik tebessümün kimseye zararı olmaz değil mi? Milletçe ferahlamaya, birazcık olsun tebessüme ihtiyaç yok mu?

Dipnot

**Prof. Dr. Mahmut KAPLAN, İstanbul Beykent Üniversitesi*

Bizim

-Doğan Kaya'ya-
İpekten yumuşak huyumuz bizim
Kevser Irmağı'ndan suyumuz bizim
Yûsuf'un kuyusu kuyumuz bizim
Beşten epey fazla duyumuz bizim
Bebek'ten gönüllü koyumuz bizim
Kırk gün kırk gecedir toyumuz bizim
şehirden töreli köyümüz bizim
Dünyâya hükmetmiş Kayı'mız bizim
Kara Osman namlı beyimiz bizim
Yoktur torpelimiz, dayımız bizim
Göğe doğru uzar boyumuz bizim
Hilâl'dir, Bedir'dir ayımız bizim
Yoksulu gözetir bayımız bizim
Küheylan adayı tayımız bizim
İçtikçe içilir çayımız bizim
Kırılmaya hazır fayımız bizim
Sırların dilidir nayımız bizim
Müslüman Türklük'tür payımız bizim
Cennete götürür rayımız bizim
On ikiden vurur yayımız bizim
Sayılara sığmaz sayımız bizim...

Bekir OĞUZBAşARAN

İhlâs ve Sıdk Üzere Olmak

“Sıdk u ihlâs ile koy gel kapısında baş u cân
Tâ sana râm ola dilber gece gündüz arama”

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s.)

İhlâs, "arınmak" ve "saflaşmak" anlamına gelen hulûs kökünden türemiş bir terimdir. İslâmî anlamda, ibâdet ve iyi eylemleri yalnızca Allah için yapmayı ifade eder. İhlâs, kalbi şirk, riyâdan, kötü duygulardan ve gösteriş arzusunun arındırılarak, her türlü hayırlı faaliyete samimiyetle yönelmeyi ve yalnızca Allah'ın rızâsını gözetmeyi içerir. Fudayl b. İyâz'ın sözlerine göre, insanların hatırı için amelleri terk etmek riyâdır, onları memnun etmek için amel etmek ise şirk; bu iki durumdan uzaklaşmak ise ihlâsı temsil eder. Riyâ, aslında Allah rızâsı için yapılması gereken amellere gösteriş katmak anlamında kullanılır. Sûfîlere göre, ibâdetin gerçek özü ihlâstır; ihlâssız yapılan amelin değeri yoktur, ancak ihlâssız amel, amelsiz ihlâstan daha zararlıdır. Sûfîler, kurtuluşun çok ibâdetle değil, ibâdetteki samimiyetle sağlanacağını savunur. İhlâslı olduğunu düşünmek, ihlâs eksikliğinin bir işareti olarak görülür. Allah, kulunun ihlâsını kabul etmek istediğinde, onun ihlâsını görmesini engelleyebilir; bu durumda kişi "muhtas" değil, Kur'ân'daki anlamıyla "muhtas" olur. Muhtas, kendi çabasıyla ihlâsa ulaşan, muhtas ise Allah tarafından ihlâs verilen kişidir. İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi (k.s.) şöyle buyurur:

Herkesin miktar-ı ihlâsınca fiili eder zuhûr

Sen çalış ol muhtasından çıkmasın senden kusûr¹

Yûsuf b. Hüseyin er-Râzî, ihlâsın en değerli şey olduğunu ancak riyânın kalbinde yeniden belirdiğini belirterek, ihlâslı kalmanın zorluğuna dikkat çeker. İhlâs, özel bir niyet olarak kabul edilen ve insan ruhunda derin bir sır barındıran bir özelliktir. Kutsî bir hadiste, ihlâsın Allah'ın sırlarından biri olduğu ve sevdiği kulun kalbine verildiği ifade edilir. Cüneyd-i Bağdâdî'ye göre, ihlâs o kadar gizlidir ki, melekler onu bilmediği için sevap defterine yazmaz, şeytan bozamaz, nefis de farkında olmadığı için şımarmaz. Bu sebeple, kişi kendi ihlâsını bilemeyebilir; bu

"İhlâs, özel bir niyet olarak kabul edilen ve insan ruhunda derin bir sır barındıran bir özelliktir. Kutsî bir hadiste, ihlâsın Allah'ın sırlarından biri olduğu ve sevdiği kulun kalbine verildiği ifade edilir."

da onu sürekli nefisini denetlemeye yöneltir. Tasavvuf kaynaklarında, ihlâs ile feyiz ve ilham arasında bir ilişki olduğu, kırk gün ihlâslı kalan bir kişinin kalbinden hikmetlerin fışkıracığı inancı ile desteklenir.²

İhlâs ile sıdk kavramları birbirine yakın ve ilişkili tasavvufî kavramlardır. Sıdkın kemâli ihlâs ile mümkündür. Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.), bir hutbesinde ihlâs kavramını şöyle açıklar:

"Herhangi bir işi güzel bir niyetle saf bir kalp ile yapmak, o işe başka bir şey karıştırmamaktır." Sıdk ve ihlâs, iki ayrı tasavvuf kavramıdır. Fakat Osman Hulûsî Efendi, bu kelimeleri genellikle "sıdk u ihlâs" şeklinde kullandı

“Tasavvuf ehline göre dalga dalga ve sürekli tecellî eden mânevî sınavlara karşı sâdık ve samîmî bir şekilde, tıpkı bir pervânenin, öleceğini bildiği halde kendini ateşe atması gibi, defalarca kendini korkmadan ateşe atıp Allah’a daha da yaklaşmak için mücâdele vermek oldukça zor görülmektedir.”

için, bu kavramlar tek başlıkta ele alınmıştır. Öncelikle kavramlar arasındaki anlam bağına işaret edilmeli ve Cüneyd-i Bağdâdî’nin konuya dair görüşleri serdedilmelidir. Ona göre sıdk u ihlâs, ibâdetlerde tevhîd tecrübesini doğuran unsurlardır. Sıdk, ihlâsı kapsayan bir kavramdır ve amelleri gereğince yapmaktır. Sıdk, hem inanç ve niyette hem de fiil ve amelde tezâhür eder. İhlas ise daha soyut ve dar kapsamlı bir kavram olup sıdkın itikat ve niyet boyutu ile ilgilidir. Anlam cihetinden dar kapsamlı olsa da ihlâs, görünmeyen içsel tarafından ötürü sıdktan üstündür.³ Bir beyitinde de şöyle buyurur:

*Sıdk u ihlâs ile koy gel kapısında baş u cân
Tâ sana râm ola dilber gece gündüz arama⁴*

(Ey gönül! Gece gündüz sevgiliyi arayıp durma. (Eğer sen) doğruluk ve ihlas ile sevgilinin kapısına başını ve canını koyarsan o zaman zaten sevgili sana kendini gösterir, sana bağlanır.)

Zünnûn-ı Mısrî özellikle, “İhlâs, içindeki sadâkat ve ona sabır ile tamam olur. Sıdk da ancak ondaki ihlâs ve sıdk üzere devam etmekle tamamlanır.” derken, Harrâz’ın şu ifadesi ona çok benzerlik arz etmektedir: “İhlâs, sıdk, sabır çeşitli mânâların kısımlarıdır. (...) Sonra bu üç temel husustan her biri de bir diğeri olmadan

tam sayılmaz. Her ne zaman içlerinden birisi kaybolursa diğeri de işlevsiz hâle gelir. (...) Bu bakımdan ihlâs ancak sıdk ve sabır ile sabır ancak sıdk ve ihlâs ile sıdk da ancak sabır ve ihlâs ile beraber tam olur.”⁵ Ebû Saîd el-Harrâz’ın düşüncesinde daha merkezî konumda duran makamlar evvelâ ihlâs, sabır ve sıdktır. Şöyle ki Harrâz sözlerinde ihlâs, sabır ve sıdka sıklıkla vurgu yapmakta ve bu aşamaların bazen ikisini, bazen de üçünü bir arada kullanmaktadır. Fakat onun özellikle Kitâbu’s-Sıdk’ta geçen birtakım ifadeleri, bu üç aşama arasında kurduğu ilişkiyi anlamamız bakımından önem arz etmektedir. Ona göre ihlâs, sabır ve sıdk çeşitli mânâların kısımlarıdır ve bütün amellere indimâc etmiştir. İhlâs, sabır ve sıdk yapılan bir işe dâhil edilmediği zaman amel bozulmakta ve eksik kalmaktadır. Ayrıca bu üç temel husustan her biri de diğeri olmadan tam sayılamamaktadır. Bu münâsebetle Harrâz’a göre ihlâs ancak sıdk ve sabır ile sabır ancak sıdk ve ihlâs ile sıdk da ancak sabır ve ihlâs ile birlikte kâmil hâle gelmektedir.⁶ Bu gerekliliği Hulûsi Efendi (k.s.) şöyle dillendirir:

*Hulûsî’yâ hâs gerek
Bahrına gavvâs gerek
Gönülde ihlâs gerek
Gönül yâra yâr olur⁷*

Sıdk; Niyet Söz ve Amel Bütünlüğüdür

Sadâkatteniyetin de doğru olması gerektiğine işaret edilmiştir. Ebü’l-Leys Semerkandî bir kimsenin malında cimrilik yapmadığı zaman niyetinin sâdık ve hâlis olduğunu söylemiştir. Ona göre eğer bir kimse hacca gitmeye niyetli bir kişi görüp, “Benim malım olsaydı hacca giderdim. Ama haccetmeye yetecek malım yok sadece iki tane dirhemim var. Bu elimdeki iki dirhemi bu hacca gidecek olan kişiye vereyim.” derse bu kişinin niyetinden ötürü hâlis ve sâdık olduğunu ifade etmiştir. Fakat Semerkandî az miktardaki malında (iki dirhemde) dahi

cimrilik eden kimsenin, malı çok olsa bile vermeyeceğinden dolayı Allah'ın bu kişinin niyetine sevap vermeyeceğini dile getirmiştir.

Ayrıca Semerkandî samîmî niyetlerin amel etmiş gibi yazıldığını şu meselle zikretmiştir; Bir kimse kıyâmet günü hesaba çekilir ve amel defteri sağ tarafından ona verilir. Bu kişi amel defterine bakar ve hac, umre, cihad, zekât, sadaka gibi amellerin yazıldığını görür. Bu amellerin kendisinin olmadığını düşünür. Allah ona şöyle der: "Oku! Çünkü bu senin defterindir. Çünkü sen yaşadığın hayat boyu, 'Eğer şu kadar malım olsaydı hacca giderdim, malım olsaydı cihad ederdim...' dedin. Ben senin niyetinde sâdik olduğumu bildiğim için bütün bunların sevabını sana verdim."

Semerkandî, burada amelle birlikte niyetin de öneminden bahsetmiştir. Ebü'l-Leys Semerkandî amel hususunda Allah için sevmek ve buğz etmek gerektiğini söylemiş ve Hz. Mûsâ'nın Allah ile arasında geçen şu diyaloguna dikkat çekmiştir: Allahu Teâlâ Hz. Mûsâ'ya "Ya Mûsâ! Bu güne kadar hiç benim için bir amel yaptın mı?" diye sordu. Hz. Mûsâ "Ey Rabbim! Senin için namaz kıldım, senin için oruç tuttum,

senin için sadaka verdim ve seni zikrettim." dedi. Allah, "Ey Mûsâ! Kıldığın namazlar senin için kıyâmet günü hüccettir. Tuttuğun oruçlar kıyâmet günü seni ateşten koruyacak bir kalkandır. Verdiğin sadakalar kıyâmet günü senin için gölgedir. Zikir ise senin için bir nurdur. Benim için hangi ameli yaptın?" buyurdu. Hz. Mûsâ, "Ey Rabbim! Öyleyse bana senin için olan ameli göster." dedi. Allahu Teâlâ, "Ey Mûsâ! Hiç benim için bana dost olan birini dost edindin mi, yine bana düşman olan birini benim için düşman bildin mi?" dedi. Daha sonra Hz. Mûsâ amellerin en faziletlisinin Allah için sevmek ve buğz etmek olduğunu bildi. Semerkandî'nin bu hususu zikretmesinin maksadı, amellerin en üstününün Allah'a muhabbeti olanları sevmek, Allah'a karşı düşmanlık edenlere kin beslemek olduğunu göstermek içindir. Çünkü insan Allah için sever ve buğz ederse hakîkî mânâda mü'min vasfına erişebilir.⁸

Semerkandî'nin tevekküle dair zikrettiği bir hadiste Hz. Peygamber buyurmuştur ki: "Her kim insanların en kuvvetlisi olmayı isterse, Allah'a tevekkül etsin. Her kim insanların en mükerremi, şerefli olmayı isterse, Allah'tan

korksun, takvâlı olsun. Her kim insanların en zengini olmak isterse, Allah katında olana, kendi elinde olandan daha fazla güvensin.”⁹

Ebü'l-Leys Semerkandî tevekkülün en iyi azık olduğunu ifade etmektedir. Nitekim bu konuda Ebû Mutî' Belhî ile Hâtem-i Esam arasında geçen şu konuşmayı zikretmektedir. Ebû Mutî', Hâtem-i Esam'a, "Bana ulaşan haberlere göre sen yanında hiçbir yiyecek ve içecek almadan uçsuz bucaksız çölleri sadece tevekkülle geçebiliyormuşsun?" dedi. Hâtem-i Esam ona, "Hayır ben oralara yanıma yiyeceğimi ve içeceğimi alarak geçiyorum." diye cevap verdi. Ebû Mutî', "Peki senin azığın nedir?" diye sordu. O, "Benim azığım şu dört şeydir: Ben bütün dünyayı içindekilerle birlikte Allah'ın azığı olarak görüyorum. Bütün mahlûkatı Allah'ın iyâli olarak görüyorum. Bütün sebeplerin ve rızıkların Allah'ın elinde olduğunu biliyorum. Ben Allah'ın hükmünün her yerde geçtiğini biliyorum. İşte, bunlar benim azığım." şeklinde cevap verdi. Bunun üzerine Ebû Mutî', "Ey Hatem! Senin azıkların en güzel azıklardır. Sen bu azıklarla âhîret çölleri bile geçersin. Dünya çölleri nasıl geçmeyesin ki!" dedi.

Şakîk-i Belhî bana tavsiyelerde bulun diyen birine, "Şu üç şeyi hatırlından çıkarma: Allah'a ibâdet eder, kulluğunu yaparsan seni iman ve sırat üzerinde sâbit kılar. Allah'ın düşmanlarına karşı savaşırsan sana yardım

eder. Allah'a verdiği sözde sâdik olursan, O da sana verdiği sözü (cenneti) yerine getirir." demiştir. Bu bağlamda mutasavvıflar Allah'ın rızık vermeye kefil olduğunu ve o rızık kişiyi bulacağını söylemektedir. Onlar Allah'a ihlâsla kulluk etmeyi, bu yolda çabalamayı ve Allah'a güvenmek gerektiğini zikretmektedir.¹⁰

Tasavvuf ehline göre dalga dalga ve sürekli tecellî eden mânevî sınavlara karşı sâdik ve samîmî bir şekilde, tıpkı bir pervânenin, öleceğini bildiği halde kendini ateşe atması gibi, defalarca kendini korkmadan ateşe atıp Allah'a daha da yaklaşmak için mücâdele vermek oldukça zor görülmektedir. Bu anlamda sıdk, bir erdem olarak fütüvvet ehlinin sıfatlarından biri sayılmakta ve sıddıklık da âyette belirtildiği üzere şehitliğin önünde yer almaktadır: "Kim Allah'a ve peygambere itâat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, sıddıklar, şehidler ve sâlih kişilerle beraberdirler; bunlar ne güzel arkadaşlardır."¹¹ Bu sebeple de küçük cihadın ucunda şehitlik dahi olsa sıddıklık daha üst bir merteye ve nefis ile yapılan mücâdele de, zâhirî her türlü mücâdeleden daha büyük bir cehd olarak görülmektedir.

Dipnot

- 1.Halil İbrahim Şimşek, "İsmail Hakkı Toprak'ın Bazı Tasavvufî Görüşleri", Bir Gönül Eri, Buruciye Yayınları, Sivas 2010, s. 282-283.
- 2.Süleyman Ateş, "İhlâs" Maddesi, TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2000, c. 21, s. 535-537.
- 3.Hamit Demir, "Osman Hulûsi Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı", Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2023, s. 159.
- 4.Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş, Divan-ı Hulûsi-i Darenevî, (Haz: Mehmet Akkuş- Ali Yılmaz), Nasihat Yayınları, İstanbul, 2006, s.9.
- 5.Ebü Saîd Harrâz, Kitâbu's-sıdk, Doğruluk Kitabı Allah'ın İpine Nasıl Sıkı Sıkı Tutunuruz?, çev. Hacı Bayram Başer, Hayy Kitap, İstanbul, 2013, 13.
- 6.Harrâz, Kitâbu's-sıdk, 13.
- 7.Ateş, Divan-ı Hulûsi-i Darenevî, s. 82.
- 8.Kübra Mıcık, Ebü'l-Leys Semerkandî ve Tasavvuf Anlayışı, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak, 2023, s. 81-82
- 9.Ebu Nuaym, Hilyet'ül-Evliyâ, 3/18.
- 10.Mıcık, a.g.e., s. 55
- 11.4/Nisâ, 69.

O Bosnalı Çocuk

Masalsı bir küçük evde,
Yaşar o Bosna'lı çocuk.
Her gün babanın peşine,
Düşer o Bosna'lı çocuk.

Masada o resim durur,
Düşlerinde bir yer bulur,
Arda olur, Tuna olur,
Taşar o Bosna'lı çocuk...

Uyanır sabah yeline,
Babası düşer diline.
Bir demet alır eline,
Koşar o Bosna'lı çocuk...

Kopar hayalin bağları,
Işıldar ergen çağları.
Nice aşılmaz dağları,
Aşar o Bosna'lı çocuk...

Celil bir gariptir neyler,
Anlamaz ağalar beyler.
Gurbet türküleri söyler,
Coşar o Bosna'lı çocuk...

Halil GÖKKAYA

Değişmem

“Herkes, kazandığı imtihan ölçüsünce bir cennete girecektir. Cennetlerin en üstünü Cennet-i Adn’dır. Hâliyle Peygamber Efendimiz, burada olacaktır. Bu durumda Onun ayağının dibinde bir toz olmayı kim istemez...”

Otuz yıl kadar İstanbul Beşiktaş'ta Sinan Paşa Câmii yanında bulunan Nakşî dergâhında şeyhlikte bulunmuş bir şair... Şeyh Rızâ, Peygamber Efendimiz için na't söyleyenlerin ileri gelenlerindedir. Çok sayıda na'tı vardır.

Şair, yukarıya aldığımız na'tinde bir mukayese yapıyor ve sonunda da tercihini söylüyor.

İlk beyitte, Peygamber Efendimize ait kerem kapısını, Rıdvan Cennetine; Onun ayağının toprağını da İsfahan sürmesine değiştirmeyeceğini söylüyor.

"Rıdvan", cennetin kapısını bekleyen meleğin adıdır. "Cennet-i Rıdvân" ise genel olarak cennet için kullanılan bir kelimedir. Beyti ilk okuduğumuzda bize bazı ifadeler tuhaf geliyor. Şair diyor ki: "Senin kerem kapını cennete değiştirmem." Bu beyan, cennetten ferâgat gibi geliyorsa da şair aslında daha büyük bir makam istemektedir.

Bilindiği gibi Cennetin sekiz kapısı ve sekiz derecesi bulunmaktadır. Bunlar: "Huld, Me'vâ, Nâim, Âliye, Adn, Firdevs, Dârü's-Selâm ve Hayevân'dır. Buna göre herkes, kazandığı imtihan ölçüsünce bir cennete girecektir. Cennetlerin en üstünü Cennet-i Adn'dir. Hâliyle Peygamber Efendimiz, burada olacaktır. Bu durumda Onun ayağının dibinde bir toz olmayı kim istemez... Yani şair, cennetin en güzel yeri dururken aşağıdakilere tenezzül etmem, demeye getiriyor. Görüldüğü gibi Şeyh Rızâ, şâirâne ve ustaca bir ifade kullanıyor.

İsfahan sürmesi kalitesi bakımından meşhurdur. Dîvân edebiyatında şairler, sevgilinin gözünü hep İsfahan (vezin gereği Sıfahan) sürmesi ile sürmelenmiş olarak tasvir ederler. Şair yukarıda saydığımız sebeplerden tabîî olarak Peygamber

Neccarzâde Şeyh Rızâ (1679-1760)

Bâb-ı keremin Cennet-i Rıdvâna değişmem
Hâk-i kademin kuhl-i Sıfahân'a değişmem

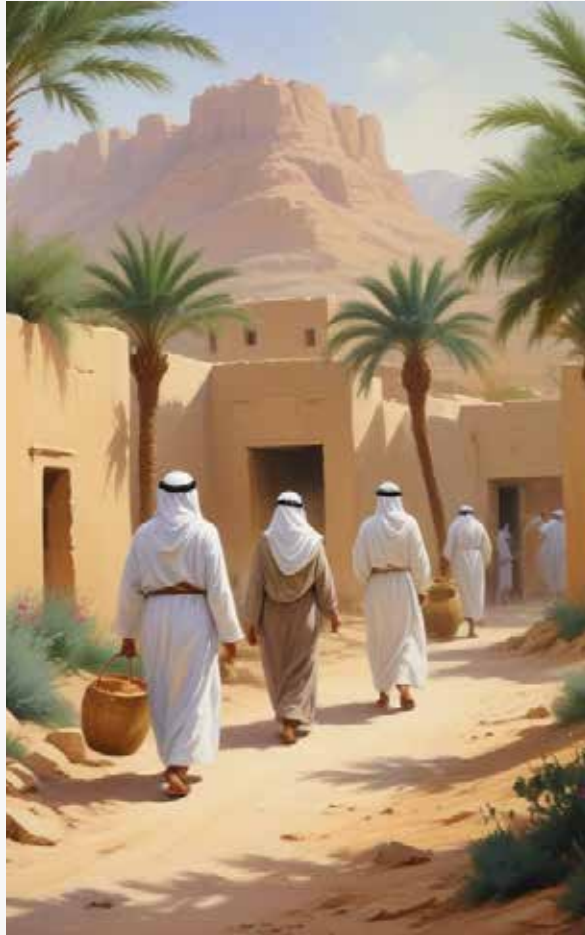
Bir mûr-ı zâifim reh-i aşkında Habîbâ
Dergâhını bir mülk-i Süleymân'a değişmem

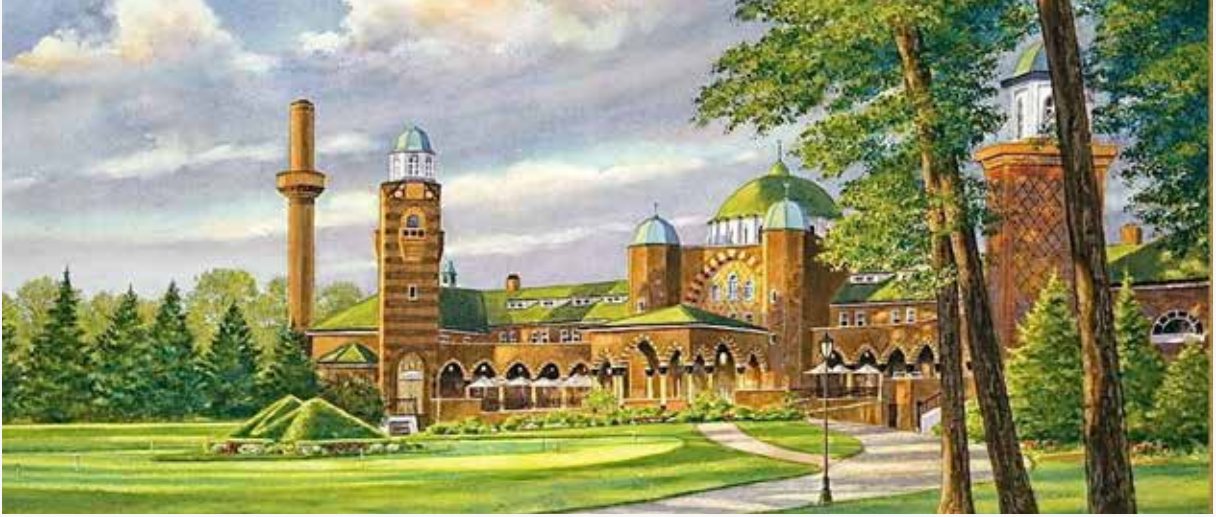
Sermâye-i ömrümdür o gencîne-i lü'lü
Dürc-i lebinî la'l-i Bedehşân'a değişmem

Sevdâ-zede-i silsile-i aşk-ı cünûnam
Dîvâneliğim akl-ı perîşâna değişmem

Pâzâr-ı hakîkatde cerîdâr-ı visâlim
Nakdîne-i irfânımı îmâna değişmem

Şeh-râh-ı tevekkülde talebkâr-ı Rızâyım
Dil-teşneliğim çeşme-i hayvâna değişmem

Efendimizin ayağının tozunu bu meşhur güzellikteki İsfahan sürmesine tercih ediyor.

*Bir mûr-ı zâifim reh-i aşkında Habîbâ
Dergâhını bir mülk-i Süleymân'a değişmem*

Bu beyitte Hz. Süleyman'ın zenginliği, bütün hayvanların dilinden anladığı ve bir karınca beyi ile olan hâdiseye telmihte bulunuluyor. Şair kendini bir küçük karınca gibi görmeyi arzuluyor; fakat Hz. Muhammed'in yolunda bir karınca... Onun kapısını Hz. Süleyman'ın zengin saltanatına değişmeyeceğini belirtiyor.

*Sermâye-i ömrümdür o gencîne-i lü'lü
Dürc-i lebinî la'l-i Bedehşân'a değişmem*

Şeyh Rızâ, Peygamber Efendimizin inci hazînesine benzettiği ağızını, Bedehşan incisine değişmeyeceğini söylüyor. Çünkü o mübarek ağız kendisi için ömür sermayesi olduğunu savunuyor. Nasıl böyle düşünmesin ki, Peygamber Efendimiz'in ağızından çıkan her mübârek söz, insanlar için inci değerinde değil midir? O söze riayet edildiği takdirde sonsuz huzura ve mutluluğa erilecektir.

Diğer beyitlerde, Rızâ, kendisini sevginin şiddetini delilik derecesine getirmiş olanların zümresinde görmekte ve bu deliliği de herhalde aklını başka yerlerde harcayanlara tercih etmektedir. Bir başka benzetmede ise

kendisini hakikat pazarında cerre çıkmış bir medreseli gibi görür ve elindeki irfanı, imana değişmeyeceğini söyler.

*Şeh-râh-ı tevekkülde talebkâr-ı Rızâyım
Dil-teşneliğim çeşme-i hayvâna değişmem*

Tevekkülün büyük caddesinde rızâ taleb ediyorum; susuzluğumu ölümsüzlük veren (ab-ı hayât) suya değişmem. Şair, "Rızâ" kelimesini hem mahlâsı hem de "râzı olma, kabul etme" anlamında kullanıyor. Bu kelime ile tevriye sanatı yapmış.

Yukarıdaki na'ta hangi cepheden bakarsak bakalım, klasik söyleyişlerden farklı bir ufuk buluruz. Belki kullanılan kelimeler diğer klâsik sanatçılarınkı ile aynı; ama onlardan anlamları ve âhenkleri farklıdır. Şairi üstün kılan özelliklerden biri de zâten budur. Yani aynı konuya, aynı kelimelerle farklı yaklaşım önemli. Şiirin güzelliğini sağlayan, çekici kılan unsurlardan birisi daha ilk bakışta göze çarpan "değişmem" redifidir. Bu redife, klasik şiirimizde herhalde çok nâdir rastlanır.

Şiirin güzelliğini ortaya koyan unsurlardan biri de -ki asıl şiir de bu olmalı- az söze çok anlamın yüklenmesidir. Şeyh Rızâ'nın na'tinde de gereksiz, doldurma diyebileceğimiz nitelikte hiçbir kelime yok gibidir.

Sarıkamış Şehitleri

Zemheri ayında, kış ayazında
"Bu can kurban!" dedi yurda şehidim.
Mübarek bayrağın al beyazıyla
Hilaldir, yıldızdır surda şehidim.

Giden koç yiğitler dönmedi geri,
Bir hasret dumanı sardı her yeri.
Bin dokuz yüz on dört yılından beri
Şehadet kokun var karda şehidim.

Düşmanlar dağları aşmasın diye,
Şanlı bayrak yere düşmesin diye,
Canını vatana etti hediye;
Destanını yazdı burda şehidim.

Rütbesi subay mı, er mi demeyin,
Ağlayan anayla yâr mı demeyin,
Mezarları acep var mı demeyin,
Firdevs dediğimiz yerde şehidim.

Ahmet Sami BENLİ

Kardeşlerimizi Ötekileştirmemek

“Geçmiş âlimlerimizin kitaplarına baktığımızda, başkalarının yanlışlarını düzeltirken çok tatlı bir dil kullandıklarını, karşılıklıdakilerinin niyetlerinin de İslâm’a hizmet etmek olduğunu unutmadıklarını görmekteyiz.”

● İnsan kendi dindarlığını merkeze aldığı zaman yaşadığı hayatı İslâm'ın kendisi gibi kabul etmiş olur. Böyle olunca da herkesi kendisine kıyas etmeye başlar. Onun gibi yaşayanlar veya ibâdet edenler iyi Müslüman, farklı olanlar ise günah içinde yüzenler konumuna düşer.

Esasında insanın içinde bulunduğu ve gönlünün tatmin olduğu yolda herkesin yer almasını beklemesi güzeldir. Çünkü kendisi orayı en uygun yer olarak gördüğü için oradadır. Bu yüzden başkalarının da aynı yerde yer almasını isteyebilir, bunun için çaba sarf edebilir. Ancak kendisiyle aynı yolda yürümeyenleri itham etmeye ve onların yanlış yolda olduklarını söylemeye başlarsa aradaki kardeşlik bağları zayıflar. Kendisiyle birlikte bulunmayıp başka bir meşrebi benimseyenleri suçlamaya ve eleştirmeye giriştiğinde aralarındaki ülfet zayıflar. Bunun yerine düşmanlıklar başlar. Belki namazda saflarda yan yana gelirler, ancak kalpleri yakınlaşmaz. Böyle bir şey İslâm'ın öngördüğü kardeşlik değildir.

Bunu bir yana bırakın, yeryüzüne baktığınızda, "Bir Müslüman böyle bir şeyi nasıl yapar?" dediğiniz çok şey görebiliyorsunuz. Bu insanlar Müslüman olduklarını söylemelerine rağmen bunları hangi cür'etle yapıyorlar, üstelik yaparken de nasıl oluyor da tekbirler getiriyorlar diye şaşırıyorsunuz. Bir bakıyorsunuz aynı mezhepte olmadıkları için bir gurup Müslüman başka bir Müslüman cemâati hem de camide iken bombalayabilmekte veya suikastle öldürebilmektedir. Veya farklı mezhepte olanların devam ettikleri camileri, toplantı yerlerini kundaklayabilmektedirler. Bunlar kadar üzeni ise sivil yerleşim yerlerine bombalı saldırılar düzenlemeleridir. Bütün bu eylemlerin kökeninde, insanın kendi yolunu mutlak doğru olarak kabul etmesi ve bu çerçeveye içine girmeyenleri dalâlette sayarak hayat hakkı tanımaması yatmaktadır. Oysa aynı Rahmân'a secde etmek "Müslümanım" diyen herkes

"İnsanları sapıklıkla veya benzeri ağır ifadelerle suçlamayalım. Kendimize ve hatalarımıza dönelim. Allah bize insanları suçlamak, bir takım sıfatlarla vaftalamak görevi vermedi. Hem biz kim oluyoruz ki, karşımızdakilere bir değer biçiyoruz."

için yeterli olmalıdır. Sonuçta aynı Kâbe'ye dönüyoruz ve aynı peygamber ile getirdiği kitaba iman ediyoruz. Temel kabullerimiz aynı. Birbirimizin yanlış gördüğümüz hususları düzeltme yolu konuşmak ve iknâ etmek iken maalesef farklı yollarla insanlar sindirilmekte ve mü'min kardeşler arasında düşmanlık tohumları ekilmektedir. İşin acı tarafı ise bu eylemler yapılırken bir yandan da Allah'tan mükâfât beklenmesidir.

Takinilacak Tutum Nedir?

Yapılacak olan bellidir; insanlara bildiğimiz hakikatleri anlatırken tatlı dil kullanmak dışında bir seçeneğimiz yoktur. Eğer diğer Müslüman kardeşlerimizin gönüllerini kazanmak istiyorsak, kendimizce yanlış veya eksik gördüğümüz yönlerini güzel bir lisanla anlatmak durumundayız. Hatta bunu yapmak üzerimize borçtur. Çünkü kendimizce bir şeyin yanlış yapıldığını görüyorsak veya bir işin daha güzel ifâ edileceğini düşünebiliyorsak, onu hatırlatmak bir Müslümanlık borcudur. Zaten vicdanımız da böyle bir şey karşısında sessiz kalmaz. Ancak bunu yapmanın yolu kırıp dökmeden tatlı bir dille hatırlatmaktır. Sonuçta karşımızdaki düşmanımız değil, mü'min kardeşimizdir. Bu yüzden bir şeyler yaparken başka bir şeyleri yıkmak doğru değildir. Hele kırdığımız kalbi kazanmak çok zordur.

Mâzîmiz bize hakikatin nasıl ifade

edileceğinin yöntemini göstermektedir. Geçmiş âlimlerimizin kitaplarına baktığımızda, başkalarının yanlışlarını düzeltirken çok tatlı bir dil kullandıklarını, karşılarındakilerinin niyetlerinin de İslâm'a hizmet etmek olduğunu unutmadıklarını görmekteyiz. Hatta o kadar nezâket sahibiydiler ki, diğerlerinin düşüncelerine veya yazdıklarına karşı yazdıkları reddiyelerin sonunda bile "Yine de en iyisini Allah bilir." anlamında "Allahu a'lem." derlerdi.

Unutulmaması Gereken Önemli Bir Kâide

Kendimizi merkeze aldığımızda yaptığımız bazı amelleri esas alarak karşıımızdaki insanları iyi veya kötü olarak değerlendirebiliriz. Ancak bu tanımlamaların izâfî olduğunu ve Allah katında hakikatin bizim kabul ettiğimiz gibi olmayabileceğini düşünmek durumundayız. Bizim kabul ettiğimiz bir husus belki de Allah katında en doğrusu değildir, eleştirdiğimiz kişinin yaklaşımı daha doğrudur. Bunun yanında tenkit ettiğimiz ve dinî yaşantı açısından eksik bulduğumuz insan bazı amelleri nedeniyle Allah katında bizden daha iyi konumda olabilir. Biz zâhire bakarak belki de nefsimizin peşinden giderek bir takım değerlendirmeler yapmakta ve itham etmekteyiz. Oysa eleştirdiğimiz kişinin bizim bilmediğimiz amelleri veya bildiğimiz ama daha ihlaslı yaptığı ibâdetleri nedeniyle Allah onu daha üst mertebelere çıkarabilir.

Kendimize Verdiğimiz Zarar

Başkalarıyla uğraşmanın, onların hatalarına odaklanmanın en büyük zararı kalbimizi gereksiz şeylerle yormamızdır. Bunun yanında gıybete düşmemiz de kuvvetle muhtemeldir. Bu sebeple insanın kendisine ve hatalarına dönmesinden daha güzel bir yol yoktur.

Unutmamak gerekir ki, kulluğun ölçüsü biz değiliz. Allah kulların iyi veya kötü olduklarına bizim dememizle karar vermeyecektir. Herkes kendi yaptıklarından sorumlu olacaktır.

Rabbimizin huzurunda mahçup olmamak için kalbimize ve dilimize sahip olalım. İnsanları sapıklıkla veya benzeri ağır ifadelerle suçlamayalım. Kendimize ve hatalarımıza dönelim. Allah bize insanları suçlamak, bir takım sıfatlarla yaftalamak görevi vermedi. Hem biz kim oluyoruz ki, karşıımızdakilere bir değer biçiyoruz. Sanki Allah katındaki yerimizi biliyor muyuz ki? Belki çok kötü durumdayızdır. Belki iyi durumdayızdır da bu konuşmalarla rabbimiz nezdindeki değerimiz azalmaktadır.

Problem Sadece Dindarlar Arasında Değil

Başkalarını dışlamak sadece dindarlar arasında olan bir durum değil. Bu problem farklı dünya görüşüne sahip olan hemen herkesi kuşatmış durumda. Nitekim ülkemizde yaşanan en büyük sıkıntılardan birisi de budur. Dindar insanların zaman zaman kahredici baskılar altında kalmaları bundandır. Belli mevkileri tutmuş olanlar kendi hayat görüşlerini başkalarına dayatarak toplumu tek tip hâline getirmeye çalışmışlar ve toplumsal huzurun temellerine dinamit koymuşlardır. Böyle olunca kendi bakış açısını başkalarına dayatmak, herkesi kendisi gibi yapma, ötekileştirme, baskı kurma devreye girmiştir. İşin kötüsü kendileri gibi olmayanlar ve düşünmeyenler itham edilmiş, iş vatan hainliğine kadar götürülmüştür.

Oysa herkesin kendisine kabul ettirmesi gereken husus, hayatın her döneminde toplumda çoğulculuğun egemen olacağıdır. Toplum mühendisliğiyle halkı tek forma sokmanın imkânsız olduğudur. Çünkü insanların tabiatları, aldıkları eğitim, yetiştikleri çevre, okudukları kitaplar ve aileleri onların hayata bakışlarını etkilemektedir. Bu yüzden de insan sayısınca farklı bakış açısı oluşmaktadır. Bakış açıları birbirlerine yakın olanlar veya birinden etkilenenler bir araya gelmekte ve böylece oluşumlar, cemâatler gerçekleşmektedir. Bu hayatın gerçeği ise kendimiz dışındakilere

tahammül etmek de hayatın bir diğer gerçeği olmaktadır. Bu yüzden de herkese en yakışan hal, itidal üzere bulunmaktır. Kimseyi kırmadan kendi hayatımızı en güzel şekilde yaşamaktır.

İslâm Tarihi Bize Ne Söylüyor?

Bahsettiğimiz kötü hastalık hemen hemen her dönem İslâm dünyasında yaygın olarak bulunmuştur. Sünnîlerin gösterdiği tolerans ve müsamahayı Şîî dünyada görmemiz -maalesef- mümkün olmamıştır.

Bunun yanında İslâm düşünce tarihinde dinde dışlayıcılık anlayışı ilk olarak Haricîlerle zirveye çıkmıştır. Sıffîn savaşında hakeme başvurduğu için Hz. Ali'yi kâfir saymakta tereddüt etmemişlerdir. Kezâ bu mezhebin Ezârika adlı kolu büyük günah işleyenleri kâfir saymıştır. Daha sonraki dönemlerde farklı düşüncelerinden dolayı zulüm gören pek çok âlim olmuştur. Mezhep imamlarımız bu sebeple pek çok sıkıntılar çekmişlerdir. Günümüzde de (yazımızın başında değindiğimiz üzere) İslâm dünyasında radikal uçlar varlığını devam ettirmektedir. Bazı haramları işleyenler veya bazı emirleri yerine getirmekte gevşeklik gösterenler çok rahat bir şekilde kâfirlikle itham edilebilmektedir. Hâlbuki Allah'ın dini hiç kimsenin tekelinde değildir ve Allah hiç kimseye birilerini bir takım sıfatlarla yaftalama yetkisi vermemiştir. Hepimiz burada bir sınavdayız. Sınavda olanın yine aynı sınavda bulunan bir başkasına müdahale etmesi düşünülemez. O yüzden yaptıkları hatalar yüzünden insanları "kâfir", "fâsık", "cehennemlik" gibi sıfatlarla yaftalamak son derece yanlıştır.

Bu tabloya bakıldığında kaybedenin Müslümanlar olduğunda hiç şüphe yoktur. İslâm dünyasına göz atıldığında, aralarında birlikteliğin olmaması ve herkesin diğerine yan gözle, kinle bakmasının sonucu ortadadır. Herkes diğerlerinin kendilerine benzemesini istemektedir ve niyetlerini sorgulayarak suçlamaktadır, dışlamaktadır.

Bizim gibi dış güçlerin ellerinin üzerinde çok gezindiği ve farklı inanışların yaygın olduğu coğrafyalarda müsâmahakâr bakış açısına sahip olmak dışında tutacağımız bir yol yoktur. Bu yapılmadığı takdirde başında pek çok gaile olan güzel ülkemiz her zaman sorunlarla boğuşmak durumunda kalacaktır.

Kur'an'ımıza ve Hz. Peygamber'e Bakalım

Rabb'imiz kendisiyle ilgili olarak "O, rahmet etmeyi kendisine ilke edinmiştir."¹ buyurmaktadır. Peygamberimiz'i de âlemlere rahmet olarak gönderdiğini beyan etmektedir.² Hem Allah'a hem Rasûl'üne iman ettiğimize göre, rahmetten kendi payımıza düşeni almaya çalışmalıyız. Yüce rabbimiz şirk hâric her türlü günahı dilediğine bağışlayabileceğini³ buyurduğuna göre, biz de kendi dışımızdakilere karşı merhametli olmak durumundayız. Çünkü sert ve dışlayıcı üslûp bizlere bir şey kazandırmaz. Rabb'imiz Peygamberimiz'e "Şayet sen, kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi"⁴ diye hitap ederken, Hz. Mûsâ'dan ve Hz. Hârûn'dan da Fir'avun'a gittiklerinde tatlı dilli olmalarını istemiş ve "Ona yumuşak bir dil kullanın; olur ki öğüt alır veya saygı duyar." buyurmuştu.⁵

Unutmayalım ki, suçlamak ve dışlamak sadece zarar getirir. Allah Rasûlü ne güzel buyurmuştur:

"Hiç kimse bir başkasını fâsıklıkla ve küfürle itham etmesin. Eğer itham edilen kimse öyle değirse bu itham kendisine döner."⁶

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

1.6/En'âm, 12.

2.21/Enbiyâ, 107.

3.4/Nisâ, 48, 116.

4.3/Âl-i İmrân, 159

5.20/Tâhâ 44.

6.Buhârî, 5698.

Üsküp ve Kosova'da Ecdadın İzleri

“Kadim bir şehir olan Üsküp Osmanlı eserleriyle müzeyyendir. Üsküp deyince öncelikle Sultan Murad Külliyesi akla gelmektedir. Üsküp'te şehir merkezine hâkim bir tepede yer alan külliye; cami, medrese, mektep ve imaret yapılarından meydana gelir.”

Osmanlı Devleti çok kültürlü bir yapıya sahip, üç kıtaya hâkim bir büyük imparatorluktu. Söz konusu devlet birçok dinî, etnik ve kültürel grupları içinde barındırırdı. Bu devasa devlet içerisinde başta Kürt, Laz, Çerkez, Rum, Ermeni ve Arap olmak üzere onlarca ırktan insan barış içerisinde yaşamaktaydı. İnanç olarak da başta Müslümanlar olmak üzere Hıristiyanlar ve Yahudiler mevcuttu. Kimse inancından dolayı kınanmazdı. İnanıcı ve ırkı ne olursa olsun, bu toprakların üzerinde yaşayan herkes "Osmanlı" vatandaşı sayılırdı.

Osmanlı Devleti'nde millet sistemi adalet, sevgi ve hoşgörüyü dayanırdı. Devleti meydana getiren insanların hangi ırklardan geldiği sorgulanmazdı, bu bir ayrıntı olarak görülürdü. Farklı milletler Osmanlı paydası altında huzur ve sükûn içerisinde yaşardı.

Altı asır boyunca dünyaya adalet dağıtan Osmanlı Devleti'nin en önemli yerleşim yerlerinin başında Balkanlar gelmekteydi. Onun içindir ki 13. yüzyıla kadar Romalıların yönetiminde kalan Balkanlardaki Osmanlı mirası sanıldığından daha önemlidir.

Osmanlılar Balkanlara ilk adımını 1360 yılında atmıştır. Bu ilk adımdan sonra ecdadımız bu stratejik coğrafyada 500 sene gibi uzun bir süre kalabilmiştir. 19. asrın sonlarına doğru Rusların buraya girmesiyle Balkan Savaşları çıkmış, Birinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle de maalesef geriye çekilme süreci başlamıştır. Bu da Balkanlardaki sonun başlangıcı olmuştur.

Osmanlı'nın bir nevi kara kutusu olan Balkanlar deyince öncelikle bugünkü Kuzey Makedonya'nın başkenti Üsküp ve artık bağımsız bir devlet olan Kosova akla gelmektedir. Balkanların bu iki güzide yeri dün olduğu gibi bugün de önemini muhafaza etmektedir. Bu iki tarihî yerleşim yeri hakkında doyurucu bilgi ve hatıralara ulaşmak için kıymetli şair ve yazar Yavuz Bülent Bâkiler'in "Üsküp'ten Kosova'ya" adlı kitabı okunmaya değerdir.

"Üsküp, şehrin ortasından geçen Vardar Nehri ile ikiye ayrılır. Yani Balkan Yarımadası'nın ortasında Vardar Nehri'nin her iki yakasında yer alır."

Özelde Kuzey Makedonya'nın, Genelde Balkanların İncisi: Üsküp

Kuzey Makedonya'nın kuzeyinde bulunan ve göz kamaştırıcı doğasıyla ziyaretçilerini kendine hayran bırakan başkent Üsküp, şehrin ortasından geçen Vardar Nehri ile ikiye ayrılır. Yani Balkan Yarımadası'nın ortasında Vardar Nehri'nin her iki yakasında yer alır. Şehrin denizden yüksekliği 220-340 metre civarındadır. Tetovo, Brod, Totov, Sveti ve Kumanova şehirlerine komşu olan Üsküp'ün 10 ilçesi vardır. Her sene pek çok insan tarafından ziyaret edilen bu güzel şehir, tarih boyunca pek çok önemli uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Şehrin adı, "sığılacak yer" anlamına gelen "scupi" kelimesinden gelir. 571,5 km² yüz ölçüme sahip olan Üsküp, subtropikal bir iklime sahiptir. 2002'deki nüfus sayımı sonrası verilen resmî bilgilere göre nüfus

sun % 66,75'i Makedon, % 20,49'u Arnavut, % 1,7'si Türk, % 2,82'si Sırp, % 4,63'ü Roman, % 1,5'i Boşnak'tır. Müslümanlar toplam nüfusun % 28,32'sini teşkil eder.

Üsküp'ün Osmanlı idaresine geçişinin hikâyesi şöyledir: Yıldırım Bayezid 1390'da Timurtaş Paşa, Evrenos ve Paşa Yiğit beyleri Sırbistan'ın fethine gönderdi. Üsküp, Osmanlı uç beylerinden Paşa Yiğit'in akınlarına hedef oldu ve onun tarafından ele geçirildi. Batılı müellifler şehrin 6 Ocak 1392'de Osmanlı idaresine girdiğini kaydederler. Fetihden sonra Paşa Yiğit Bey, Saruhan bölgesinden getirtilen Türkmenleri Üsküp ve yöresine yerleştirdi. Şehir zaman içerisinde cami, mescid ve medreselerle Osmanlı şehrine dönüştü. Köklü tarihî geçmişi ve kozmopolit kültürü ile etkileyici ve büyüleyici bir şehir olan Üsküp; Roma ve Osmanlı dönemlerinden kalma tarihî eserleriyle yerli ve yabancı turistlerin adeta cazibe merkezidir.

Yahya Kemâl'in Deyimiyle "Üsküp ki Yıldırım Bayezid Han Diyâridir."

Bugünkü adıyla Kuzey Makedonya'nın başkenti olan "Üsküp" bizim Osmanlı coğrafyasında

apayrı bir yeri ve önemi olan bir şehirdir. Türk şiirinin köşe taşlarından biri olan şair Yahya Kemâl Beyatlı, her köşesinde Türk izlerinin bulunduğu bu kadim ve gizemli Osmanlı şehrinde doğmuştur. Annesinin kabri de bu şehirdeki İsa Bey Camii haziresinde bulunmaktadır. Merhum Beyatlı "Kendi Gök Kubbemiz" adlı şiir kitabına aldığı "Kaybolan Şehir" adlı hüznü yüklü şiirinde Üsküp için şu mısraları söylemiştir: "Üsküp ki Yıldırım Bayezid Han diyâridir, /Evlâd-ı Fatihân'a onun yâdigâridir /Firûze kubbelerle bizim şehrimizdi o; /Yalnız bizimdi, çehre ve rûhiyle biz'di o /Üsküp ki Şar Dağı'nda devâmıydı Bursa'nın /Bir lâle bahçesiydi dökülmüş temiz kanın /Üç şanlı harbin arş'a asılmış silâhları /Parlardı yaşlı gözlerle bayram sabahları /Ben girmeden hayatı şafaklandırıran çağa, /Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa /İsâ Bey'in fetihde açılmış mezarlığı /Hulyâma âhiret gibi nakşetti varlığı /Vaktiyle öz vatanda bizimken, bugün niçin /Üsküp bizim değil? Bunu duydum, için için /Kalbimde bir hayâli kalıp kaybolan şehir! /Ayrılmanın bıraktığı hicran derindedir! /Çok sürse ayrılık, aradan geçse çok sene, /Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene."

Şehrin simgesi hâline gelen ve Sultan Murat

Camii avlusunda bulunan, 1566-1573 tarihli, 40 metreye yakın yükseklikteki saat kulesi şehrin simgelerinin başında gelmektedir. Bu tarihî kule bugün de zamana meydan okumaktadır. Büyük seyyahımız Evliya Çelebi'nin bu kuleyle ilgili "Hünkâr Camii yanında minare gibi bir saat kulesi vardır. Saat çanının sesi bir konak yerden duyulur. Kulesi de görülecek şeydir." sözleri dikkate şayandır. Otantik(özgün) bir mimariye sahip kule, Osmanlı döneminde Üsküp'te inşa edilen ilk saat kulesi özelliğini taşıyor. 1560 veya 1570'li yıllarda inşa edildiği düşünülen saat kulesi, yangında büyük zarara uğramasına rağmen ilk günkü şeklini koruyor. 1904'te dönemin Kosova Valisi Hafız Mehmet Paşa'nın talimatıyla yenilenen saat kulesi, 1963'te Üsküp'te meydana gelen büyük depreme de direndi. Kulenin girişinden saatlerin bulunduğu en üstteki bölüme kadar 105 basamak yer alıyor. Saat Kulesi ile Sultan Murad Camisi'nin bulunduğu külliye, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığına (TİKA) restore edildi.

Kadim Bir Şehir Olan Üsküp, Osmanlı Eserleriyle Müzeyyendir

Kadim bir şehir olan Üsküp Osmanlı eserleriyle müzeyyendir. Üsküp deyince öncelikle Sultan Murad Külliyesi akla gelmektedir. Üsküp'te şehir merkezine hâkim bir tepede yer alan külliye; cami, medrese, mektep ve imaret yapılarından meydana gelir. Cami, türbeler, saat kulesi ve cami hazîresindeki bazı mezar taşları günümüze ulaşmıştır. Külliyenin önemli bir parçası olan cami, halk arasında ve arşiv kayıtlarında "Hünkâr Camii", "Câmi-i Kebîr", "Câmi-i Atîk" ve saat kulesine yakınlığı sebebiyle "Saat Camii" olarak da adlandırılır. Arapça kitâbede caminin 840'ta (1436-37) II. Murad tarafından yaptırıldığı, 944'te (1537-38) yangın geçirdiği, ertesi yıl başlayan onarımın 949'da (1542) tamamlandığı belirtilmektedir. Sultan Murad Külliyesi'nin bir diğer önemli yapısı da medresedir. Evliya Çelebi'nin Üsküp'ün en tanınmış medreselerinden biri olarak tanımladığı medrese, cami avlusunun güneybatı köşesinde bu-

Kadim bir şehir olan Üsküp Osmanlı eserleriyle müzeyyendir. Üsküp deyince öncelikle Sultan Murad Külliyesi akla gelmektedir. Üsküp'te şehir merkezine hâkim bir tepede yer alan külliye; cami, medrese, mektep ve imaret yapılarından meydana gelir.

lunmaktaydı. Türk şiirinin üstatlarından Yahya Kemâl Beyatlı, 1884 yılında bu medresede öğrenim görmüştür. Yine külliye de yer alan Beyhan Sultan Türbesi, Sultan Murad Camii avlusunda caminin güneybatı köşesinde yer almaktadır. Dağıstanlı Ali Paşa Türbesi ise caminin doğu cephesindeki beden duvarına bitişik durmaktadır.

Tarihî bir Türk şehri olan Üsküp deyince, şehre apayrı bir güzellik katan Taşköprü akla gelmektedir. Şehir merkezinde Vardar Nehri üzerinde kurulu olan Taşköprü, klasik Osmanlı eserlerinden bir tanesidir. Üsküp dendiğinde akla gelen ilk eserlerden biri olan köprü, "Fatih Sultan Mehmet Köprüsü" olarak da bilinir. Yapımına 1451 yılında başlanan köprü 18 yılda tamamlanmıştır.

Üsküp deyip de Eski Çarşı'yı, diğer adıyla Türk Çarşısı'nı anmadan geçmek olmaz. Burası dün olduğu gibi bugün de Üsküp'ün kalbi hüviyetinde ve mesabesinde. Bu çarşıyı ziyaret ettiğinizde kendinizi adeta tipik bir Anadolu şehrinde hissedersiniz. Sonrasında Üsküp Kalesi, Yahya Paşa Camii, Kurşunlu Han ve Davut Paşa Hamamı dikkatinizi çeker.

Beş Yüzyıldan Daha Uzun Bir Süre Osmanlı Egemenliğinde Kalan Kosova

Kosova beş yüzyıldan daha uzun bir süre Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Osmanlı bu coğrafyayı huzur iklimine dönüştürmüştür. Bu toprakların İslâmiyet'le tanışması Osmanlı döneminde gerçekleşmiştir. Kosova, jeopolitik konumuyla Balkanların Müslüman yoğunluklu bölgeleri arasında önemli bir yer teşkil eder. Coğrafi konum itibarıyla Arnavut nüfusun yoğun olarak bulunduğu Arnavutluk, Makedonya, Karadağ ve Preşova vadisi arasındadır.

Günümüzde bağımsız bir ülke statüsüne ka-

vuşmuş olan Kosova (resmî adı Kosova Cumhuriyeti) Balkanların önemli yerlerinden biridir. 10,908 km²'lik bu ülke 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığına kavuşmuştur. Güneydoğu Avrupa'da, Balkan Yarımadası'nda yer alan Kosova; Karadağ, Sırbistan, Arnavutluk ve Makedonya arasındadır. Parlamenter demokrasiyle yönetilen ülkenin başkenti 200 bin nüfuslu bir şehir olan Priştine'dir. Ülke nüfusu 1 milyon 800 bin civarındadır. Son sayıma göre ülkede 18 bin 738 Türk yaşıyor.

Birçok farklı milletlerin bir araya geldiği bugünkü bağımsız Kosova Cumhuriyeti'nin etnik görünümüne baktığımızda etnik anlamda şu rakamları görürüz: Arnavut %92.93, Sırp %5, Türk %1.08, Boşnak %1.6, Roma % 0.5, Aşkali % 0.9, Mısır % 0.7, Gorali % 0.6. Kosova'nın bugünkü başbakanı Albin Kurti, Devlet Başkanı ise Vjosa Osmani Sadriu'dur.

Kosova'nın İkinci Büyük Şehri Olan Prizren'de Türk Kültürü Yaşatılıyor

Kosova'nın ikinci büyük şehri olan Prizren Türk toplumunun sayı olarak en fazla olduğu şehirdir. Bu şehir Osmanlı döneminde (1455-1912) sancak merkezi idi. Yugoslavya'nın parçalanmasından önce Prizren, Balkanlar'ın üç dilinin konuşulduğu tek şehirdi. Bugün Kosova'da Türk izlerinin en yaygın görüldüğü yer Prizren'dir. Prizren şehri 1455 yılından bugüne kadar çok sayıda cami, hamam, tekke,

kervansaray, han ve çeşme gibi eserlerle yüz-yıllar boyunca bir Osmanlı-Rumeli şehri olarak kalmıştır. Bütün yıkımlara rağmen günümüzde de hâlâ bu tarihî hüviyetini ve mimarî dokusunu muhafaza etmektedir.

Prizren pek çok camisi, medresesi, hamamı ve derviş tekkesiyle birlikte Balkanlar'daki İslâm kültürünün en önemli merkezlerinden biridir. Tarihî süreç içerisindeki bütün tahribat ve değişimlere rağmen Prizren şehri camileriyle, taş köprüleriyle ve Arnavut kaldırımlı sokaklarıyla hâlâ tipik bir Anadolu şehri görünümündedir. 1455 yılında Fatih Sultan Mehmed tarafından fethedilen Prizren'de Osmanlı döneminde inşa edilen camilerden 20 tanesi bugün hâlâ mevcuttur. Dokuz tanesi ise maalesef ortadan kaldırılmıştır.

Prizren camileri içinde en çok ilgi ve dikkat çeken şüphesiz ki Sinan Paşa Camii'dir. Prizren'in güneydoğusunda Bistriça (Bistritsa) Nehri'nin sol kıyısında Şadırvan diye anılan kesimde yer almaktadır. Caminin bânisi Sofu lakaplı, Arnavut asıllı Sinan Paşa'dır. Sinan Paşa; Budin (1594), Bosna Beylerbeyliği (1601) ile Şam Valiliği(1609) yapan bir Osmanlı idarecisidir. 1912 yılına kadar cami olarak kullanılan yapı Balkan Savaşı'nda Sırp işgali esnasında cephanelik hâline getirildi ve 29 Kasım 1915 tarihindeki bir patlama sonucunda yapının içinde, kapı ve pencerelerinde tahribat meydana geldi.

II. Dünya Savaşı yıllarında kapalı kaldı. 1948'de kültürel miras olarak tescil edilip koruma altına alınan binada 1952'de bir restorasyon gerçekleştirildi. 1968'de de Şark El Yazmaları Müzesi hâline getirildi. Camide ciddi anlamdaki ilk restorasyon ve izolasyon çalışması 1972'de yapıldı. 1991 yılına kadar süren bu çalışmanın ardından ibadete açılan yapı günümüzde temiz, bakımlı ve aslî görevini sürdürür durumdadır. Prizren'de Sinan Paşa Camii'nin dışında 1512-13 tarihli "Sûzi Çelebi Camii, 1831-32 tarihli Emin Paşa Camii, Kâtip Sinan Camii (1893), Kukli Mehmed Bey Camii (1534) vardır. Öte yandan Prizren yakınlarındaki Pastrik Dağı'nın bir tepesinde de Sarı Saltuk Türbesi mevcuttur. Yine Priştine'ye 6 km. mesafede Priştine-Mitroviça yolu üzerinde Osmanlı Devleti padişahlarından Sultan I. Murad'ın savaşta hayatını kaybetmesinin sonrasında iç organlarının gömüldüğü I. Murad Türbesi (Meşhed-i Hüdavendigâr) vardır.

Kosova ve Prizren deyince akla gelen yerlerden biri de bir Türk yerleşim yeri olan Mamuşa Köyü'dür. Burası Kosova'da çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu tek belediyedir. Mamuşa'nın Prizren'e uzaklığı 18 km'dir. Burada 3500 civarında Türk yaşamaktadır. Türk kültür unsurları burada alabildiğine hâkimdir. Mamuşa adı, Osmanlı padişahı II. Mahmud'un isminden hareketle, Mahmut Paşa / Mahmut Şah isimlerinin kullanımla hafifleşmiş şeklidir.

Üsküplü Atâ'nın Tuhfetü'l-Uşşâk Adlı Mesnevîsinde Ahlâkın Temeli Olarak Aşka Bakışı

Atâ, nefisle mücadele, dünyayı tanımak, âhirete yatırımla hayatı anlamlandırmak ve Hakk'ın rızasını temel hareket prensibi kabul etmek gibi ilkeler üzerine tasarladığı hakikat seyrinin aşk ile kıvam bulacağını eserinin her mısraında açık ya da gizli bir şekilde dile getirmiştir.”

Atâ, Üsküp'te, Ahmed-i Yesevî'nin (ö. 562/1166) neslinden gelen ve onun ışığını o topraklarda temsil ederek insanları hakîkate çağırان önemli isimlerdendir. Acem diyarından gelerek Üsküp'e gelen bir ailenin çocuğu olarak Üsküp'te dünyaya gelen Atâ, sarf, nahiv, mantık, felsefe, riyazî, bedî, beyan ve meanî okuyarak âlet bilimlerinde ciddi bir tahsil sürecinden geçer. Tahsili esnasında ilâhî ilmin peşine düşen Atâ, zâhir ilimlerden bâtinî ilimlere yol bulur ve Nakşbendiyye tarîkatına intisap eder. Bir müddet inzivada kalan Atâ, kısa sürede türlü mükâşefe ve müşâhedelerle vâsıl olur. Bir yıl kadar kadılık görevi yaptığı da bilinen Atâ, 1523'te Üsküp'te vefat eder ve burada defnedilir.

M. Fuat Köprülü, Atâ'nın Mevlid, Dîvân ve Tuhfetü'l-uşşâk adlarında üç eserinden bahsetmiştir. Dîvân'ının bir kısmı ve çeşitli şâirler tarafından bazı şiirlerine yapılan nazîreler bir araya getirilerek Atâ'nın şiirlerinin izi sürülmüştür. Köprülü'nün bahsettiği Mevlid adlı çalışmasına ise henüz ulaşılammıştır.

Tuhfetü'l-uşşâk'ta Ahlâkın Temeli Olarak Aşk

Atâ, Tuhfetü'l-uşşâk adlı eserini, ünlü İran şairi Kâtibî'nin Dehbâb diğer adıyla Tecnîsât adlı mesnevîsine nazîre olarak kaleme almıştır. Kâtibî'nin oğluna hitâben nasihat türü bir eser olarak kaleme aldığı eserine nazîre olarak kaleme alınan Tuhfe'de aruzun sadece "Fâilâtün/Fâilâtün/Fâilün" kalıbı kullanılmıştır. Tuhfe'nin giriş bölümünde tevhid, münacât, na't, mucizat, mi'rac, medh-i çehâr-yâr, va'z ve nasihat, satranca tenbih, felekten şikâyet, gecenin vasfı, kışın vasfı, sebep-i telif konulu bölümler bulunur. Tuhfe'nin devamında "Der-Beyân-ı Ebvâb-ı Kitâb" başlığı ile giriş bölümünden konunun işlendiği bölüme geçilir. Başlığın hemen devamında eserde aşk, bezm ve sohbet, kibri terk etmek, izzet, halka iyilik, kötülüğü terk etmek, kanaat, yaşayış tarzı, halktan uzaklaşmak, Hakk'a yaklaşmak olmak üzere on konunun işlendiği anlatılır.

"Hakk'a layıkıyla kulluk etmek gayesiyle her şeyden yüz çevirerek mânevî yola giren Atâ, özlü ve tesirli bir anlatımla dünya ve ahiret mutluluğunun formülünü bahsedilen on maddede özetlemiştir."

Kâtibî'nin eserinde olduğu gibi, dile getirdiği hakîkatlerin zihinlerde ve gönüllerde yer etmesi için hikâyeyi kullanan Atâ, ahlâkî olgunluğun temelinde aşk hissiyatının bulunduğunu ifade etmek için eserinde aşk konusunu ilk başlık olarak ele alır. Aşk başlığında beş hikâyeye anlatan Atâ, aşkın hakîkat perdelerini aralayıcı tesirini izah için ilk olarak mânevî yolculuğun aşka düşmekle başlayacağını anlatan bir hikâyeye ile söz başlar. İkinci hikâyede sevgilisine olan aşkı dolayısıyla gül gibi solan âşığı tarif eden Atâ, burada, Hakk'a varmak isteyen kimsenin hedefine gülerek ancak aşkın tesiri ile varabileceği mesajını verir. Üçüncü hikâyede mâşukuna kavuşan âşığın, mâşukunun dardını sormasından dolayı hem aşka müptelâ olduğunu hem de bu hâl sorma nimeti ile dermana ulaştığını belirtir. Bu hikâyede de Atâ, âşıklarının dertlerinin aynı

zamanda dermanları olduklarına dair görüşünü serdetmiştir. Dördüncü hikâyede ise mâşûku için canını veren âşîğın hakîkatte ölmediğini, âşîğın, bir değil bin canı olsa mâşukunun yoluna hepsini verecek bir kararlılıkta olduğunu anlatır. Mecâzî aşk üzerinden hakîkî aşkın gereğini anlattığı anlaşılan Atâ, bu hikâyede Hak yolunda bir değil binlerce can olsa O'nun yoluna feda etmenin gerektiğini bunu da ancak aşk ile yapmanın mümkün olacağını anlatmıştır. Bu bölümdeki son hikâyede Atâ, kişinin nefsinin istek ve arzularını öldürüp kendini Hak ile diriltmesinin Hakk'a vuslat için şart olduğunu, bunun ise aşkın nurlu yoluna girmekle mümkün olduğu fikrini dile getirmiştir.

Aşkın, nefsin kötü duygularını kıran ve vuslata erdirici boyutlarını bir nakış gibi işleyen Atâ, hakikat yolculuğunda başarının bir diğer adımından daha bahseder. O da mânâ âleminde âşîğa yol gösterecek bir yol göstericinin bulunmasının zorunluluğudur. Bu bölümün ilk hikâyesinde, kudretli bir padişahın güçlü bir devleti elde etmesine sebep olan şeyin bir pîre hizmet etmek olduğu yönündeki hikâyesi okuyucuyu karşılar. Sohbet başlığının ikinci hikâyesinde "Ehil olanı kendine ganimet olarak gör; akıllılarla arkadaş ol!" nasihatını izah eder. Üçüncü hikâye ise bir avda karşısına çıkan ahunun peşine düşen avcının kendini cennet gibi bir yerde bulmasını, dördüncü hikâyede himmeti hak eden bir müridin ulaştığı yüksek hakîkatlere ulaşmasını konu edinen Atâ, satır aralarında bütün bu işleyişin aşkın kazancı olduğu fikrini dile getirmeye devam eder.

Aynı usûlü kendini beğenmeyi terk etmek başlığında da sürdüren Atâ, bu bölümde naklettiği beş hikâye ile kibrin hakikat yolculuğundaki engelleyici özelliğine değinir. Birinci hikâyede cömert ancak kibirli bir padişah hikâyesini ve ikinci hikâyede bir başka padişahın düşmandan kaçmaya mecbur kalmasını kibrine bağlayarak nakleder. Üçüncü hikâyede tevazuundan dolayı vefatından sonra da hayırla yâd edilen bir dervişten bahsettikten sonra güzelliği ile tanınan

birinin hikâyesini dördüncü hikâye olarak nakleder. Buna göre bu güzel, toprak içerisinde yatan birini görür, ona yardımcı olur, ehl-i hâl olan bu kişinin duası sayesinde dillere destan bir güzelliğe ulaşır. Beşinci hikâye olarak güzel olmasına rağmen kibri yüzünden sevdiğini üzen bir dilberin sevgilisinin bedduası sebebiyle düştüğü kötü durumu nakleder. Bütün bu olanların aşkın sırrına ermekle kişinin lehine döneceğini belirten Atâ, izzet bölümünde de savaşlarda cesaretle savaştan bir komutanı vefatından sonra rüyasında gören kimseye savaşta ölümden dolayı değil bir fakire ondan önce selâm verdiği için cennete gittiğini söylemesini içeren bir hikâye anlatır. Diğer naklettiği hikâyelerde de kibir ve kendini beğenme yerine izzet duygusunu gönle hâkim kılmanın gereğini aşk merkezli bir anlatımla şöyle özetler:

Âteş-i mihr ile bağı sühte

Musta'idd-i şevka olmuş sühte

Şu'le-i hûrşîd ile yanup bişer

Rahm idup didi hey uftâde beşer.

Herkese iyilik konusunda da beş hikâye nakleden Atâ, âşîğın mâşûğunun rızasını yapacağı iyiliklerle elde edebileceğini yani aşkın gereği âşîğın iyilik peşinde olmasını şu beyitle özetler: "Bâzdârı sensin u cân bâz-ı Hak/Eyluge cân vir sever cân-bâz-ı Hak." Altıncı bölüm olarak kötülükten vazgeçmek konusunu gündeme taşıyan Atâ, içki, ihanet, yalan, kadere razı olmayan, dilin afetlerine maruz kalan, cimri ve ikramı sevmeyen kimsenin aşksız kalmasından dolayı bu kötülüklerle düştüğünü anlatan beş hikâyeyi nakleder. Zikrettiği bu kötülüklerden kurtulmanın kanaat siperine sığınmakla mümkün olacağını belirten Atâ, "Ey dil ahvâl-i cihânı kıl semâ'/Cerh gibi eylegil vecd u semâ" beytiyle aşkın kişiyi ulaştıracağı vecd ve semâ gibi nihâf neticelere atıfta bulunarak yine âşîğın aşkı sayesinde vâsıl olabileceği bir meseleyi dile getirmiş olur. Aşk, vecd, semâ ve dünyevî beklentilerden yüz çevirmenin kişide varlığa şükretmek, yapacağı her fiilin neticesinin kendisine döneceğini bilmek, şükür sahibi olmak, dua ile Hakk'a yönel-

mek, zikir ve diğer kulluk adımlarıyla Hakk'ın rızasını elde etmek gibi güzellikleri kazanmasına vesile olacağı anlatmıştır.

Mecâzî aşkın hakîkî aşka köprü olduğunu anlatarak aşk merkezli anlatımını en net şekilde dile getirdiği sekizinci bölümde Atâ, yine beş hikâyeye anlatır. Aşkın insana tesirini ifade ettiği birinci hikâyede hayatın ancak aşk ile farkında olunarak yaşanabileceği mesajını verir. Devamında aşkın tadını almayan bir kimsenin yaşamın farkında olmamasından dolayı dünya ve âhirette uğrayacağı hüsrânı anlatan Atâ, aşk bahrinde yelken açan bir kimsenin beden ve ruh bakımından hayatın gereklerini hissederek yaşamasından bahseder. Üçüncü hikâyede adaletin de aşkın tesiri ile tam olarak gerçekleşebileceğini nakleden müellif, beşinci ve son hikâyede ise gece gündüz feryad eden bir kimse örneği üzerinden aşka kurban olan kimsenin durumunu izah eder. Atâ'nın sekizinci bölümde hayatın tamamını kuşatan söylemleri ile aşka

dair yaptığı nakiller, âşik bir gönle sahip kimsenin yaşam tarzının dayanılmaz güzelliğini anlatmaya yönelik adımlar olarak görülebilir.

Dokuzuncu bölümde Atâ'nın herkesle ilişkiyi kesip sadece Hakk'ın muhabbetine gönlü bağlamanın gerekliliğini anlattığı görülmektedir. Bu bölümde de ana mevzu aşktır. İlk olarak, mâsivâdan sıyrılıp Hakk'a bende olabilmek için Hakk'ın isimlerini gerektiği şekilde idrak etmenin zorunluluğunu anlatan Atâ, ikinci hikâyede Hakk'ın dışında her şeyden vazgeçtiğini, oğlunu kurban ederek gözler önüne seren Hz. İbrahim ve onunla aynı gayeden dolayı canını feda etmekten çekinmeyen Hz. İsmail'in kıssasını anlatır. Ardından mânevî seyrinde duraklama olan bir gönül erinin kendisiyle değil de başkalarıyla meşgul olmasından bu noktada kaldığına dair bir hikâyeye nakleden yazar, dördüncü hikâyede ise nefse karşı yapılan cihad ile mânevî seyrinde yol alınacağını aktaran bir örnek dile getirir. Beşinci ve son hikâyede Atâ, nefse muhâlefet

ederek aşkı kuşanan kimsenin elde edeceği bazı güzelliklere işaret eden bir anlatıyı takdim eder.

Onuncu ve sonuncu bölümde Atâ'nın Hakk'a yakın olmak konusunu işlediği anlaşılmaktadır. Bu bölümde zikrettiği dört hikâyenin ilkinde Atâ'nın, Hakk'ı müşâhede etmek isteyen Hz. Musa'nın kıssasına, ikinci hikâyede aşk şehidi olarak kabul edilen Hallâc-ı Mansûr'un Hakk'ın dışındaki her şeyi terk etmesine ve üçüncü hikâyede başı kesilen Hallâc'ın aşkın tesiriyle elde ettiği mânevî zevke değindiği görülmektedir. Atâ, son hikâyede ise sonsuz deniz örnelemi üzerinden fenâfillâh tecrübesini anlatmıştır.

Netice olarak ifade etmek gerekirse Hakk'a lâyıkıyla kulluk etmek gayesiyle her şeyden yüz çevirerek mânevî yola giren Atâ, özlü ve tesirli bir anlatımla dünya ve âhiret mutluluğunun for-

mülünü bahsedilen on maddede özetlemiştir. O, nefle mücadele, dünyayı tanımak, âhirete yatırımla hayatı anlamlandırmak ve Hakk'ın rızasını temel hareket prensibi kabul etmek gibi ilkeler üzerine tasarladığı hakikat seyrinin aşk ile kıvam bulacağını eserinin her mısraında açık ya da gizli bir şekilde dile getirmiştir. Bir gönül eri olarak Atâ'nın, hakikat perdesinin ancak aşkın tesiri ile mâşukuna kavuşmak için gayret gösteren bir âşığa açılacağı kabulünü ifade için bu özgün çalışmasını kaleme aldığı söylenebilir.

Dipnot

* Dr. FâtiH ÇINAR, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi. Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

İnsan

Kırılmış kanadı düşmüş bir tora
Kuşlar gibi özgür uçamaz insan
Kimi dertsiz gamsız kiminde yara
Kendi kaderini çizemez insan

Kâinat içinde küçük bir nokta
Gelir gider daim var ile yokta
Kimi sefil kimi kaybolur çokta
Töredir kanundur bozamaz insan

Kundakta başlayıp kefende biter
Bir ömür nedir ki çok çabuk geçer
Bazen boran olur bazen gül açar
Hasbelkader böyle kıyamaz insan

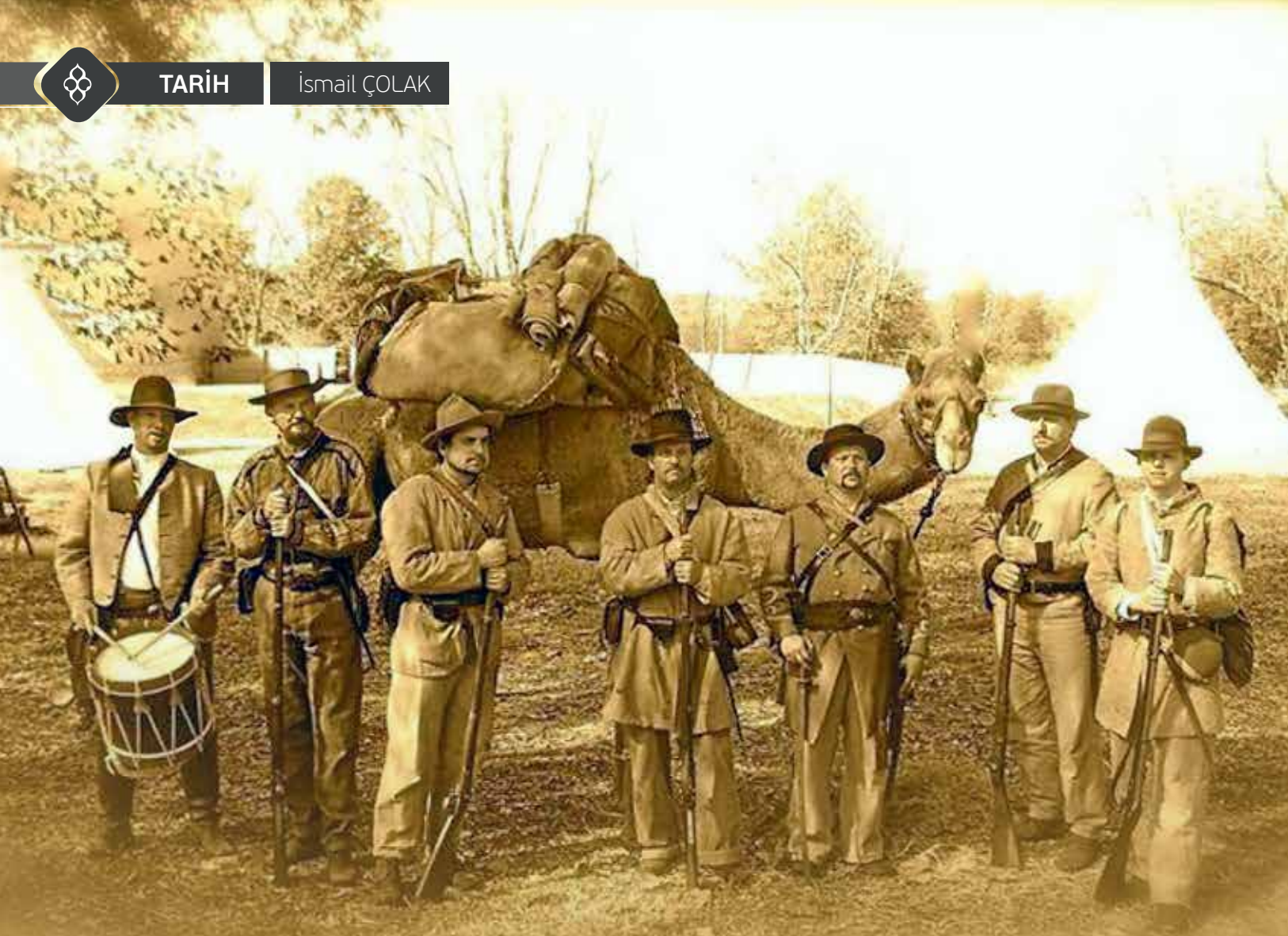
Ta ruzi ezelden bendesi hakkın
Kim bilir eceli uzak ve yakın
Şeytana yem olma aman ha sakın
Başboş azâde gezemez insan

Kimi gafil gezer kimisi şaşkın
Kimi verâ kimi nefsine düşkün
Kimi mecnun kimi kölesi aşkın
Kalem ver müşkülün yazamaz insan

Eyyûp sabır etmiş derin yarası
Bir imtihan dünya işte burası
Akıbet herkesin söner çırası
Bir muamma sır ki çözemez insan

Ramazan PAMUK

Amerika'nın İlk Osmanlıları ve Hacı Ali

“Müslüman korsanların ‘semiz ördek’ diye dalga geçtikleri ABD, gemilerinin Akdeniz’de rahat seyahat etmesini sağlamak için Osmanlı Devleti’nin bir vilayeti olan Cezayir’e 117 yıl boyunca haraç ödemiştir.”

Osmanlı arşiv kayıtlarında “Memâlik-i Müctemia-i Amerika Devleti” olarak geçen Amerika ile Osmanlı Devleti arasındaki ilk temaslar, 18. Yüzyılın ikinci yarısına denk gelmektedir. Osmanlı 1770’li yıllarda, İngiltere’ye karşı bağımsızlık mücadelesine girişen Amerika’ya, gemilerle yardım göndermiştir.

Osmanlı’nın ABD’ye Askerî Yardımları

Müslüman korsanların “semiz ördek” diye dalga geçtikleri ABD, gemilerinin Akdeniz’de rahat seyahat etmesini sağlamak için Osmanlı Devleti’nin bir vilayeti olan Cezayir’e 117 yıl boyunca haraç ödemiştir. 1795’te Cezayir Dayısı Hasan Paşa ile ABD’nin Cezayir Konsolosu Joel Barlow tarafından Türkçe olarak kaleme alınan bu anlaşma ile ABD gemileri, Osmanlı himayesinde Akdeniz ve Avrupa’da ticaret yapma imkânına kavuşmuştur.

1861-1865 yılları arasında vuku bulan Amerikan İç Savaşı’nda Osmanlı, yaptığı katkıyla aktif bir rol oynamıştır. Savaşın en kritik hengâmesinde Kuzey Hükümeti, Osmanlı’dan askerî yardım talebinde bulunmuş ve Padişah Abdülmecid bu talebe, 1860 yılında 120 deve yükü askerî malzeme ile 100 has asker göndererek yerine getirmiştir. Hatta, Osmanlı askerleri sahip oldukları bilgi, beceri ve tecrübeyle, Kuzeylilerin savaşı kazanmalarında ciddi bir misyon üstlenmişlerdir. Türk-Amerikan Dernekleri Federasyonu başkanlarından Dr. Şevket Karaduman, bu askerlerin daha sonra Amerika’ya yerleştiğini ve birçok bölgede torunlarının hâlâ yaşadığını belirtmektedir.

Bunlardan, kafilde deve bakıcısı olan sekiz kişiden üçü Amerika’da kalmışlar ve ticarî hayattaki girişimleriyle büyük başarılar imza atmışlardır. Birisi, Amerika’da deve ile ilk posta teşkilatını kurmuş (aşağıda sözünü edeceğimiz Hacı Ali); diğeri Camel/Deve marka sigaranın temellerini atmış (Rasim Efendi) ve paketlerin üzerine ‘Turkish’ ibaresini dahi koydurmuştur. Üçüncü deve bakıcısı olan, Amerika’dan

“Osmanlı askerleri sahip oldukları bilgi, beceri ve tecrübeyle, Kuzeylilerin savaşı kazanmalarında ciddi bir misyon üstlenmişlerdir. Bu askerlerin daha sonra Amerika’ya yerleştiğini ve birçok bölgede torunlarının hâlâ yaşadığını belirtilmektedir.”

Meksika’ya geçerek siyasî arenada büyük bir aktivite göstermiştir.

Zouave Alayları

İç Savaş’ı Kuzeylilerin kazanmasında olağanüstü rol oynayanlardan biri de; çoğunluğunu Amerika’ya göç etmiş Osmanlı’nın eski tebası Müslüman milletlerin oluşturduğu Zouave Alayları idi.

Albay Elmer Ellsworth komutasındaki Zouave Alayları’nın en belirgin özelliği “Osmanlılar gibi giyinmeleriydi”. Beyaz sarık, kırmızı kuşak ve lacivert ceket kullanan birliklerin, Güneyli-

leri savaş meydanlarından hallaç pamuğu gibi savurduğu ve disiplinleri, cesaretleri ve güzel ahlâkları ile diğer askerlere emsal teşkil ettiği kaynaklarda zikredilmektedir.

Amerika'ya Osmanlı Coğrafyasından Göçler

19. Yüzyılın sonu 20. Yüzyılın başlarında, Osmanlı topraklarından Amerika Kıtasının kuzeyine (ABD ve Kanada) ve güneyine (Brezilya ve Arjantin) göçler yaşandığı tarihî kayıtlardan anlaşılmaktadır. Göçlerin büyük çoğunluğunu azınlıklar oluşturmuş; ancak içlerinde azımsanmayacak ölçüde Osmanlı Türk'ü/Müslüman'ı da yer almıştır.

Amerikan istatistiklerine göre 1820 ile 1920 yılları arasında, yarım milyona yakın kişi Os-

manlı topraklarından ABD'ye yerleşmek üzere göç etmiştir. Tarihçi Prof. Kemal Karpat'a göre ise, bunların en az %15'i Müslüman'dı ve tahminen 50 bini de Türklerden oluşmaktaydı.

ABD Ordusunun İlk Deve Uzmanı: Hacı Ali

ABD'nin Savaş Bakanı Jefferson Davis, iki yıl süren Meksika Savaşı (1846-1848) sonrasında, düzenin sağlanması ve ordunun keşif, kurye ve nakliye işlerinde kullanılacak develeri satın almak üzere Yüzbaşı David Dixon ve Belediye Başkanı Henry C. Wayne'yi, tam yetkili olarak 1855'te İstanbul'a gönderdi. Amerikan Kongresi bu işe, 30 bin dolar ayırmıştı.

Wayne, Sultan Abdülmecid Han'ın huzuruna çıkıp deve ihracı iznini almakla kalmadı; padişa-

hın şahsına ait çok kıymetli 6 adet beyaz deveyi de eşantiyon olarak koparmayı başardı. Dixon ve Wayne, toplam 33 deve ve 5 bakıcı ile birlikte tekrar ABD'ye dönmek üzere yola koyuldular.

Wayne, bu esnada deve ticaretinden ve kervancılıktan iyi anlayan genç bir Osmanlı'yı da yanında götürmeye karar verdi. Vazifesi, ABD ordusundaki Deve Sınıfı bünyesindeki develeri sürmesi ve askerleri eğitmesi olacaktı. İşte bu Türk, daha sonra Amerika tarihine geçen ve halkın gönlünde taht kuran İzmirli Hacı Ali'dir.

Hacı Ali'nin 1828'de Suriye'de doğduğu yönünde rivayet vardır. 14 Mayıs 1856'da Amerika'ya ayak basan Hacı Ali, burada son derece serüven dolu ve biraz da dramatik bir hayat sürdü. Sığır çobanları tarafından çok sevilip, ismi "Hi Jolly" diye telaffuz edildi.

Hacı Ali, bir devenin nasıl çöktürüleceği, koşturulacağı, besleneceği ve yük taşıyacağı hakkında, Amerikan birliklerine 'briefingler' verdi. Öyle ki, Amerikan ordusunda istihdam edilen "ilk deve uzmanı sürücüsü" unvanını elde etti.

1863'te Hacı Ali'nin komutasındaki develer, Amerikan ordusundaki önemini kaybetti. Bir kısmı hayvanat bahçelerine bir kısmı da madenlere satılarak dağıtıldı. Bu durumdan yılmayan Hacı Ali, bir miktar deveyi elinde tutarak bir nakliye hattı kurdu. Ne yazık ki, işleri iyi gitmeyen Ali, 1868'de son develeri de elden çıkararak yeniden Amerikan ordusuna katılmaya karar verdi.

Arizona'ya Anıtı Dikilen Osmanlı

1880'de Amerikan vatandaşlığına da geçen Hacı Ali, "Philip Tedro" adını kullanmaya başladı. Çok geçmeden Meksikalı Gertrudis Serna isimli bir kadınla evlenip, iki (ya da üç) kız çocuğu sahibi oldu. Yaşadığı bölgenin "İmamı" da olan Hacı Ali, kızlarını Müslüman olarak yetiştirdi.

Ömrünün son yıllarında ailesine kızarak Arizona'daki Quartsite Kasabası yakınlarına gitti. Son yıllarını madencilik, zaman zaman da Ame-

rikan hükümeti adına izcilik yaparak geçirdi. Nihayet Colorado'da, 12 Aralık 1902'de 67 yaşındayken hayata gözlerini kapadı. Öldüğünde cebinde sadece 60 senti vardı.

Arizona Eyaleti, Hacı Ali'nin hatırasını yaşatmak için 1935 yılında, tepesine bakırdan devenin oturtulduğu bir anıt dikti ve plakasına da şunları yazdırdı:

"Hi Jolly'nin son kampı. 1828'de Suriye'de doğdu. Bu ülkeye 10 Şubat 1857'de gelmiştir. Deveci, denkçi ve kılavuz olarak 30 yıldan fazla Birleşik Devletler Hükümeti'ne doğrulukla hizmet etmiştir. 12 Aralık 1902'de Quartzsite'de ölmüştür."

Günümüzde, Amerika'nın güneybatısında halk arasında hâlâ şu hikâye anlatılmaktadır: "Ay ışığı altında kırmızı bir deve, korkusuz binicisiyle sabaha kadar çöllerde koşuşturmaktadır."

Adına, "Hi Jolly" adlı halk türküleri yakılan Hacı Ali, bir halk kahramanı hâline geldi ve efsaneleşti. 1954'te çekilen "Southwest Passage" adlı sinema filmi, Hacı Ali'nin hayat serüvenini anlattığı gibi, 1976 yapımı "Hawmps" isimli filmde de onun hayatından esintiler mevcuttur. Mezarının bulunduğu yerde onun anısını yaşatmak düşüncesiyle hâlâ "deve yarışları" yapılmaktadır.

Kaynakça

Birol Akgün, "Osmanlı Türklerinin Amerika'ya Göçü", Türkler Ansiklopedisi, c. 20, Ankara 2002, Yeni Türkiye Yay; Sevgi Er-tan, "Amerika'daki Türklerin Tarihi", Türkler Ansiklopedisi, c. 20; Rifat N. Bali, Anadolu'dan Yeni Dünya'ya ABD'ye İlk Göç Eden Türklerin Yaşam Öyküleri, İstanbul, 2004, İletişim Yayınları; Ali Sönmez, "Amerika'da Deve Birliğinin Kurulması ve Bir Osmanlı Deve Sürücüsü Hacı Ali", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 71, Haziran 2020; İsmail Çolak, Osmanlı'nın Gizli Tarihi, 12. Baskı, İstanbul, 2012, Nesil Yayınları.

Dervişçe Yaşamak

“Rabb’imizin hoşnut olacağı bir Müslüman olmak hemen herkesin arzu ettiği bir hayat tarzıdır. Bunun için ilmiyle amel, hâliyle müessir olan Allah dostları, kendisine intisap edenleri, sevenlerini güzel bir hayat yaşama doğrultusunda yönlendirmektedirler.”

Tasavvuf denilince, mürşid ve derviş kelimeleri hemen akla gelen kavramlardır. İslâm'ı daha iyi yaşamak, maddenin esiri olmaktan kurtulup, elde ettiğimiz dünyevî varlıklarımızı Hak yolunda ve meşru alanlarda sarf edebilmek, ailemiz başta olmak üzere, komşularımızla, dostlarımızla, iş ortaklarımızla, mesai arkadaşlarımızla iyi ve hoş geçinebilmek, velhâsıl Rabb'imizin hoşnut olacağı bir Müslüman olmak hemen herkesin arzu ettiği bir hayat tarzıdır.

Bunun için ilmiyle âmil, hâliyle müessir olan Allah dostları, kendisine intisap edenleri, sevenlerini güzel bir hayat yaşama doğrultusunda yönlendirmektedirler. Sözle, kisveyle, malla mülkle, makamla, mevki ile değil, amelle, gönülle, kırılmamakla, kırmamakla aza kanaatle iyi bir Müslüman olunacağını söylemekte; sözlerimizin doğru ve dürüst, Allah'a kulluğumuzu daha güzel yapabilmek doğrultusunda nasihatler vermektedirler. Kısacası bu nasihatler dünyaya esir olmamayı, tarafgir olmamayı, doğru, dürüst bir hayat yaşamayı tavsiye etmektedir.

Seyyid Osman Hulusi Efendi (k.s.)'nin divanında dervişçe yaşamak nasıl olmalıdır izaha çalışalım.

Dervişin yastığı katı taş gerek

Yediği eleksiz arpa aş gerek

Yolda yalın ayak açık baş gerek

Menzil-i maksûda erem der ise

Derviş olan kişiler eğer arzu ettikleri manevî makamlara/Cenab-ı Allah'a ulaşmak, Cenab-ı Hakk'ın rızasına kavuşmak istiyorlarsa bazı sıkıntılara katlanmalıdırlar. Çileler çekmelidirler. Hatta bunların yastığı sert taş, yedikleri de elenmemiş arpa unundan ekmek ve aş olabilir. Aç ve açıkta kalabilirler. Hayatta yalın ayak, baş açık bile kalsalar şikâyet etmemelidirler. Cenab-ı Allah'tan ne gelirse şükretmelidirler. Her şeyin Cenab-ı Hak'tan geldiğinin idrakinde olarak kulluk görevini eksiksiz yapma bilin-

“Allah dostları, sözle, kisveyle, malla mülkle, makamla, mevki ile değil, amelle, gönülle, kırılmamakla, kırmamakla aza kanaatle iyi bir Müslüman olunacağını söylemekte; sözlerimizin doğru ve dürüst, kulluğumuzu daha güzel yapabilmek doğrultusunda nasihatler vermektedirler.”

ci içerisinde davranmak gerekir. Bunun içinde samimi ve ihlas sahibi olmak çok önemlidir. Derviş, yaşayış ve davranışlarında özü sözüne, içi dışına uyan, gösteriş ve şakşafadan uzak duran kimsedir.

Manevî Terbiye

Manevî terbiye için sık sık ziyaretine gidilip, sohbetlerinden ve tavsiyelerinden istifade edilen mürşid-i kâmiller, etrafına ışıklar saçan, sevenlerine kucak açan manevî önderlerdir. Mürşid ziyaretine gitmenin önemine işaret eden İhramcızâde İsmail Hakkı (k.s.) Efendi, tabii ki bu ziyaret maksadıyla yola çıkıldığında başka bütün niyetlerin bırakılmasını, yalnızca hâlis bir niyetle Allah rızası için mürşidin ziyaretine gidilmesini tavsiye ederlerdi.

Bir kez Gürün'den buğday satmak için Sivas'a gelen bir çiftçinin, buğdayı sattıktan sonra, İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi (k.s.)'yi ziyarete gelmesiyle o kişiye şu soruyu sorarlar: “Gardaşım buraya geliş sebebiniz nedir?” O kişi cevap verir: “Ziyaretinize geldim efendim.” Tekrar İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi (k.s.) sorar: “Allah'ını seversen doğru söyle gardaşım, Sivas'a ne için geldiniz”. Bu defa o kişi, buğday satmak için geldiğini, bu arada kendisini de ziyaret ettiğini söyleyince; “Gardaşım, herkes yolculuğunun niyetince sevap alır” buyurmuşlardır. Buradan da anlaşılıyor

ki, Allah rızası için ziyaret maksadı ile yola çı-
kıldığında niyet edildiği şekilde davranılarak
maksûda erişebilmek gerekmektedir.

*Yoklukta yürüyüp yüzü hâk ola
Su gibi eriyip özü pâk ola
Derd ile sînesi çâk ü çâk ola
Cemâl-i dil-beri görem der ise*

Derviş olanlar sevgilinin güzelliğini, yani Cemâlullâh'ı görmeyi diliyorlarsa, yokluk için-
de yaşasalar dahi özleri su gibi temiz, yüzleri
de toprak gibi yumuşak, özü de tertemiz ol-
malıdır. Gönülleri de Allah aşkıyla yanıp onun
derdi ile dopdolu ve bu dert ile pâre pâre ol-
malıdır.

İhramcızade İsmail Hakkı (k.s.) Bir sohbet-
lerinde "Gardaşlarım yok olun, yoka ne değer
ki, siz yok olduğunuzda atılan taşlar boşa gider,
değmez" buyurmuşlardır. Dervişçe yaşamak
da yok olmak çok önemli bir unsurdur. Hulusi
Efendi buyuruyor ya "Yokluk yolunda varlığın
hiçtir Hulusi Kıymeti" anlamak idrak ehli olmak
gerekıyor değil mi? Sözle değil hâl ile anlamak.

Osman Hulûsi Efendi misafir olduğu bir
evden çıkarken hizmet eden bir arkadaş ayak-
kabılarını kapının eşikliğinin üzerine koyar.
Ayakkabıyı kapının eşikliğinde görünce, eğile-
rek ayakkabıyı alıp, dışarı koyar. Ayakkabısını
giyerken de hizmet eden arkadaşta hitâben bu-
yurur ki: "Eşiklik demek derviş demektir, onun
için biz eşikliğe basamayız." Bu kelâm onun
insana, tasavvufa, ihvana olan sevgi ve mu-
habbetini göstermekte, Derviş olanın İrfan ehli
olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Değerimi Buldum

Osman Hulusi Efendi (k.s.) bir sohbette bu-
yurdular ki: "Oğul Moğol istilasında, Moğollar
bir İslâm büyüğünü esir almışlar. Onu tanı-
yanlardan birisi: "Bu zatı bırakın size yüz altın
vereyim", demiş. Yaşlı zat askerlere demiş ki:
"Beni satmayın ben İslâm'ın Ulusuyum, size
daha fazla para verenler olur" demiş. Askerler
de bu söz üzerine satmamışlar. Bir hayli yer
gezmişler, fakat kimse talip olmamış. Bir yere
varmışlar, orada birisi gelmiş: "Bu zatı satıyor
musunuz, bunu ben alıyorum" demiş. Askerler de:
"Bu zata yüz altın verdiler vermedik, fazlasını
verirsen sana satalım" demişler. O zat da: "Bu
kimse bu kadar para etmez, bunun değeri bir
torba saman eder. Eğer bir torba samanla de-
ğişirseniz, bunu ben alayım deyince, yaşlı zat

askerlere demiş ki: "Ben değerimi şimdi buldum, buna satın" deyince, Askerler hiddetlenmiş, "Sen bizimle alay mı ediyorsun, yüz altına verecektik verdirmedin?" diye, kargı ile karnına vurunca ihtiyarı şehit etmişler. Oğul o anda Gayretullah'a dokunmuş. O beldenin halkı galeyana gelmiş, Moğol askerlerini öldürmüşler, istiladan kurtulmuşlar", diye buyurdular.

Boyun vere her zahmete katlana

Sabır ede her acıya tatlana

Mihnet çeke yaya iken atlana

Hakikat güllerin derem der ise

Hakikat güllerini devşirmek isteyen dervişler ayrıca her sıkıntıya göğüs gerip, her zahmete katlanmalı; sabır ederek her acıyı bal eyelmelidirler. Ola ki çektiği sıkıntılara sabır ede ede bir gün olur güzelliklere kavuşurlar. Gül ile vuslatın mutluluğunu yaşarlar.

Yaşayarak Öğrenilir

Osman Hulûsi Efendi, "Eğer ki dervişlik okuma ile olsaydı, piyasada birçok tasavvuf kitapları var, bir tasavvuf kitabı alır okur, derviş olurduk. Fakat öyle değil. Bizim yolumuz görerek, yaşanarak öğrenilir." buyurur ve devam eder "Bir gün Hz. Ali Efendimiz (r.a.)'in hila-feti zamanında, Hz. Ali Efendimiz (r.a.) Mescid-i Nebevi'de sahabeyle beraber sohbet ederlerken, Hasan Basri (k.s.) mescidin kapısına gelir, fakat içeri girmeden geri döner. Hz. Ali Efendimiz (r.a.) onun geldiğini hisseder, hemen peşinden çağırır: "Ya Hasan bir şey mi vardı neden geri döndün?" deyince, Hasan Basri (k.s.): "Ya Ali sohbetinizi bozmak istemedim" der. Hz. Ali (r.a.): "Ya Hasan ne için gelmiştin" deyince; Hasan Basrî (k.s.): "Ya Ali (r.a.) siz Resûlullah (sav)'ın abdest aldığı gördünüz, lütfen siz bir abdest alın, ben de sizden göreyim" der. Hemen bir kırba su getirirler, Hz. Ali Efendimiz (r.a.) orada abdest alır, o da görür." Tasavvufta asıl olan hâldir, yaşamaktır.

Dervîş olan âgâh olur

Her kârı zikru'llâh olur

Dervîş, hayatta yalın ayak, baş açık bile kalsalar şikâyet etmemelidirler. Cenab-ı Allahtan ne gelirse şükretmelidirler. Her şeyin Cenab-ı Hak'tan geldiğinin idrakinde olarak kulluk görevini eksiksiz yapma bilinci içerisinde davranmak gerekir.

Hep cümle varından geçer

Vâsıl-ı ille'llâh olur

Dervîş olan bilgili, uyanık ve her şeyden haberli olur, her an, her vakit, her yerde ve mekânda Allah'ı anar, O'nunla birlikte olur. Her zaman Cenabı Allah'la birlikte olduğu için kendi benliğinden, varlığından sıyrılır arınır. Yüce Mevlâ ile olmanın huzurunu yakalar. Cenabı Hakk'a erişir, O'na kavuşarak vuslata erer. Her lâhza, O'nun huzurunda O'nunla bir olmanın neşesini yakalar ve yaşar.

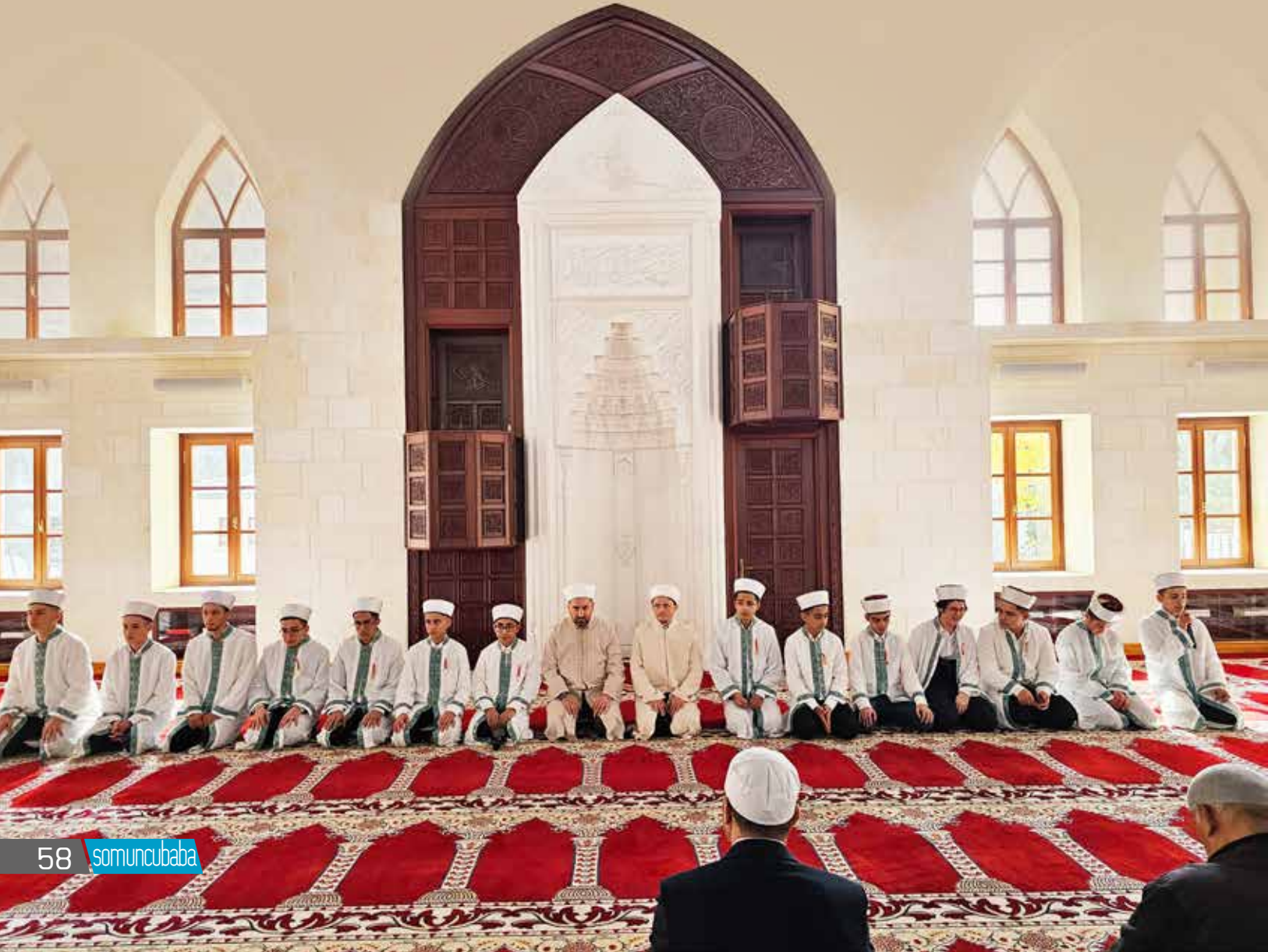
Uyanık Olmak

Tarihten bir menkıbe ile yazımızı tamamlayalım. Uyanık olmanın farklı bir boyutunu ifade edelim. Emir Timur Ordusuyla birlikte Nakşî dergâhının önünden geçiyordu. Dergâhta ise Dervişler temizlik yapıyor halıları çırpıyorlardı. Ordunun geldiğini sonra haber alan Dervişler çok heyecanlanmış ve telaşlanmışlardı. Timur, çok sert ve celalli bir yapıya sahipti. Dervişler bu durumdan dolayı özürlerini beyan ettiler. Timur ise şu şekilde davrandı. Ordusuna silahlarını yere bırakıp buldukları yere oturmalarını emrettikten sonra "Halılarınızı çırpıma devam edin zira Nakşî dergâhının şeyhlerinin, dervişlerinin sohbet ettikleri yerde, ayak bastıkları mekânda oluşan tozlar benim askerlerimin üzerine geldikçe benim orduma yenilgi olmaz." diye buyurdu...

İbâdet Ahlâkı

“İnsanı kötülüklerden uzaklaştırmayan, iyiliğe sevk etmeyen namaz, sırtta taşınan bir vebalden ibarettir. Nitekim Sevgili Peygamberimiz de, namazın insanı kötülüklerden uzaklaştırması ve iyiliğe sevk etmesi konusunda, ‘Nice namaz kılanlar vardır ki, yorgunluktan başka namazından elde ettiği bir şey yoktur.’ buyurmuştur.”

Yüce Allah Ankebût Sûresi 45. âyette şöyle buyurmaktadır:

“(Rasûl’üm!) Sana vahyedilen Kitab’ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki, namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah’ı anmak elbette (ibâdetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir.”

Her insan bu dünyada mutlu ve huzurlu bir hayat sürdürmeyi ister. İslâm dini insanı dünya ve âhirette mutlu ve huzurlu kılmayı amaçlayan ilâhî bir dindir. Bu amacı gerçekleştirmek için inananlara çeşitli ibâdetleri yapmayı farz kılmıştır. O ibâdetlerin başında da namaz ibâdeti gelmektedir.

Tefsirini yapmaya çalıştığımız bu âyette Yüce Allah, peygamberine ve onun şahs-ı mânevîsinde bütün inananlara Kur’ân okuyarak namaz kılmayı emretmektedir. Zira namaz, Allah’ın emrettiği şekilde kılındığı takdirde insanı bütün kötülüklerden ve hayâsızlıktan alıkoyar. Çünkü namaz, ibâdetlerin en büyüğüdür. Allah, insanın bütün yaptıklarını görmekte ve bilmektedir.

Âyetin baş tarafında ifade edildiği üzere vahiy yoluyla Hz. Muhammed (s.a.v.)’e vahy edilmiş olan Kur’ân-ı Kerîm âyetlerini okuyarak namaz kılmak emredilmektedir. Zira namazda Kur’ân-ı Kerîm âyetlerinden okumak namazın sıhhatinin şartlarından biridir.

Âyetin ikinci kısmında fahşâ ve münker ke-limeleri geçmektedir. “Fahşâ” kelimesi genel olarak “bütün çirkin söz ve davranışlar” anlamına gelmektedir. Özel olarak ise, zinâ başta olmak üzere edep, iffet ve hayâ gibi faziletlerle çelişen bütün davranışlar için kullanılmaktadır. “Münker” kelimesi ise, ma’rûf kelimesinin zıddı olarak; “aklın ve şerâtin benimsemediği, sağduyunun çirkin bulduğu, erdemli toplumun yadırgadığı bütün söz ve davranışlar” anlamına gelmektedir.

İbn Mes’ûd (öl. 32/652-53) ve İbn Abbas (öl. 68/687-88), bu âyette namazın ahlâkî etkileri-

“Namaz, Allah’ın emrettiği şekilde kılındığı takdirde insanı bütün kötülüklerden ve hayâsızlıktan alıkoyar. Çünkü namaz, ibâdetlerin en büyüğüdür. Allah, insanın bütün yaptıklarını görmekte ve bilmektedir.”

ne ve insanı kötülüklerden alıkoyucu özelliğine vurgu yapıldığını belirtmişlerdir.

Namazda abdest başta olmak üzere kırâat, rükû, secde, ta’dîl-i erkân gibi zâhirî şartlara uymak gerektiği gibi, ihlas, huzû ve huşû gibi mânevî şartlara da riâyet etmek gerekmektedir. Bütün bu şartlara riâyet edilerek kılınan namaz, insanı bütün kötülüklerden ve hayâsızlıktan alıkoyar.

Aynı zamanda insanı rûhen ulvîleştirir, insân-ı kâmil mertebesine çıkarır. Kim namazda şerâtin zâhirî şartlarına uymazsa namazı bozular. Namazını îade etmesi gerekir. Namazı zâhirî şartlara uygun olarak kılan, fakat huşû ve huzûdan yoksun gaflet içinde kılınan namazın îade edilmesi gerekmez. Ancak huzû, huşûdan yoksun gaflet içinde kılınan namaz insan ruhunu yüceltmez, insanı kötülükten alıkoyup iyiliklere yöneltmez.

İnsanı kötülüklerden uzaklaştırmayan, iyiliğe sevk etmeyen namaz, sırtta taşınan bir vebalden ibarettir. Nitekim Sevgili peygamberimiz de, namazın insanı kötülüklerden uzaklaştırması ve iyiliğe sevk etmesi konusunda, “Nice namaz kılanlar vardır ki, yorgunluktan başka namazından elde ettiği bir şey yoktur.” buyurmuştur. Bu hadisten anlaşılacağına göre namaz kılarken hem şerâtin zâhirî kurallarına hem de bâtinî kurallarına uymak gerekir. Aksi takdirde kılınan namaz bizi Yüce Allah’ın âyette bahsettiği o yüce amaca ulaştırmaz.

İbâdet ahlâkı hususunda Kur'ân-ı Kerîm'de bizlere Şuayb (a.s.) örnek verilmektedir. Şuayb (a.s.), peygamber olarak gönderildiği Medyen halkına samîmî nasîhatlerde bulunmuş, onları her türlü kötülükten ve hayâsızlıktan uzak durmaya davet etmişti. Ancak Medyen halkı bu davete karşılık; *"Ey Şuayb! Atalarımızın öteden beri tapındığı putlardan ve/veya mallarımızı dilediğimiz gibi alıp satmaktan vazgeçmemiz gerektiğini, sana namazın mı emrediyor?!"* diyerek itirazda bulunmuşlardır.

Bu âyetlerden anlaşıldığına göre Allah'ın kılınmasını emrettiği namaz, kişiyi her türlü hayâsızlıktan ve kötülüklerden alıkoymalıdır.

Namaz ibâdeti bütün ilâhî dinlerde emredilmiş olan önemli bir ibâdetdir. Zira peygamberlerin atası olan Hz. İbrahim, *"Ey Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle; ey Rabb'imiz! Duâmı kabul et!"* şeklindeki duâ ederek Allah'tan niyazda bulunmuştur.

Yine Hz. İsmail (a.s.) ile ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de, *"Halkına namazı ve zekâtı emrederdi;*

Rabbi nezdinde de hoşnutluk kazanmış bir kimse idi." denilmektedir.

Hz. Mûsâ'ya ise Yüce Allah, *"...Bana kulluk et; beni anmak için namaz kıl."* buyurmak suretiyle namaz kılması emredilmiştir.

Hz. İsâ (a.s.) ise, *"Allahu Teâlâ, yaşadığım sürece bana namazı kılmamı ve zekâtı vermemi emretti."* diyerek kendisine de namaz ibâdetinin emredildiğini belirtmektedir.

Netice olarak diyebiliriz ki, namaz ibâdeti bütün ilâhî dinlerde mevcut olduğu gibi Kur'ân-ı Kerîm'de de inananlara farz kılınmış olan önemli bir ibâdetdir. Kur'ân âyetlerinden ve Peygamber Efendimiz'in hadîs-i şeriflerinden anlaşıldığına göre namaz, insanı bütün kötülüklerden ve hayâsızlıktan alıkoymak için emredilmiş bir ibâdetdir. Namaz Allah'ın emrettiği ve Hz. Peygamber'in kıldığı şekilde kılınırsa insanı kötülüklerden ve hayâsızlıklardan uzaklaştırdığı gibi ruhu yüceltir ve insanın Allah'a layık kâmil bir mü'min olmasını sağlar. Huşû ve huzû'dan uzak gâfilce kılınan namaz ise Peygamber Efendimiz'in buyurduğu gibi kişiye yorgunluktan başka bir şey kazandırmaz ve büyük bir vebâle dönüşür. Nitekim namazı gafletle kılan, şartlarına riâyet etmeyenlerle ilgili Yüce Allah, *"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarında gâfildirler."* buyurarak kınamaktadır.

Namaz, kırâat, rükû', secde gibi belirli hareketleri yapmaktan ibaret olan bir spor değildir. Namazın insanı ulaştırmak istediği yüce bir gayesi vardır. Namaz insanın ahlâkını güzelleştirmek, insan ruhunu yüceltmek, kötülüklerden uzaklaştırıp iyiliklere yöneltmek için emredilmiştir.

Dipnot

**Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI, Nevşehir Üniversitesi*

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Zulüm Çağı

Bu zulümler çağını yazacak lisân yoktur
Küffârı kahredecek bir tek müslüman yoktur

Ağlayarak karşılar cennetler çocukları
Şükür ki ırmakları arasında kan yoktur

Arşa çıkan âhları işitir elbet Allah
Seyreden insanlıkta zerrece vicdân yoktur

Geceler ve gündüzler gücü yetse dönmezdi
Feryâdların sığıdığı engin âsumân yoktur

Titremez yürekleri gördüğü manzaradan
Arzda Halife olan hakiki insan yoktur

Sirtlanları hayrette bırakır yırtıcılar
Yahudi'den aşağı mahlûk ve hayvan yoktur

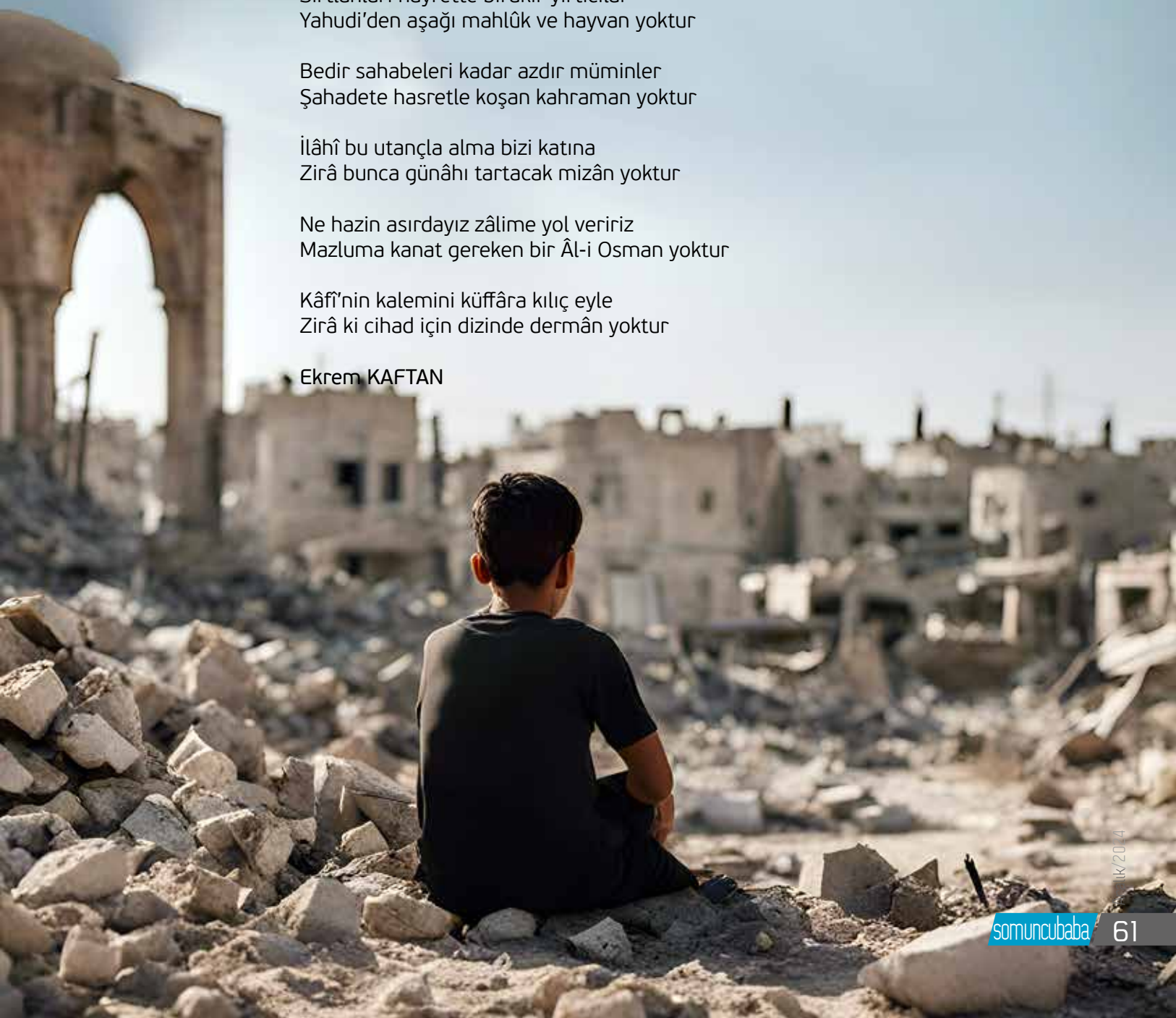
Bedir sahabeleri kadar azdır müminler
Şahadete hasretle koşan kahraman yoktur

İlâhî bu utançla alma bizi katına
Zirâ bunca günâhı tartacak mizân yoktur

Ne hazin asırdayız zâlime yol veririz
Mazluma kanat gereken bir Âl-i Osman yoktur

Kâfî'nin kalemini küffâra kılıç eyle
Zirâ ki cihad için dizinde dermân yoktur

Ekrem KAFTAN

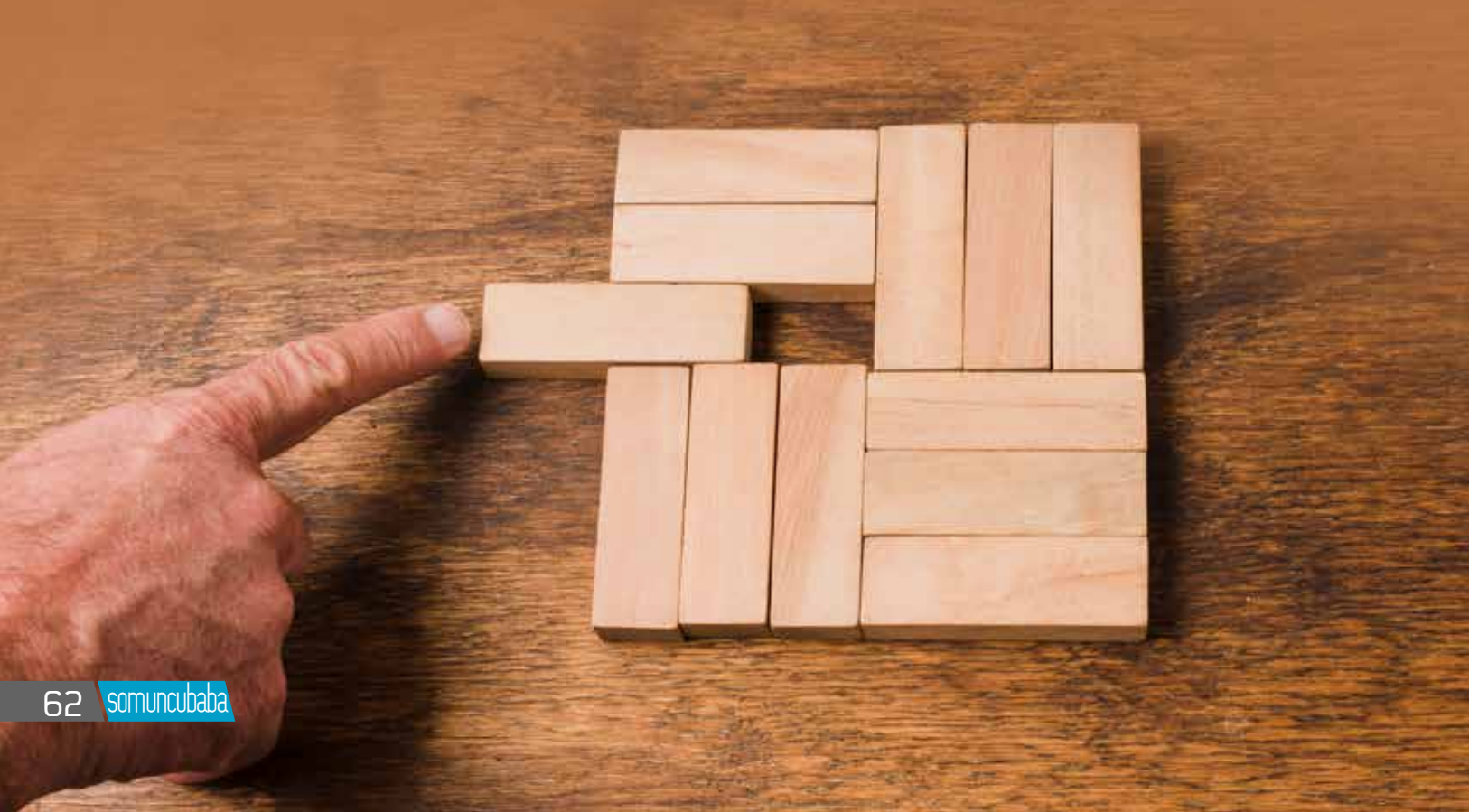
Kişisel Gelişime Karşı Sosyal Gelişimin Önemi

Bir zamanlar kişisel gelişime dair birçok kitap yayımlanmıştı ve birçok dergi de yayımlanıyordu. Hatta bazılarında yazılarım yayımlandı. Kişisel gelişim kavramı modern dünyada kendini kabullendirme arayışına girdi ve bu konuda bir nebze başarılı olduğunu da söyleyebiliriz. Ancak kişisel gelişim kavramı bizim toplumsal dinamiklerimize tam olarak uymadığı için tutunamadı diyebiliriz.

Günümüzde elbette kişisel gelişim kitapları yayımlanmaya devam ediyor ve insanlar bu eserler ile kişisel gelişimlerini geliştirmek adına uğraş veriyor, elbette buna itirazımız yok. İnsanın kendini geliştirmesi, yetiştirmesi hayatın olağan akışı içinde olması gereken bir durum. Kişisel gelişim dergilerinde yazdı-

ğım dönemde on adımda mutlu olma sanatı, on adımda başarılı olma sanatı gibi afaki kalan kavramlara yönelmedim. Çünkü bir bireyin başarısındaki etkenler diğerinde olmayabilir. Diyelim ki bir insan bazı adımları izleyerek çok başarılı olmuş olabilir ama bir başkasının yaşam şartları, sağlık durumu gibi sebeplerle aynı maddeleri uygulasa bile başarılı olmayabilir. Kişisel gelişimin merkezinde de sadece "ben" duygusu var. Oysa bizim toplumsal dinamiklerimizde, medeniyetimizin de bugüne kadar miras bıraktığı güzel bir kavram var ki birbirimize yardımlaşma kültürüdür. Bu kültür Anadolu'nun hasbi bir özelliği, birbirine yardım etmek, hep birlikte hareket etme gibi güzel bir özelliği var. Zaten dinimizin de bu yönde emri, tavsiyesi yok mu? İslâm'ın zekât emri, insanların sosyal ola-

rak birbirine yardım etmesini emreder. Hz. Peygamber de komşusu aç iken tok yatan bizden değildir, buyuruyor.

Yıllarca yazdığım yazılarda kişisel gelişim kavramını değil sosyal gelişim kavramını kullandım. Sosyal denemeler dedim. Çünkü biz bencilliği değil, bütüncül bir yaklaşım ile toplumun tüm bireylerinin birbirine sahip çıkması gerektiğine inancındayız. Çünkü hepimiz aynı geminin yolcusuyuz. Kişisel gelişim kavramını biraz irdelemek gerekirse, kendini geliştirmek olarak baktığımız zaman bir tarih kitabını okumak da aslında kişisel gelişime girer. Çünkü yine kendinizi bir alanda yetiştirmiş oluyorsunuz. İnsanın kendini geliştirme çabası aslında kişisel bir çabanın ürünüdür. Ancak sadece tek tip tavsiyelerle bütün insanlara ulaşabilmek zordur. On adımda mutlu olmak, başarılı olmak gibi kavramları canlı olmayan maddeler üzerinde kullanabiliriz. Mesela on adımda aracımızı kışa hazırlamanın yolu, on adımda bilgisayarımızın çalışmasını hızlandırmanın yolu gibi kavramlar mantıklı durur. Neden çünkü bunların hepsi aynı özelliktedir, bir aracın yağının değişimi, suyunun değişimi, yakıtının kaliteli yerlerden alınması gibi sebeplerle daha iyi çalışmasını sağlayabilirsiniz. Ama bunu insana uyarlamak istediğimiz zaman aynı maddeler tüm insanlar için aynı etkiyi bırakmaz. Bütün insanlar aynı özellikte değildir.

Sosyal medyada bir videoya denk gelmiştim, Çin’de bir insan motoruyla düşüp kaza yapıyor ve etrafındaki insanlar sadece bakıyor, kimse yardımına koşmuyor. Ülkemizde bir ambulans kavşakta kaza yaparak yan yatıyor ve bizim ülkemizin asil insanları yolda hemen araçlarını durdurarak ambulansa koşup yardım ediyorlar. Bu sahneyi seyredince gözlerim buğulanmadı değil. Çünkü bizim yardımsever bir millet oluşumuzu ifadede lügatler yetersiz kalır, boğazımız düğümlenir. O yüzdendir ki bencilce yaklaşımları biz toplum olarak da sevmeyiz. Çünkü yetişme şartlarımızda, genlerimizde bencillik yok. Her ne

“Yardımsever bir millet oluşumuzu ifadede lügatler yetersiz kalır, boğazımız düğümlenir. O yüzdendir ki bencilce yaklaşımları biz toplum olarak da sevmeyiz. Çünkü yetişme şartlarımızda, genlerimizde bencillik yok.”

kadar bencilliğe doğru sürüklensek de tamamen buna yönelmiş değiliz. Umarım bunun farkına varır ve bencillik duygusundan hızlı bir şekilde uzaklaşırız.

Özellikle yeni yetişen neslin paylaşımcı bir ruha sahip olması önemli, bu da anne ve babaların yaklaşımları ile sağlanacağını unutmamak lazım. Yine bilmek gerekir ki çocuklar anne ve babalarının ayak izlerini takip eder. O yüzden söylemlerden çok ne yaptığımıza daha çok dikkat ederler. Çocukların ileriki yaşlarda sizi şaşır-tan cevaplar vermesi buna örnek gösterilebilir. Mesela bir babanın sigara içip oğlum veya kızım sigara içme zararlı demesi, çocuğun düşünce dünyasında bir karşılı yok. Der ki babam sigara içme diyor ama kendisi içiyor. Demek ki çok da zararlı bir şey değil düşüncesiyle hareket edebilir.

Hayatta kalma mücadelesi içinde bencilliğin bize kazandırdığı bir şey yok. Sadece ben diyerek hareket etmek bizi toplum içinde yalnızlığa sürükler ve insan yalnız yaşayabilecek bir varlık değildir. Bugün bazı hastalıkların doğmasına sebep olanlardan biri yalnızlığımız zaten; stres, moral motivasyon düşüklüğü gibi sebeplerle insanlar mutsuzluğa sürükleniyor ama aileniz, arkadaşlarınız arasında sohbet etmeniz, birbirinize yardımcı olmanız gibi durumlar ile yalnızlık buhranından çıkarak mutlu olabilmek mümkün.

Balkan Güzellemesi

Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum
Her lâhza bir alev gibi hasretti duyduğum
Yahya Kemâl Beyatlı

Gözü yaşlı bir kuş kondu dalıma,
Balkan illerinden davet getirdi.
İpekten bir halı serdi yoluma,
Benden ewel yüreğimi götürdü,
Bu hasretlik beni yedi bitirdi.

Bir anda talihim çemberi kırdı,
Büyük bir özlemle yollara düştüm.
İçimdeki coşku kıpır kıpırdı,
Nice sıradağlar, denizler aştım;
Adı güzel Balkanlar'a ulaştım.

Say ki Göynük'teyiz say ki Bursa'da,
Gözümüz gönlümüz yeşile doydu.
Kapladi semayı kadim bir seda,
Sultan Murad "Hoş geldiniz" diyordu,
Türbesinden bize el ediyordu.

Hamamlar, köprüler, camiler ile
Ey Müslüman Üsküp ne güzelsin sen.
"Alev gibi hasret" gelince dile
Ecdadın ruhudur bağrımda esen,
Böyle kucaklaştım tarihimle ben.

Tekkeler cümbüşü Kalkandelen'de,
Alaca Camisi bizi bekliyor.
Çiçekli nakışlar dile gelende,
Misafirler canlı sanıp kokluyor,
Tutun beni dostlar, kalbim tekliyor!

Ohri'de bir çınar... Bilinmez yaşı;
Gölgesinde yaşamaya doyulmaz.
Kimseler göremez gördüğü düşü,
Niyazından başka sesi duyulmaz,
Çınarsız bir toprak vatan sayılmaz.

İhlamur kokulu Elbasan'dayız,
Burada her sokak maziye çıkar.
Gökle yerin buluştuğu andayız,
Tiran, içimizde bir ateş yakar;
Ruhumuz hasretle gözyaşı döker.

Mostar köprüsünde taş dile geldi:
"Neden bizi terk ettiniz erenler?"
Gözümünden süzülen yaş dile geldi:
"Ne deseniz haklısınız yârenler.
Bizdik yüz yıllardır rüya görenler."

"Sabırla dokuduk biz bu günleri,
Bekledik ki rüya hayra yorulsun.
Yeşersin istedik can sürgünleri,
İstedik ki azgın sular durulsun,
Balkanlar'da yeni dünya kurulsun."

Umut Tüneli'yle kurtulmuş canlar,
Milletin tarihi böyle yazılmış.
Boş yere çalınmış devasa çanlar,
Kahramanlar sıra sıra dizilmiş,
Zalimlerin zulmü böyle bozulmuş.

Bilge Lider'imi gördüm burada,
Şehitlik içinde askeriyle bir.
Kaybolmuşum o dinmeyen narada:
Gözünde kıvılcım, dilinde tekbir,
Yeniden yeşerir canları bir bir!

Ömrümüzün bu sonbahar deminde,
Fethin hiç dinmeyen aşkıyla doldum.
Yorgun yüreğimin son döneminde,
"Sönmeyen ateş"i elime aldım,
Ben de bir evlad-ı fatihan oldum.

Yusuf DURSUN

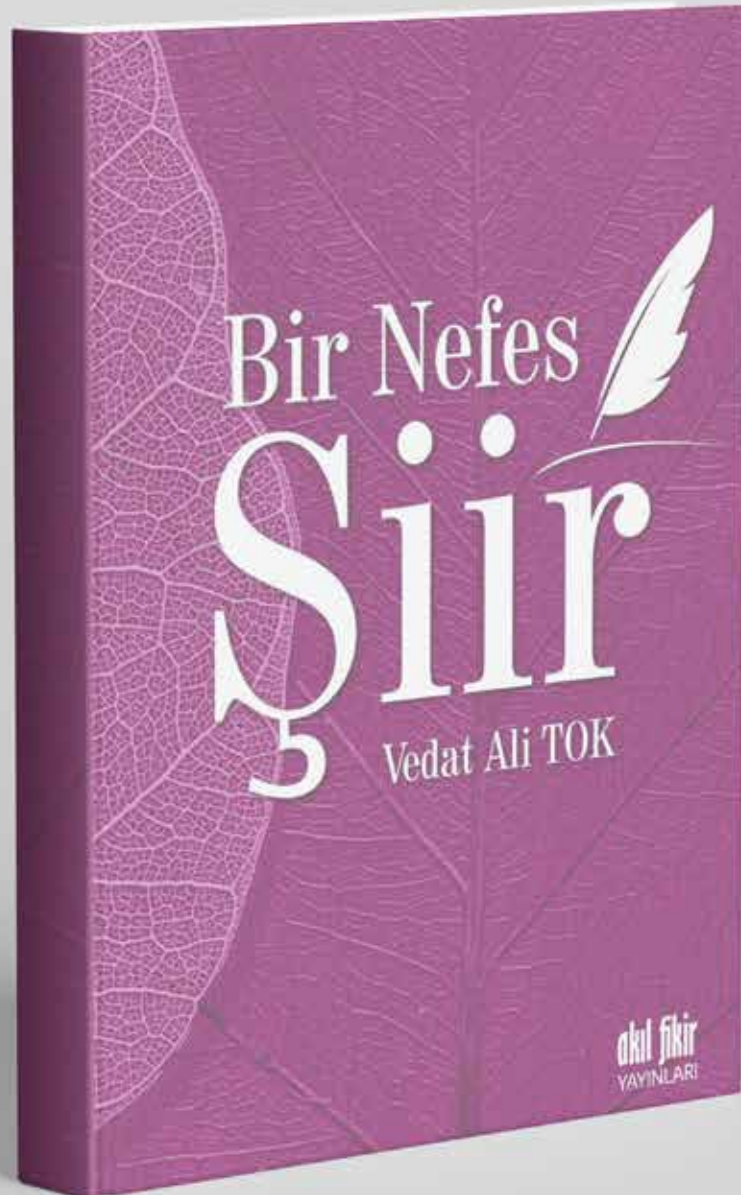

Bir Nefes Şiir

“Futbol fanatikleri gibi özellikle son zamanlarda şair fanatikleri de çoğaldı. Kargadan başka kuş tanımayan, zülfikardan başka kılıç bilmeyen bu taraftarlar bazı şairlerin şiirlerini adeta mushaftan ayet okur gibi bir kutsiyetle okuyup herkesin de bu mukaddesata(!) sahip çıkmalarını istemeleri yok mu...”

Dergimiz yazarlarından, şiiri uzmanı, edebiyatçı Vedat Ali Tok'un "Bir Nefes Şiir" başlığını taşıyan şiir kitabı yayınladı. Eser, yayınlanmış onun üzerinde kitabı bulunan yazarımızın ilk şiir kitabı olarak şiir severlerin istifadesine sunulmuş.

"Bugün şiir adına birtakım idealist yaklaşımların çoğu sadece söylemde kalmaktadır. Uzun yıllardır şairler, popülerliği hedef aldığı ya da zamanın şartlarına uygun yazmayı, edebî olana tercih ettikleri için mesela şiirindeki olgunlaşmayı yirmi yıl bekleyen Yahya Kemâl'i anlamaktan ve özümsemekten çok çok uzaktalar." diyen yazar "Poetik Görüş Niyetine" başlığını taşıyan giriş bölümünde şu ifadelerde bulunmuş: "Şiirin yönünü politikaların ve günlük kabullerin etkilediğini söyleyebiliriz. Bu kabuller adeta hem şairleri hem de okurları yönlendiriyor ve nasıl şiir yazılması gerektiğini, nasıl okunması gerektiğini güdülüyor. Böylece neredeyse aynı ifadeler, aynı tipler çoğalıyor. Bu tabii ki hayra alamet değil, maalesef bunun sonucunda balon şairler ve şiirler çıkıyor. Diyeceksiniz ki bilgisayarın, akıllı telefonların ve daha bilmem nelerin adını duyar duymaz piyasada satışa sunulduğu çağda kalıcı şiir dediğin de ne ola ki? Sonra sen değil misin zamanın şartları ile edebiyat birbirine paralel gider, diyen? Bugün neyi yaşıyorsak onu yazıyor şairlerimiz. Aslan, yediğinden ibarettir derler. Şimdi neyin destanını yazsın şairler? Hangi aşkın, hangi sevdanın ve hangi dünyanın şiirini yazsınlar? Elbette bugünkü şairimiz makul ve makbul olanı yazacak. Etliye, sütlüye dokunmayacak. Biraz hüzün, biraz duman..."

Yine "Zira" başlığı altında da yazar şunları belirtmiş: "Üstad Eşref'in dediği gibi eski bir yığın kalabalık, maksat tabii ki Divan şairleri, edebiyatı tutup boşdu. Öyle bir boşdu ki nefes alacak bir ufuk kalmadı. Mazmunlar her şairin ağzında sakız oldu. Yeni mazmun bulma ya da bir mazmunu değişik bir halde kullanma mücadelesini veren şair sayısı parmakla gösterilecek kadar

azaldı. Tanzimat'tan başlayıp günümüze gelene kadar da "genç edebiyatçılar" yenilik adına şiirin canına okudular! Medeniyetin, kültürün künhüne vakıf, estetik zevkin doruğunda seyreden zirve şairlerin şiirlerini anlamak için en az onlar kadar kültürlü insanların cehd etmeleri halinde mânâ, yine ancak üstad Eşref'in tabiriyle dürbünle görüldü. Yeni şiirde mânâ gibi bir külfet yoktur(!)"

Bütün bu serzenişlerden sonra yazar "Evet, Şiir Gizemdir ama..." başlığı altındaki şu ifadelerle mütevazılığını dile getirerek giriş bölümünü bitirmiş:

"Hatta garipliği Yunus Emre ile Fuzûlî ile birlikte yaşamasını bile bilebiliriz. Aramızdaki fark şair konuşur, biz anlarız, hissederiz ama bizi temsil eden, duygularımızı dile getiren biri varsa haddimizi ve edeben susmasını da biliriz.

Ama isim de vererek söyleyelim, gıybet olmasın Yeni, İkinci Yeni, Üçüncü Yeni, En Son Yeni ve bunların takipçilerinin bir anlık ruh çalkantılarını ve beyinlerindeki kelime gelgitlerinin, iddia ediyorum muhteva üzerinde çok da kafa yormadıkları birtakım münasebetsiz (Tenasüp sanatının bulunmadığı demektir.) kelime ve kelime guruplarını yan yana getirerek yazdıklarını yapay bir gizemle sunmaları ve buna alkış tutmamızı istemeleri, şiir dedin mi gündeme hemen bunların getirilmeleri zoruma gidiyor.

Futbol fanatikleri gibi özellikle son zamanlarda şair fanatikleri de çoğaldı. Kargadan başka kuş tanımayan, zülfikardan başka kılıç bilmeyen bu tarafgirler bazı şairlerin şiirlerine aşırı sahip çıkmalarını istemeleri yok mu...

Hâsılı dert bir değil elvan elvan, söylenecek söz çok ama kısa kesmekte fayda var. Günümüz şiiri için her şey bitmiş sayılmaz. Nabız hâlâ atıyor, çıkmadık candan umut kesilmez."

Kitapyurdu

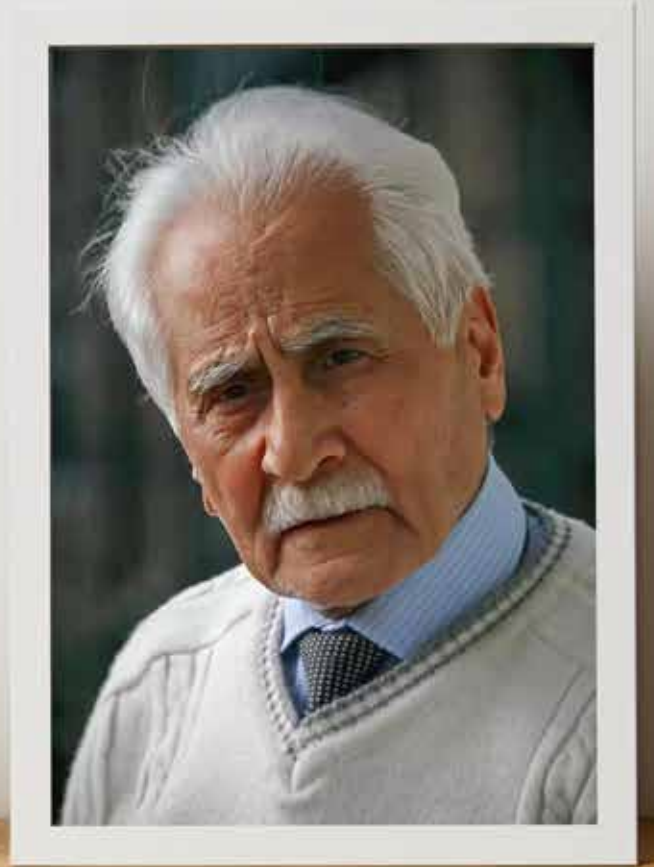
Telefon: 0212 519 87 20

Beyefendi Bir Şair Bahattin Karakoç

“Bahattin Karakoç yüklü bir kelime hazinesini şiirinde kullanan, çeşitli sanatlara yer veren şehirli bir şair olarak karşımızda duruyor.”

2008 yılınca Mehmet Nuri Yardım Bey ve arkadaşları tarafından Eskader kurulmuş ve derneğe bağlı sanatalemi diye de bir site açılmıştı. Arkadaşım Umut Bulut derneğin Cağaloğlu'nda Timaş'ın karşısındaki yerinde işe başlamıştı. Ben de ara sıra onu ziyaret eder, orada beraber çay içer, sohbet ederdik. Umut koca koca şair yazarların küllüklerini pencerenin önünde bırakmasından dert yanar; "Bunlar nasıl şair yazar" derdi. Yeni yeni onların da bizim gibi normal insanlar olduğunu anlamaya başladığımız yıllardı.

Bir gün derneğe çok kıymetli bir beyefendi şair geldi. O şair Bahattin Karakoç'tu. O gün kendisi ile yaklaşık iki saat kadar sohbet etmiştik. Beş altı kadar arkadaşla birlikte ona sorular sormuş, uzun ve doyurucu cevaplar almıştık. O gün şairimiz bizimle sanata, edebiyata ve şiire dair görüşlerini paylaşmıştı... Bana ve orada bulunan diğer arkadaşlara son derece şefkatli ve sevgi dolu bir hitapta bulunmuştu. İyiliğini, iyi niyetini, seviyeli yaklaşımını o sohbet boyunca gerçekten hissetmiştik.

Kendisine sorduğumuz sorulara verdiği cevapları bir kâğıda not aldığımı hatırlıyorum ancak o kâğıdı nereye koyduğumu hatırlamıyorum. O günkü sohbetten tek hatırladığım şairimizin edebiyat ve şiir üzerine konuşmayı sevdiği ve bu konuda son derece dolu olduğuydu. Ve sohbetiyle, tebessümüyle çok güzel bir insan olduğuydu.

O gün hatırladığım kadarıyla kardeşi merhum şair Abdurrahim Karakoç ile şiir tarzlarının farklı olması üzerine de birkaç şey söylemişti. Abdurrahim Karakoç malum halk ozanı tarzında şiirler söylüyordu, Bahattin Karakoç ise böyle bir tarzdan uzaktı. Doğrusu onun şiir tarzına ne deniyor, bunu tam kestiremiyorum. Fakat "modern şiir" gibi sevmediğim bir kavramı da onun şiirine lâyük göremem...

Bahattin Karakoç yüklü bir kelime hazinesini şiirinde kullanan, çeşitli sanatlara yer veren şehirli bir şair olarak karşımızda duruyor... Mer-

"Abdurrahim Karakoç, dini önceleyenlerle milliyeti önceleyenler arasında bir köprüydü. Tıpkı merhum Muhsin Yazıcioğlu gibi."

"Devir, cahillerin hükümlerinde olduğu ve okumışlardan öğ aldıkları bir devirdir."

Bahattin Karakoç

hum Abdurrahim Karakoç için ise buğday kokan bir Anadolu ozanı olduğunu söyleyebiliriz... Fakat ikisinin de ortak özelliği bizden olmaları, bizim olmaları ve şifrelerinin "hüzün" olması... Her ikisinin de esmer çehrelerinden çıktıkları kara sevdanın izleri okunuyor...

Evet, kara sevda çekmişler, yanmışlar, kavrulmuşlar... Belki de onları çıktıkları bu sevda masumlaştırmıştır kim bilir... İyi insan olmalarında, gönül adamı olmalarında bu sevdanın payı olmalı. Kanaatim odur ki bu iki güzel şahsiyetin çıktıkları sevda da asil ve adam gibi bir sevdadır. Şimdiki sevdalar gibi değildir. Biraz deşsek kim bilir altından nice romanlara konu olacak hikâyeler çıkar.

Merhum Abdurrahim Karakoç ile dünya gözü ile görüşmek ve sohbet etmek nasip olmadı ne yazık ki. Ama biz kendisini hep sevdik ve yakın hissettik. O bizim gözümüzde hem hakikî bir şair olarak çok kıymetliydi, hem de katıksız bir mümin olarak çok kıymetliydi. Yani hem nice şairleri kıskandıracak kadar güzel olan "Mihriban"ın şairiydi, hem de askerlerin miğferinden Buda'nın tunç heykeline kadar her yere "Hak yol İslâm yazacağız" diyen bir mücahitti...

Dini önceleyenlerle milliyeti önceleyenler arasında bir köprüydü. Tıpkı merhum Muhsin Yazıcıoğlu gibi. Biz milliyetçilerle diğer ülkücü liderlerin sevgisinde buluşamıyorduk ama Muhsin Yazıcıoğlu ve Abdurrahim Karakoç sevgisinde buluşabiliyorduk. Bunda "müspet milliyetçi" olmalarının büyük payı vardır. Nitekim Karakoç'un vefat etmeden önceki son yazısını okuduğumuzda ırkçılığı dinimizin yasakladığını kendisi de ifade ediyor. Büyüklerle görüşme tanışma anlamında İstanbul güzel imkânlar su-

nuyor. Bahattin Karakoç ile 2008'deki sohbetimizin tadı hâlâ damağımızdayken, kendisini Haziran 2012'de şair Abdurrahim Karakoç'u anma toplantısında bir kez daha gördüm. Türk Ocağı Vakfı'nda yapılan anma toplantısında şairin birçok dostu ve seveni onunla ve şiiriyle ilgili birçok şahitliklerde bulunmuştu

Kimisi yüzeysel ve klasik birkaç söz ile onu anlatırken kimisi de yüreğinden gelen sesin tercümanı oldular. Konuşmalar içinde dikkatimi çeken üç nokta vardı.

Birincisi şair Bahattin Karakoç'un, kardeşinin cenazesine her kesimden insanın geldiğini ve milletin onu bağrına bastığını ifade etmesi idi. İkincisi İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Müdürü Abdurrahman Şen'in Abdurrahim Karakoç'un şiirinin 70'li yıllarda iki partiyi buluşturduğunu söylemesi idi... Üçüncüsü ise şair Nurettin Durman'ın şairin "Hak yol İslâm yazacağız" şiirine vurgu yapmasıydı.

Toplantının ardından dışarıdaki bahçede çay ve helva ikramı yapılmıştı. O esnada ilk olarak bu tür toplantıların müdavimi eğitimci ve yayıncı merhum Mahmut Balcı Ağabey ile sohbet etmiştik. Yayıncılıkta eski heyecanının kalmadığını söylediğimde beni yalanlamadı. Sanal âlemin ön plana çıkmasından falan bahsetmişti. Bir de Erzurum günlerinden ve yazar Mustafa Nezih Bey ile olan münasebetlerinden bahsetmişti. Ona da bu vesile ile rahmet olsun.

Ardından daha önce Eyüp Sultan'da tanıştığımız Diyanet Vakf'nın İstanbul Şube Müdürü Osman Sarıköse Bey ile kısa bir sohbet yaptık. Bu sene yine Ramazan'da yapılacak olan Beyazıt Kitap Fuarı etkinlikleri çerçevesinde Eskader ile ortak söyleşiler düzenleyeceklerini ve bu söyleşilerin bu sene "Ramazan Sohbetleri" adı altında yapılacağını söylemişti. Ramazan fuarları deyince aklımıza gelen bu ismi de burada özellikle zikretmek istedim.

Bahçede daha önce aynı gazetelerde yazdığımız Şair Nurettin Durman Ağabey ile de ilk defa tanışma imkânı buldum. Bir ara ameliyat olduğunu duyduğum için kendisine ameliyat sonrasında nasıl olduğunu sordum. Hamdolsun bugün sağlık durumu iyiydi. Maalesef Nurettin Ağabey ameliyattan sonra hakkında; "Bazen gelen kişilerin ziyarete mi tıraşa mı geldiklerini anlamıyordum" dediği berber dükkânını kapatmak durumunda kalmış...

Uzun süre ayakta kalmayı göze alamadığı için böyle uygun görmüş. Bir de dükkânın vergisi ve masraflarını çıkartmak da başlı başına bir mesele imiş. Doğrusu o dükkânın kapanması beni biraz düşüncelere saldı. Gitmesem de Beylerbeyi'nde bir şairin berber dükkânı olduğunu bilmek bana güzel çağrışımlar yapıyordu. Şair Nurettin Durman için herkesten iyi şeyler duyuyordum. İbrahim Tenekeci Ağabey de bana onun çok farklı ve güzel bir insan olduğunu söylemişti bir zaman.

O gün Nurettin Ağabey de İbrahim Tenekeci Ağabey'e olan sevgisinden bahsetmişti. Doğrusu

Nurettin Durman Ağabey ile tanışmaktan dolayı çok memnun olmuştum. Konuşmamız esnasında hiçbir kimsenin aleyhinde konuşmaması, hep iyi görüp, iyi düşünmesi dikkatimi çekmişti. Keşke bu camiada herkes onun gibi birbirine kinle değil de sevgi ile bakmayı becerebilse...

Şair Nurettin Durman Ağabey'e bir konuda daha teşekkür borçluyum ki kendisi o gün beni şair Ali Hakkoymaz Ağabey ile tanıştırdı. Efendimiz'in sünneti gereği Ali Ağabey'e sevgimi, hürmetimi ifade ettim. Gerçekten de Ali Ağabey benim kendisini giyaben sevdiğim güzel bir insandı. Onun öğretmen olduğunu ve okul idarecileri ile arasında geçen olayları dünyabizim sitesinden ilgiyle okumuştum. Ben bu güzel yürekli insanı da tanıdığım için çok memnun oldum. Onun o gülümsemesini görmenin de insana umut aşıl原因 bir tarafı olduğunu eklemeliyim.

Ve Bahattin Karakoç'un elinden öptüm... Bahattin Karakoç için şair demesem de "kendisi şiir olan adam" desem acaba haddimi bilmezlik yapmış olur muyum? O gün onun ruhunun gölgesinde bir yerde, yakınlarında olmak bana müthiş bir huzur verdi. Onun bembeyaz saçları ve elinde de bir bastonu vardı. Yürürken asistanı olduğunu söyleyen bir ablamızın elinden tutarak yürüyordu... Esmer teni ve bakışları o şiirin mısraları idi. Evet evet karşımda koskoca bir şiir duruyordu...

Kardeşinin vefatı belli ki onu çok üzmüştü. Çıkarken yanına yaklaştım ve "Ellerinizden öpebilir miyim" dedim. Hemen elini uzattı ve hürmetle ellerinden öptüm. Bütün iyiliği ve bütün güzelliği ile ve "dünya" demeyen "Allah" diyen lisan-ı hâli ile bana mukabele etti... En samimi ve memnun hâliyle "Allah yardımcın olsun" dedi. Zannedersem samimi bir duasını almayı başardım. Allah bu güzel şairlerimizi başımızdan eksik etmesin. 17 Ekim 2018'de vefat eden Maraş'ın bu yiğit şairine rahmet olsun.

Yahya Kemâl'in Şiirlerinde Balkanlar

“Üsküp, Osmanlı İmparatorluğu tarafından 1392’de fethedildikten sonra, Türkler tarafından yeniden inşa edilmiş ve adeta bir Türk şehri olmuştur.”

Yahya Kemâl Beyatlı, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin en önemli isimlerinden biridir. Eski Türk şiirini ve Divan edebiyatını derinlemesine bilen, ancak şiiri sade bir dille ve yeni bir biçimde sürdürmeyi amaçlayan bir sanatçıdır. Çocukluğu Balkanlar'da geçmiş ve Osmanlı'nın uzun süre hüküm sürdüğü bu topraklarda yaşamış olması, onun şiirlerinde önemli bir yer tutar. XX. yüzyıl Türk şiirinde özel bir yeri olan Yahya Kemâl, sanat hayatı boyunca eski şiirle yeniyi birleştirmeye çalışarak Türk şiirine taze bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu yenilikçi yaklaşımıyla Cumhuriyet dönemi şairlerinden farklı bir yere sahiptir.

Balkanlar, Türkçe Sözlük'te "Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ, Kosova, Slovenya, Arnavutluk, Makedonya, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan ve Trakya'yı kapsayan bölge" olarak tanımlanır. Bu bölge, tarihsel ve kültürel bağlar nedeniyle Türk sanatçılarının ilgisi çekmiş ve Türk edebiyatında önemli bir yer tutmuştur. Balkanlar, hem coğrafi olarak hem de eski bir vatan parçası ve Türk kültürünün izlerini taşıyan bir bölge olarak edebiyatımıza yansımıştır. Yahya Kemâl de, Balkanlarla derin bir bağ kurmuş bir sanatçıdır.

Yahya Kemâl'in Balkan coğrafyasıyla bağlantısının en önemli kaynağı, Üsküp'te doğmuş olmasıdır. 1 Aralık 1884'te Üsküp'ün İshakiye Mahallesi'nde dünyaya gelen Yahya Kemâl, annesi Vranyalı, babası ise Nişli bir ailenin çocuğudur. Ailesi, Niş, Vranja ve Leskofça bölgelerinden gelmektedir. Yahya Kemâl'in annesi Nakiye Hanım, 1883 yılında İvranya'dan Üsküp'e göç etmiştir. Şairin doğduğu Üsküp, Osmanlı döneminde önemli bir Türk şehri hâline gelmiştir ve bu şehri "serhat şehri" olarak tanımlayan Mustafa Özbacı, Yahya Kemâl'i de bir "serhat çocuğu" olarak nitelendirir. Üsküp'ün İshakiye Mahallesi, hâlâ derin izler taşıyan bir Balkan şehri olarak Yahya Kemâl'in şiirlerinde önemli bir yer edinmiştir.

Üsküp, Osmanlı İmparatorluğu tarafından 1392'de fethedildikten sonra, Türkler tara-

"Üsküp ve Bursa, onun nazarında aynı değeri taşır; çünkü her ikisi de temiz kanın döküldüğü, Türk kültürünün kök saldıği topraklardır."

findan yeniden inşa edilmiş ve adeta bir Türk şehri olmuştur. Yahya Kemâl, "Kaybolan Şehir" şiirinde Üsküp'ten bahsederken, bu şehri Yıldırım Beyazıt'ın fethettiği bir yer olarak nitelendirir. Üsküp, Osmanlı'nın fetihlerinden önce de önemli bir serhad şehri olmuştur ve fetih sonrasında Türk kültürünün izleriyle donatılmıştır.

Balkanlar'daki topraklar, Yahya Kemâl için Anadolu topraklarıyla eşdeğerdir. Üsküp ve Bursa, onun nazarında aynı değeri taşır; çünkü her ikisi de temiz kanın döküldüğü, Türk kültürünün kök saldıği topraklardır. Yıldırım Beyazıt'ın fetihlerinin ardından Üsküp, tıpkı Bursa gibi Türk kültürüne ait bir şehir hâline gelmiştir. Yahya Kemâl, bir gezisinde İstanbul'dan Sofya'ya kadar

uzanmış ve bu seyahatinde Balkan topraklarıyla özdeşleşmiş bir geçmişin hayalini yeniden keşfetmiştir. Onun gözünde, bu topraklar sadece coğrafî olarak değil, kültürel olarak da Türklükle bütünleşmiştir. Şair, "Türklük Avrupa'ya doğru bir deniz gibi çekilmiş, ama geriye bıraktığı izler ve tuz hâlâ o topraklarda kalmıştır" derken, bu toprakların hâlâ Türklük koktuğuna ve Türk kültürünün bu bölgelerde derin izler bıraktığına vurgu yapar. Bu gezi geçmişin kalbinde kalan hayalini silmek bir yana vatan hasret ve hayalini daha da alevlendirmiştir ve bu duygular onda şu şekilde ifadesini bulur: "Türklük Avrupa'ya doğru cezr ü meddi biten bir deniz gibi o dağlardan çekilmiş, lakin tuzunu bırakmış. Bütün o toprak Türklükkoku yor."

*Üsküp ki Yıldırım Bayazıd Han diyâridir
Evlâd-ı Fâtihân'a onun yâdigâridir.*

*Firûze kubbelerle bizim şehrimizdi o;
Yalnız bizimdi, çehre ve rûhiyle biz'di o.*

*Üsküp ki Şar-dağ'ında devâmıydı Bursa'nın
Bir lâle bahçesiydi dökülmüş temiz kanın.*

*Üç şanlı harbin arş'a asılmış silâhları
Parlardı yaşlı gözlere bayram sabahları.*

*Ben girmeden hayatı şafaklandıran çağa,
Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa.*

*İsâ Bey'in fetihte açılmış mezarlığı
Hulyâma âhret gibi nakşetti varlığı.*

*Vaktiyle öz vatanda bizimken, bugün niçin
Üsküp bizim değil? Bunu duydum için için.*

*Kalbimde bir hayâli kalıp kaybolan şehir!
Ayrılmamın bıraktığı hicran derindedir!*

*Çok sürse ayrılık, aradan geçse çok sene,
Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene.*

Yahya Kemâl'in doğduğu Üsküp, mahalleleri, camileri, medreseleri, bedestenleri ve çarşılarıyla diğer Müslüman şehirlerinden farklı özellikler taşır. Beyatlı, Üsküp'ü, balığın suyu

anlayamadığı gibi, şehrin de kendi Türklüğünü fark edemediğini belirterek "balığa suyu idrak ettiremezsiniz" şeklinde bir benzetme yapar. Şair, bu farkı Arnavutluk üzerinden açıklamaktadır. Balkanlar Osmanlı İmparatorluğu'nun elinden çıktıktan sonra, Arnavutluk'un Osmanlı yönetimi altındaki yıllarını yaşayanlar, bu uzun süreli yönetimin nedenini daha iyi kavrayabilmişlerdir. Beyatlı'ya göre, Osmanlı'nın varlığı, Arnavutluk'ta halkın birlikte yaşamayı başarılmasında ve farklı etnik grupları bir arada tutmasında büyük bir etki yaratmıştır; Türkler, adaletli ve alçakgönüllü yönetimleriyle bu halkları birleştiren bir "mayadır."

Beyatlı henüz çocukken, kendi ifadesiyle "hayatın eşiğindeki çağdan geçmeden" annesini kaybetmiştir. Annesi, sonbaharda toprağa verilmiştir ve bu gömme işlemi Balkan topraklarında gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, Üsküp, Beyatlı için sadece bir doğum yeri değil, aynı zamanda annesinin vefatıyla bağlantılı derin bir duygusal anlam taşıyan önemli bir yer olmuştur.

Yahya Kemâl'in annesinin mezarının bulunduğu ve çocukluk yıllarını geçirdiği Balkan topraklarının, şimdi vatan topraklarından ayrı olması, şairi derin bir hüzne boğar. Ancak, Üsküp artık Türk topraklarına ait olmasa da, şairin ruhu orada yaşamaya devam eder. Türk milletinin geçmişine olan bağlılığı ve bu geçmişi anlamaya, keşfetmeye olan isteği, onun duygusal dünyasını biçimlendirir. Bu anlayış, Beyatlı'nın şiirlerinde de kendini gösterir. Balkan toprakları ve özellikle çocukluğunun geçtiği bu toprakların vatan olmaktan çıkması, şairin mısralarında özlemle dile getirilir. Üsküp ve çevresinde geçirdiği çocukluk yıllarında, Balkan kırlarının özgür havası, şairin kişiliğini derinden etkiler. O yıllarda, Rakofça'nın yeşil kırlarında gezerken, şairin ruhunda kaybolan vatan topraklarına olan özlem ve bir akıncı ruhu canlanır.

Beyatlı, çocukluk yıllarındaki hayallerinde, Rakofça'nın kırlarında dolaşırken bir akıncı gibi

hisseder. Bu topraklar, onun iç dünyasını şekillendirir. Beşir Ayvazoğlu, Yahya Kemâl'in ailesinin köklerinin, Osmanlı'nın son dönemine, özellikle III. Mustafa dönemine kadar uzandığını öğrendiğinde, şairin bu toprakları bir "Evlad-ı Fatihan" olarak başka bir gözle gördüğünü ve Rakofça'nın kırlarında gezdiği zaman, kendisini rüzgârda uçan bir akıncı gibi hayal ettiğini aktarır. Ayvazoğlu, şairin iç dünyasında bu akıncı hayalini ne kadar canlı bir şekilde hissettiğini vurgular. Akıncı cetlerinin ihtirasını duymaya, hissetmeye çalışır, hatta sadece çalışmaz, aynı zamanda bu duygular onun iç dünyasında beslenerek gelişir:

*Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum;
Her lâhza bir alev gibi hasretti duyduğum.*

*Kalbimde vardı "Byron"u bedbaht eden melâl
Gezdim o yaşta dağları, hulyam içinde lâl,*

*Aldım Rakofça kırlarının hür havasını,
Duydum akıncı cedlerimin ihtirasını,*

*Her yaz, şimâle doğru asırlarca bir koşu...
Bağrımda bir akis gibi kalmış uğultulu...*

Yahya Kemâl'in şiirlerinde yankı bulan tarih bilinci, büyük ölçüde Rumeli topraklarının sürekli istilalara ve göçlere uğramasıyla bağlantılıdır. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihindeki büyük çalkantıların çoğu, bu topraklarda yaşanmış ve imparatorluğun kaderi genellikle Rumeli'de şekillenmiştir. Buna karşın, Osmanlı'nın Asya'daki toprakları, sürekli savaşların merkezi olmamış ve bu topraklar daha sakin bir seyir izlemiştir.

Yahya Kemâl'in şiirlerinde "vatan" kelimesi, neredeyse tamamen Balkanlar ile özdeşleşmiş bir anlam taşır. Şair, ordunun yenilgiye uğramasını derin bir şekilde hisseder ve sürekli olarak rüyalarında ordunun zaferini görmek için yanıp tutuşur. Balkanların işgal altında olması ve ordunun mağlup olması, sadece vatanın bütünlüğünü değil, aynı zamanda Türk milletinin ruhunu da sarsan bir etki yaratır.

*Mağlûpken ordu, yaslı dururken bütün vatan,
Rüyâma girdi her gece bir fâtiyhâne zan.*

*Hicretlerin bakıyyesi hicranlı duygular...
Mahzun hudutların ötesinden akan sular,
Gönlümde hep o zanla beraber çağıldadı,
Bildim nedir ufuktaki sonsuzluğun tadı!*

Yahya Kemâl, Balkanlara yapılan akınlara katılan beylerbeyiyle birlikte yer alır; onun komutasındaki orduyla beraber, ön saflarda savaşa atılanlar arasındadır. Bu akınların özgün yanı, katılımcıların çoğunun genç, hatta çocuk denebilecek yaşta olmalarıdır. Sayıca kendilerinden çok daha güçlü, adeta masallardaki dev ordulara karşı verilen bir savaştır. Ak tolgalı Beylerbeyi'nin "İlerle!" komutuyla, ordunun geçiş yolu olarak seçilen yer Tuna Nehri'dir. Türk atları, Tuna'yı doludizgin geçerek büyük bir hızla ilerler. Yahya Kemâl'in şiirlerinde Türk ordusunun, Roma'nın doğusunu fethettikten sonra gerçekleştirdiği zaferler, tıpkı yüce dağlar gibi yüksek ve anlamlıdır. Balkanlar'da yapılan fetihler de, aynı yüksekliğe sahiptir. Bunun iki ana nedeni vardır:

Birincisi, Osmanlı ordusu Balkanlara hâkim olduktan sonra, buralarda asırlarca kalmış ve

bölgeye derin bir iz bırakmıştır. İkincisi ise, bu fetihlerin ardından Osmanlı ordusu sürekli zafer kazanmış, zaman zaman kaderin karanlık ve korkutucu yıllarında bile, düşmanı ilk hamlede olmasa da sonrasında yenip denize dökmeyi başarmıştır. Osmanlı'nın kılıcıyla fethedilen topraklarda yüzlerce şehir kurulmuş ve büyük tarihî ve mimarî eserler inşa edilmiştir. Ancak, bu eserler bile Türk milletinin kudretini ve görkemini tam anlamıyla yansıtmaya yetmemektedir.

*Roma'nın şarkını fethettiğin andan sonra,
Yüce dağlar gibidir gördüğün iş, Türkoğlu!
Girdiğin yerde asırlarca kalıştan başka,
Kurduğun devlet asırlarca muzaffer yürüdü.
Talihinin döndüğü en korkulu yıllarda bile,
Yürüyen düşmanı son hamlede döktün denize.
Açtığın ülkede, yoktan yaratış kudretini,
Azminin kurduğu yüzlerce şehirden fazla,
Gri firuzeye benzer nice gök kubbeyle,
Dehre aksettiriyor, gerçi, büyük mimarî;
Bu eserler seni göstermeğe kâfi diyemem.*

Yahya Kemâl Beyatlı'nın eserlerinde Balkanlar'la ilgili en belirgin özellik, onun bu topraklarda doğmuş olmasıdır. Sadece burada

doğmakla kalmamış, aynı zamanda ataları da uzun yıllar boyunca Balkanlar'da yaşamışlardır. Bu coğrafya, Yahya Kemâl'in sanatını, düşünsel dünyasını ve dolayısıyla eserlerini derinden etkilemiştir. Bu etkileri, onun yazdığı şiirlerde ve yazılarında görmek mümkündür.

*Şi're aksettirebilseydin eğer, dinlerdin,
Yüz fetih şi'ri, okudukça, çelik tellerden.*

*Resm'e aksettirebilseydin eğer, ömrünce,
Ebedî cedleri karşında görürdün canlı.*

*Gönlüm isterdi ki mâzini dirilten san'at,
Sana târihini her lâhza hayâl ettirsin.*

Yahya Kemâl'in Balkanlar'la olan bir diğer önemli bağlantısı ise çocukluğunu burada geçirmiş olmasıdır. Bu bölgeye ait hatıraların onun yaşamına ve kişiliğine büyük bir katkı sağladığı söylenebilir. Çocukluk yıllarındaki anıların, onun olgunlaşmasına ve kişiliğini oluşturmasına yardımcı olduğu, eserlerinde de geniş bir şekilde yer bulduğu görülmektedir. Yahya Kemâl için hayatındaki en önemli figürlerden biri annesi Nakiye Hanım'dır. Nakiye Hanım ve ailesi de Balkan topraklarında yaşamış, buradaki topraklarda ebedi istirahatgâhlarına çekilmişlerdir. Yahya Kemâl, henüz çocuk yaşta annesini kaybetmiş olmasına rağmen, ona duyduğu derin sevgi ve saygı, onun iç dünyasında güçlü bir etki bırakmış ve buna bağlı olarak Balkanlara olan sevgisini de şekillendirmiştir. Şiir, Yahya Kemâl'in hayatında büyük bir öneme sahiptir; şiirle tanışması ve şiir yazmaya başlaması da Balkanlar'da gerçekleşmiştir. Bu nedenle onun şiirleri, sadece bireysel bir yaratıcılık süreci değil, aynı zamanda bu topraklarda şekillenen bir kültürün de ifadesidir.

Balkanlar, Yahya Kemâl ve onun kuşağı için vatan kavramının önemini derinden öğretmiştir. Bu bölgeden zaman zaman büyük zorluklar ve acılarla Anadolu'ya göç eden Türk halkı, vatan hasretiyle yanmış ve bu topraklardan ayrılmak, derin bir vatan duygusunu uyandırmıştır. Bu his, şairin eserlerinde genellikle güçlü bir

şekilde yer bulur. Yahya Kemâl, özellikle şiirlerinde, Balkanlar'daki Türk kültürünün inşasında önemli bir yer tutan Türk medeniyetine vurgu yapar.

Üsküp, Rakofça gibi şehirler, Türklerin buralara yerleşmesinin ardından şekillenmiş ve Türk kültürü, mimarisiyle bu topraklara kök salmıştır. Balkanlarda, farklı halkların katılımıyla ortaya çıkan yeni bir medeniyetin izleri, şairin eserlerinde kendini gösterir. Ayrıca, Türk milletinin Balkanlar'daki mücadelesi, Yahya Kemâl'e göre destansı bir tarihe sahiptir. O, Balkanları fetheden askerleri yüceltir ve masalsi bir kahramanlık destanı yaratır; şiirlerinde bu kahramanlarla birlikte fetihlere çıkar. Balkanlar, Yahya Kemâl'in eserlerinde özel bir yer tutar. Bu bölgeyi tanımak, orada yaşananları anlamak, Yahya Kemâl'i ve onun şiir dünyasını anlamakla eşdeğerdir.

Dipnot

*Doç. Dr. Oğuzhan AYDIN, Ankara Gazi Üniversitesi

Kopsa Kıyamet Görsem Yüzünü

“Hz. Âişe’den rivayet edildiğine göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.) gece ayakları şişinceye kadar namazı kılardı. Kendisine ‘Niçin böyle yapıyorsun ey Allah’ın Resûlü? Oysa Allah senin geçmiş ve gelecek hatalarını bağışlamıştır.’ diye sorunca Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ‘Şükreden bir kul olmayayım mı!’ cevabını vermiştir.

Şair, münşî ve hattat Tâcî Bey'in oğlu olan Cafer Çelebi, Amasya ve Bursa'daki tahsilinin ardından Simav'da müderris ve kâdî olarak çalışmıştır. Edirne ve İstanbul'daki müderrislik görevlerinin ardından Dîvân-ı Hümâyün'a nişancı olarak tayin edilmiştir. Görev yaptığı süre zarfında divan kitabetinin gelişimine ciddi katkılar sunduğu bilinmekte, bundan dolayı münşî yönüyle tanınmaktadır. II. Bayezid döneminin sonlarına doğru şehzadeler arasında cereyan eden taht mücadelesinde Şehzade Ahmed'i desteklediği için yeniçerilerin saldırılarına uğramış, bilahare padişah tarafından nişancı görevinden alınmıştır. Sultan Selim döneminde tekrar nişancı olarak tayin edilmiş, seferlere katılmış, Çaldıran Zaferi'nden sonra Anadolu kazaskerliği görevine getirilmiştir. 1515 yılında sultana karşı yeniçerileri kıskırtanlar arasında olduğu gerekçesiyle idam edilmiştir. Mahrûse-i İstanbul Fetihnâmesi, Münşeât, Divan ve Hevesnâme bilinen eserleridir. Divan'ında kayıtlı na't-ı şeriften seçilen bazı beyitler kısa açıklamalarla yazımıza konu edilecektir:

Ey mushaf-ı cemâlî kamu rahmet âyeti

Hatm oldu sende iki cihan saâdeti

(Ey güzellik mushafı, rahmet âyetlerinin tümü. İki cihan saadeti sende tamamlanmıştır.)

Na't-ı şerif Hz. Peygamber (s.a.v.)'e hitap eden güzellik mushafı, terkiibiyle başlamaktadır. Mezkûr güzellik zahirî anlaşılabilceği gibi manevî de anlaşılabilir. Zira devamında bütün rahmet âyetlerinin Hz. Peygamber (s.a.v.)'de cem olduğu ifade edilmektedir. Bu hiç şüphesiz "Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik." âyetinin manzum bir tercümesinden ibarettir. İkinci mısradaki hatm kelimesi ile Hz. Peygamber (s.a.v.)'in son peygamber oluşu, iki cihan saadeti merkeze alınarak ifade edilmiştir. Burada Hz. Peygamber (s.a.v.)'in teşrîf/kanun koyma ve tezkiye/nefsi arındırma vazifelerinin hatırlanması gerekir. Hükümleri konu edinen fıkıh ve nefis tezkiyesini konu edinen tasavvuf; iki cihan saadeti gayesinde ortaklaşmakta, bir-

"Hz. Peygamber (s.a.v.)'in güzelliğini ilme'l-yakîn düzeyinde bilen şair bu bilginin ayne'l-yakîn düzeyine çıkmasını istemektedir. İsteğinin gerçekleşmesi ya rüyada ya vâkıada ya da kıyamet gününde mümkün olabilecektir."

birini tamamlamakta ve dini tecrübenin kâmil manada yaşanabilmesi adına birbirine ihtiyaç duymaktadır.

Gerçi bisât-ı kurba kadem basdı her nebî

Oldu sana bidâyet onların nihâyeti

(Yakınlık seccadesine her peygamber ayak bassa da onların vardığı son nokta senin başlangıç yerindedir.)

Şair diğer peygamberlerle nübüvvet konusunda aynı konuma sahip olsa da Hz. Peygamber (s.a.v.)'in diğer peygamberlerden daha faziletli olduğunu anlatmaktadır. Allah'a yakınlık konusunda diğer peygamberlerin ulaştığı son nokta, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in henüz ilk adımıdır. Hz.

Peygamber (s.a.v.)'in ulaştığı son nokta ise şu âyetle sabittir: "Sonra yaklaştıkça yaklaştı. Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu." Sidretü'l-müntehâ peygamber ve meleklerin ulaşabildiği bir yer iken orayı geçmek yalnız Rasûlullah'a mahsustur. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e mahsus yakınlığın manası bu olsa gerektir.

*Secde eder cemâline mihr ü meh ü nücûm
Yûsuf meğer düşünde göreydi bu hâleti*

(Yûsuf (as) bu hâli düşünde görseydi güneş, ay ve yıldızlar senin güzelliğine secde ederdi.)

Beyitte özellikle Hz. Yûsuf'un kıyasa konu edilmesi, güzelliği ile bilinmesinden kaynaklanmaktadır. Şair giriş beytindeki mushaf-ı cemâl terkihiyle güzelliğin Hz. Peygamber (s.a.v.)'de toplandığını netleştirmekte ve Hz. Yûsuf'un bu mushafta bir yaprak olabileceğini ima etmektedir. Beyitte göze çarpan bir diğer dolaylı imaya ve işârî yorumu göre güneş, ay ve yıldız güzelliğinden dolayı Hz. Yûsuf'a secde etmektedir. Şu hâlde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in diğer peygamberlere ve güzellik konusunda Hz. Yûsuf'a üstünlüğü göz önünde bulundurulduğunda güneş, ay ve yıldızlar Hz. Peygamber (s.a.v.)'in önünde hürmetle eğilmelidirler.

*Her şeb aceb mi dursan ayak üzre subha dek
Zâtın cihânın oldu çü şem'-i hidâyeti*

(Varlığın bu dünyanın hidayet güneşi olduğu için her gece sabaha kadar kıyamda durman şaşılacak iş midir?)

Hz. Âişe'den rivayet edildiğine göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.) gece ayakları şişinceye kadar namazı kılardı. Kendisine "Niçin böyle yapıyorsun ey Allah'ın Resûlü? Oysa Allah senin geçmiş ve gelecek hatalarını bağışlamıştır." diye sorunca Peygamber Efendimiz (s.a.v.) "Şükreden bir kul olmayayım mı!?" cevabını vermiştir.

Harika bir hüsn-i talil örneği olan bu beyte göre dalâlet karanlığa, hidayet aydınlığa ve Hz. Peygamber (s.a.v.) güneşe benzetilmiştir. Güneşin dünyayı aydınlatmadığı gece vaktinde Hz.

Peygamber (s.a.v.)'in uyanık olması ise âlemi aydınlatma sebebine bağlanmıştır.

*lyd-i cemâline katı müştâkım isterem
Mihr-i ruhun ümîdine subh-i kıyâmeti*

(Güzellik bayramına hasretim, ay yüzünü görmek ümidiyle kıyamet sabahını isterim.)

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in güzelliğini ilme'l-yakîn düzeyinde bilen şair bu bilginin ayne'l-yakîn düzeyine çıkmasını istemektedir. İsteğinin gerçekleşmesi ya rüyada ya vâkıada ya da kıyamet gününde mümkün olabilecektir. Bundan dolayıdır ki şair Hz. Peygamber (s.a.v.)'in aydan daha parlak nur yüzünü görme ümidiyle kıyametin bir an evvel kopmasını istemektedir.

*Olsa felek sahife ve cirm-i zühâl midâd
Yazılmaya fezâilin ey rahmet âyeti*

(Ey rahmet âyeti! Gökyüzü kâğıt, zühal yıldızı mürekkep olsa senin faziletlerini yazamazlar.)

Hz. Peygamber (s.a.v.)'i methettiği na't-ı şerifin sonuna doğru şair, onu övmenin imkânsızlığını zıt imgelerle anlatmaktadır. Buna göre karanlık gökyüzü beyaz sayfaya, parlak zühal yıldızı siyah mürekkebe benzetilmektedir. Olmaz ya gökyüzü sayfa, zühal yıldızı mürekkep olsa da Hz. Peygamber (s.a.v.)'in faziletlerini yazmaya yetmeyecektir.

*Sultân-ı şer' ü tâc-ı rusûl Hâdî-yi sübül
Hikmet-nümây mes'ele âmûz-ı akl-ı küll*

(Şeriatın sultanı, peygamberlerin baş tacı ve yolların rehberi. Meselelerin hikmetini gösteren ve akl-ı küllle öğreten sensin.)

Es-salât ü ve's-selâmü aleyke ya nebiyye'l-ümmî.

Dipnot

*Hamit Demir, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

Gölce

Akl-ı zay divâneyim, evelim, ahirim sen
Kâinatın sırrında, bânım, zahirim sen
Peymanece yürürüm, gölgem seninle yürür
Parelenmiş başımı, dağlarca duman bürür
Aynalara bakarım, görürüm orda seni
Sen olurum pür nefes, gönle bürürüm seni
Hicrandayım, firkatte, vuslatın gönle akmaz
Beni yalnız aşk yakar, közler, ateşler yakmaz
Hüzünlerim bir olur, feryat, figanla gelir
Bazı zaman âşikâr, bazen nihanla gelir

Söyle ne vakit biter, sana sürgünüm Gölce
Gam, kasavetle geçer, yâdda her günüm Gölce

Bir ferahnak bestenin, meyan sesisin ince
Eşliğisin sazımın, sözlerin nazenince
Yazılmışın Elest'te, sevdanın karasıyla
Uzatma sürgünümü, hasretler yarasıyla
Dağlarımın burcunda, yüreğim seni gözler
Duaların faslında, duam duanı özler
Bâd-ı sabâ eserken, gelsen sûzidil sesle
Sarıversen bağrımı, şiir dolu nefesle
Erguvanlar mevsimi, işte yine geçiyor
Göçmen kuşlar nev yurda, yele yele uçuyor

Söyle ne vakit biter, sana sürgünüm Gölce
Gam, kasavetle geçer, yâdda her günüm Gölce

Meydan okur her şeye, aşk sevne ilaçtır
Yüreklerde aşk yoksa / tüm gönüller bilaçtır
Aşkla harelendim ah, aşka adadım canı
Bulamadım ararım, gül çehreli cananı
Dilimde gül ezgisi, gitsem de yâre doğru
Yârin hüzzam sesleri, deler, incitir bağı
Haramiler yol vermez, kaparlar aşka yolu
Viraneyim, harabe, sînemde hüzün dolu
Şiirlerle esriğim, beyzalı türkülerle
Aşk maralım Aydıbâ, güllerden sevgi derle

Söyle ne vakit biter, sana sürgünüm Gölce
Gam, kasavetle geçer, yâdda her günüm Gölce

Celalettin KURT

Rumeli Topraklarına Adanan Şiirler

“Edirne’nin ötesi Rumelidir; ‘Evlâd-ı Fatihan’dır. Osmanlı’nın çekildiği bu memleketlerde hâlâ bizim sesimiz, manevi nefesimiz vardır. Çoğu yıkılıp yok edilmek istenmesine rağmen o kadim topraklarımızda türbelerimiz canlı, camilerimiz ayakta, tekkelerimiz ve dergâhlarımız hayattadır”

Batı "Balkanlar" diyor biz Osmanlı'dan beri "Rumeli" ismini tercih ediyoruz. 'Balkan' adında bir soğukluk ve Avrupalılık kokusu var. 'Rumeli' ise bizim sıcak kavramımız, sevimli kelimeyizdir. Türkülerimize girmiştir, şiirlerimize yerleşmiştir. Edirne'nin ötesi Rumelidir, 'Evlâd-ı Fatihan'dır. Osmanlı'nın çekildiği bu memleketlerde hâlâ bizim sesimiz, manevî nefesimiz vardır. Çoğu yıkılıp yok edilmek istenmesine rağmen o kadim topraklarımızda türbelerimiz canlı, camilerimiz ayakta, tekkelerimiz ve dergâhlarımız hayattadır.

Peki, bu eski/meyen topraklarımız, yani Üsküp, Kosova ve Türkçe konuşulan diğer belde- lere dair duygu ve düşüncelere edebiyatımızda yer verilmiş midir? Elbette verilmiştir ve gerek romanlarımıza ve hikâyelerimize, gerekse tiyatro eserlerimize ziyadesiyle o mübarek bel- deler, yani 'diyar-ı İslâm' topraklar yansımış- tır. Örnek vermek gerekirse bugünlerde Hece Yayınları arasında çıkan ve Hüseyin Mehmet'in hazırladığı Günümüz Batı Trakya Türkleri Öyküsü, konu ile ilgili olanların okuması gereken iyi bir eserdir. Son yıllarda yapılan bazı diziler ve çekilen filmler de bu yolda önemli katkılar olarak görülmelidir. Tabii yapılan ziyaretler, dü- zenlenen sempozyumlar ve ortak toplantılar, bu kardeşlik kucaklaşmasını daha samimi bir hâle getirmiştir. İstanbul'da her sene düzenle- nen 'dergi fuarı'nda en çok ilgiyi çeken stand- ların başında, Üsküp'ten, Kosova'dan ve diyar-ı Rum'dan gelen misafirlerimiz gelmektedir.

Mehter Marşlarımızda Rumeli

Haydi, biraz şiir dünyasına girelim ve ula- şabildiğimiz bazı şairlerimizin bölgeyle ala- kalı mısraları üzerinde düşünelim. Ama önce "Mehter Marşları"mıza bakalım. Mehmet Ali Bey'in bestesini yaptığı "Plevne Marşı"ni herkes bilir ama hatırlamakta fayda var: "*Tuna nehri akmam, diyor./Etrafımı yıkmam diyor./Şanı bü- yük Osman Paşa/Plevne'den çıkmam diyor./Düş- man Tuna'yı atladi,/Karakolları yokladı./Osman Paşa'nın kolunda/Beş bin top birden patladı./Kilicimi vurdum taşta/Taş yarıldı baştanbaşa./*

"Gerek romanlarımıza ve hikâyelerimize, gerekse tiyatro eserlerimize ziyadesiyle o mübarek bel- deler, yani 'diyar-ı İslâm' topraklar yansımıştır."

Şanı büyük Osman Paşa/Askerinle binler yaşa." F. Sazçalan'ın sözlerini yazdığı ve bestelediği "Tuna Boyu" da bizde benzer duyguları çağırır: "*Rumeli'yi titretiyor/Baştanbaşa ordumuz/ Pirene'den Karpatlar'dan/Bir çığ gibi aşarız./ Avrupa'yı şanla sardı/Bayrak bayrak ordumuz/ Tuna'dan Vistül'lerden/Çağlayarak coşarız."* Bugün Macaristan toprakları içinde bulunan "Estergon" da içimizi titreten ve bizde derin hülyalar uyandıran kutlu bir yerdir. Şu marşı dinledikten sonra hangimizin nemli bakışları o geniş ufuklara uzanmadı ki: "*Estergon kalesi subaşı durak,/Kemirir içimi bir sinsi firak./Gönül yâr peşinde, yâr ondan ırak./Akma Tuna akma akma, ben bir dertliyim:/Yâr peşinde koşar, kara bahtlıyım./Estergon kalesi subaşı hisar,/Baykuş- lar çağırır, bülbüller susar;/Kâfir bayrağını bur-*

*cuna asar./Akma Tuna akma, ben bir dertliyim./
Bu ateşle yanar kara bahtlıyım."*

Akıncılar Marşı

Kendisi de bir Rumeli çocuğu olan, Üsküp doğumlu Yahya Kemâl Beyatlı, kadim topraklarımıza en güzel mısraları armağan eden şairlerimizdendir. Bestelenen "Akıncılar Marşı" çok güzeldir ve hepimizin hafızasını her zaman süslemektedir: "Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik,/Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik/Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!/Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kafilelerle." Şiir, Tuna nehri gibi coşkulu bir şekilde akar gider. Aziz şairimizin "Mohaç Türküsü" de bundan aşağıda değildir: "Bizdik, o hücumun bütün aşkıyla kanatlı;/Bizdik, o sabah, ilk atılan safta yüz atlı./Uçtuk, Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle;/Canlandı o meşhur ova at kişnemesiyle" Ahmet Haşim'in "Kelimelerin Serdârı" diye tarif ettiği Süleyman Nazif de millî heyecanı en iyi şekilde yaşayan ve yaşatan bir sanatkârimizdir. "Cenk Türküsü"nde sevilen beldelerden ayrı kalmanın derin hüznü ve teessürünü görürüz: "Gözde tüter dumanları/Bak Şıpka'nın Balkanları/Hâlâ sızar al kanları/

*Ayrılmıştık otuz sene/İşte Şıpka geldik gene/
Pilevne'den bir ses geldi/O ses yüreğimi deldi/
Ah o günler ne güzeldi/Ayrı düştük otuz sene/
Şanlı meydan geldik gene/Yolumuzu bağla-
masın/Dalgaların ağlamasını/Ağlar gibi çağla-
masın/Görüşmedik otuz sene/İşte Tuna geldik
gene"*

Ziya Gökalp'in "Balkanlar Destanı"nda da bugün bizden koparılmış o topraklara olan hasreti, özlemi görürüz. Şiiri şöyle başlar şairin: "Borular çalındı: Silâh başına!/Düşündüm girmiştim on beş yaşına,/Öküzü bağladım sınır taşına,/Döğeni bıraktım harman içinde./Yerinde saymaz bir Türk neferi/Kalbi daim onu sürer ileri./Geri almak için eski yerleri,/Ahdî vardır onun vicdan içinde." Şiirin daha sonraki kıtalarında savaş sahneleri ve gaza ruhu anlatılır. Son mısralarda bir daüssıla vardır: "Yıldırım kanatlı, kasırga canlı/Bir şahin sürüsü gibi Osmanlı/Soldadır: Gözleri ateşli kanlı/Kaldı dağlar, taşlar tufan içinde." Mehmet Fuat Köprülü'nün "Akıncı Türküleri"nde de benzer hissiyat vardır: "Tuna boylarında sıra selviler/Tan yeri estikçe sessiz ağlarmış;/Gül bahçelerinde baykuşlar öter.../Şu viranelikler eski bağlarmış!" Köprülü'nün "Meriç Türküsü" de hisli ve içlidir: "İssız dağ başını duman bürümüş,/Yine Rumeli'ye düşman yürümüş./Kervan gelmiş, yol güllerin sürümüş,/Dertli Meriç akar "Kervanım!" diye. Süleyman Nesib de "Orduya" şiirinde özlenen bereketli toprakları hasretle ve biraz da hüznüyle anar. Mustafa Şerif Onaran ve Mehmet Turan Yarar da bu vadi de eser bırakan şairlerimizdendir. Hamit Macit Selekler'in "Tarih"i ise ibret doludur; rüyası ve hülyası şöyledir: "Tuna'yı görmedim fakat tanırım,/Bir ümit önünde koştüğüm zaman/Geçmişî anarak coştüğüm zaman/Kendimi Budin'in Bey'i sanırım."

Temeşvar Türküsü

Halk ozanlarımız da Rumeli sevdasıyla tutuşup yanmış ve ayrılık ateşini şiirlerinde tennüm etmişlerdir. Gâzi Âşık Hasan, "Temeşvar Türküsü"ne şöyle başlar: "Ne çeker kulların Serhat ilinde/Bilinmez Hünkârım görülmeyince/

Bunca memleketin kâfir elinde/Kaldı, inanmadın ayrılmayınca/Kimi şehid oldu kimi giriftar/Kâfirin elinde inler zâr ü zâr/Estergon'la Budin, Eğre'yle Uyvar/Ele girmez Şahım yorulmayınca" Halk şairimiz cesur askerimizin hislerine şu mısralarıyla tercüman olur: "Hasan der göklere çıkmıştır ahım/Hüdam bağışlasın çoktur günahım/Temeşvar Kal'ası'n bil padişahım/Vermeyiz kâfire kırılmayınca!" Ozanımızın ayrıca "Budin Türküsü" de vardır. Meslektaşı Üsküdarî'nin de "Gazi Vezir Fetheyledi Uyvar'ı" isimli şiiri görkemlidir. Edebiyat tarihimiz boyunca nazlı ve nazenin Tuna Nehri'ne birbirinden güzel şiirler yazılmıştır. Onlardan biri Beş Hececi şairlerimizden Enis Behiç Koryürek'in "Tuna Kıyısında" isimli eseridir. Bir manzum hikâye gibidir ve şu mısralarla okuyucunun önüne çıkar: "Evimden uzakta, anemden uzak,/Kimsesiz kalmışım yâd ellerinde./Bir vefa ararım kalbe dolacak,/Gurbetin yabancı güzellerinde." Edib Ayel'in "Mohaç" ve "Niğbolu" isimli şiirleri de benzer hassasiyetleri üstünde taşıyor.

"Budin Türküsü"

Orhan Şaik Gökyay iyi şairlerimizdendir ve onun da "Budin Türküsü" isimli şiiri vardır. Bu uzun şiirin iklimini aksettirecek ilk kıtayı okumakta fayda var: "Çıktım yücesine tarihe baktım,/Yoktur bir diyârda eşi Budin'in./Beni merak aldı, bir rakam döktüm,/Tuna ile birdir yaşı Budin'in." Ziya İlhan Zaimoğlu, başka şairler gibi Tuna'ya seslenir, çünkü anlatacakları vardır. "Tuna'ya Sesleniş" bir nehrin hicranlı hikâyesidir. Baha Vefa Karatay'ın "Plevne" şiirinde coşku vardır. Heyecanla birlikte iman vardır: "Plevne bir savaş, hayır destandır,/O toprak siperler... Onlar imandır./Plevne bir kale, hayır vatandır." Hasan Âli Yücel'in de "Tuna Türküsü" vardır. Coşkun Ertepinar'ın "Drina Köprüsü'ne Güzelleme"si de okunmalıdır. Feyzi Halıcı'nın "Estergon Kalesi" şiiri de çok güzeldir.

Anonim şiirlerimizden "Sivastopol Türküsü" yürek yakıcıdır. İçimize, bam telimize dokunur: "Sivastopol önünde sıra sıra söğüter,/Oturmuş binbaşı asker öğütler,/Askere gidiyor babayığit-

ler./Aman padişahım izin ver bize,/İzin de vermez isen döküver denize."

Sözün özü, Rumeli'ne, Evlad-ı Fatihan'a yazılmış türkülerin, yazılmış şiirlerin, söylenmiş ağıtların haddi hesabı yok. Ama bir mersiye var ki bu melal yüklü, keder dolu anonim şiirin adı "Nazlı Budin"dir. Bu şiirle yazımıza nihayet verirken Rumeli topraklarında şehit verdiğimiz bütün kardeşlerimizi rahmetle anıyorum. Ruhları şad, kabirleri nur, mekânları cennet ola... Hepsi de ahirette İki Cihan Güneşi Hazret-i Peygambere komşu ola...

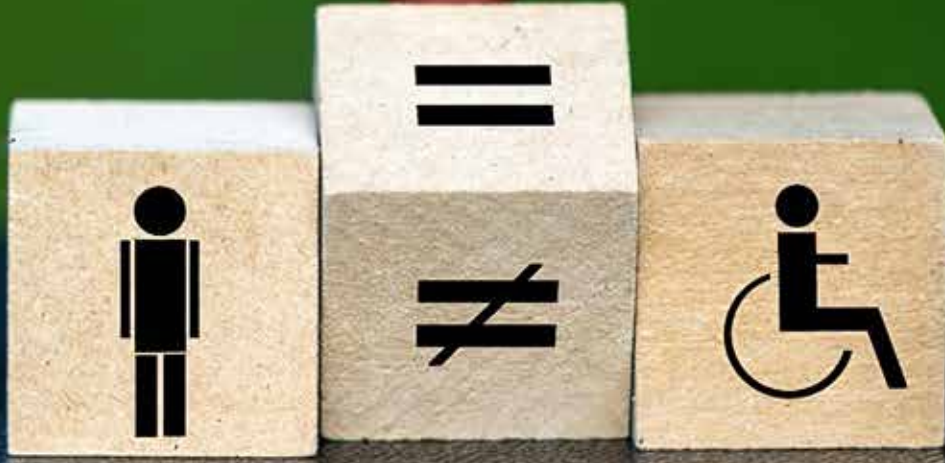
Ötme bülbül ötme, yaz bahar oldu,
Bülbülün figanı bağrımı deldi,
Gül alıp satmanın zamanı geldi,
Aldı Nemçe bizim nazlı Budin'i.
Çeşmelerde abdest alınmaz oldu,
Camilerde namaz kılınmaz oldu,
Mamur olan yerler hep harap oldu,
Aldı Nemçe bizim nazlı Budin'i.

Budin'in içinde Serdar kızımı,
Anamın babamın iki gözüyüm,
Kafeste besili kınalı kuzuyum,
Aldı Nemçe bizim nazlı Budin'i.

Cephane tutuştu aklımız şaştı,
Selâtin camiler yandı, tutuştu,
Hep sabi sübyanlar ateşe düştü,
Aldı Nemçe bizim nazlı Budin'i.

Serhatlar içinde Budin'dir başı,
Kan ile yoğrulmuş toprağı taşı,
Çerkez Alemdar'dır şehitler başı,
Aldı Nemçe bizim nazlı Budin'i.

Kible tarafından üç top atıldı,
Perşembe günüydü güneş tutuldu,
Cuma günüydü Budin alındı,
Aldı Nemçe bizim nazlı Budin'i.

Engelli Olma

“Kendisinden farklı olana yaklaşımımız hâlâ eşitsizlikler üzerine kurulu. Bütün bu olumsuzluklar çocukların toplum içinde var olabilmelerini, kendi hayatlarını sürdürebilmelerini imkânsız kılıyor.”

Engelli olmak, özellikle son yıllarda toplum olarak farkındalığımızın arttığı bir durum olsa da engelli olarak doğmuş ya da sonradan engelli olan bireyler açısından hala ciddi sıkıntılar ve sorunlar yaşıyor olmak demek.

Engelli olmak kavramını üç ayrı bölümde değerlendirmek gerekiyor. Bedensel engel, zihinsel engel ve hem bedensel hem de zihinsel engel sahibi olmak farklı sorunları da beraberinde getiriyor. Özellikle söz konusu olan çocuklar olunca konuyu çok iyi algılamak ve bilinçlenmek engel sahibi olan çocuklarımıza yardımcı olmak bakımından önemlidir. Zihinsel engelli çocuklar genellikle kendi durumlarının ve sahip oldukları engelin bilincinde değildirler. Zihinsel engelli çocuklarımız eğitilebilir durumda iseler topluma kazandırılabilir ve bir takım beceriler elde edebilirler. Bu tip eğitilebilir engelli çocuklarımız pek çok konuda kendi kendilerine yeterek ailelerinin yükünü hafifletebilirler. Ancak ciddi zihinsel engeli bulunan çocukların bu kadar şanslı olamadıklarını ve ailelerinin ciddi bir bakım ve tedavi masrafı üstlenmek zorunda kaldıklarını biliyoruz.

Engelli olma durumu da, doğuştan getirilen engelli olma hali ile sonradan kazanılmış engellilik olarak farklı değerlendirilmelidir. Zira engelli çocuklarımızın psikolojisi sahip olunan engelle göre farklılık gösteriyor. Doğuştan bedensel bir engelle sahip olarak doğan çocuklar özellikle küçük yaşlardayken, 'neden diğer akranları gibi olmadıklarını' sorgularlarken, sonradan bir engel sahibi olan çocuklar 'böyle bir şeyin neden kendi başlarına geldiğini' sorguluyorlar. Bazı çocuklar durumlarını daha kabullenici bir tutum içindeyken, bazıları agresif, reddedici ve içe dönük tavırlar sergileyebilirler. Çocukların tepkileri, sahip olunan engelin türüne, engelin ağırlığına ve çocuğun kişisel özelliklerine göre değişiyor. Engelli bir çocuk sahibi olmak hem aile olarak hem de çocuk açısından gerçekten zordur. Belki gelişmiş ülkelerde devletin ve hükümetlerin engelli çocukların hayatlarını kolaylaştırmaya yönelik uygulama ve hizmetleri bu

“Vücudunun belli bölgelerini kullanamayan çocuklar, müziğe, resme, zekâ oyunlarına yönlendirilebilir. Duyu organlarından engeli olan çocuklar spora, el becerilerine yönlendirilebilir.”

zorluğu hafifletmiştir ancak ülkemiz için hala bu hizmetlere kolay ulaşabiliyor olduğunu söyleyemiyoruz. Özellikle toplumun engelli bireylere ve çocuklarımıza yönelik bilinçlendirilmesi gerekirken, bu konuda da tam anlamıyla yeterli olduğumuzu ifade etmekte güçlükler yaşıyoruz. Kendisinden farklı olana yaklaşımlarımız hala eşitsizlikler üzerine kurulu. Bütün bu olumsuzluklar çocukların toplum içinde var olabilmelerini, kendi hayatlarını sürdürebilmelerini imkansız kılıyor. Özellikle eğitim almalarında ciddi sıkıntılar yaşıyoruz ve yetersiz olduğu duygusuyla büyüyen ve başkalarının yardımı olmaksızın yaşayamayacağına inanan çocuklar yetiştiriyoruz.

Sahip olunan engel sonuç olarak bir engeldir ve engelli bir çocuk da bu engelin bilincindedir. Kimi çocuklar bunu bir eksiklik olarak

algılarla, kimi çocuklar ise başka yönlerden kendilerini geliştirmeye çabalarlar. Burada ki asıl etken anne baba tutumlarıdır. Anne baba çocuğunu, sahip olduğu engelle beraber kabullenmişse, onunla toplum içinde olmaktan sıkılmıyorsa, başkalarının yargıları ve tavırları öncelikli değilse ve elbette ki maddi imkanları elveriyorsa, çocukları için inanılmaz mücadeleler veriyorlar ve engelli olmasına rağmen çocuklar, engeli olmayan bireylerden daha fazla beceriye sahip olabiliyorlar. Burada devletin de anne babayı destekler sorumluluklar alması gerekiyor. Özellikle engelli çocukların maddi anlamda büyük bedeller ödmeden birçok hizmete ücretsiz ulaşabiliyor olması, onların hayatın içinde daha fazla yer almalarını sağlayacaktır. Anne baba olarak bilinmelidir ki, engeli ne olursa olsun her çocuğun kendisini ortaya koyabileceği bir alan mutlaka vardır. Okulların ve eğitimcilerin de bu anlamda engelli çocuklarımızın bireysel özelliklerini ön plana çıkartacak çalışmalar yapması, çocukların eve, duvarlar arasına sıkışıp kalmasının önüne geçecektir. Engelli çocuklar hem kendileri gibi engelli olan arkadaşlarıyla ve engelli yetişkinlerle bir arada olmaları sağlanmalı, hem de engeli olmayan akranlarıyla beraber olmalıdırlar. Bu şekilde çocuklar, hem engeli olanların hayata nasıl tu-

tunduklarını ve sorunlarla nasıl başa çıkabildiklerini, hem de diğer insanların arasında ayırım görmeden var olmayı öğrenecekler. Vücudunun belli bölgelerini kullanamayan çocuklar, müziğe, resme, zeka oyunlarına yönlendirilebilir. Duyu organlarından engeli olan çocuklar spora, el becerilerine yönlendirilebilir.

Engelli çocukların bir an önce toplum içindeki yerlerini almaları ve hak ettikleri eğitimi görmeleri hepimizin sorumluluğundadır. Bütün anne babalar, çocuklarımızı engelli arkadaşlarına nasıl davranmaları ve nasıl yardımcı olmaları konusunda eğitmekle yükümlüüz. Üstelik kendisinden daha az şanslı bir akranına yardımcı olan çocukların empati ve vicdan duygularının daha gelişmiş olduğu, insani değerleri daha kolay kazandıkları yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Her şeyin ötesinde toplumun tüm bireylerinin her an engelli olma ihtimalinin çok yüksek olduğunu da unutmamak gerekiyor. Engelli olmadan, engellerin ortadan kaldırılmasına yardımcı olmak hem ahlaki hem vicdani hem de insani görevimizdir. Engeller, gerçekten engel olmasın ve hiçbir çocuk sahip olduğu engel nedeniyle kaliteli eğitim ve yaşam hakkından mahrum kalmayın. 3 Aralık Dünya Engelliler Günü, tüm engellerin sevgiyle aşıldığı bir gün olarak kutlansın.

Göç

Aklımı serdim yollara,
Yora yora sana geldim.
Yelkeni uzak yellere,
Gere gere sana geldim.

Yemişim felekten tokat,
Kalmamış bizde takat,
Her hayale candan zekât,
Vere vere sana geldim.

Yaylan gamlı fayton yaylan,
Tümsekte çukurda paylan,
Zaman bir asi küheylan,
Vura vura sana geldim.

Doğunca içime ziya,
Başladı bir sırlı rüya,
Cümle sürgülü kapıya,
Vara vara sana geldim.

Ferhat hani, Şirin n'olmuş,
Mecnun Leylâ'yı mi bulmuş,
Her aşktan bir mesel kalmış,
Göre göre sana geldim.

Satılmış ŞEN

Nasihah Takvimi

ARTIK CEBİNİZDE!

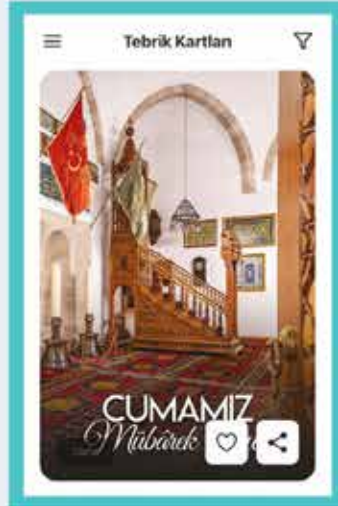
Nasihah Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve iOS için indirebilirsiniz.

NASİHAT TAKVİMİ

Nasihah Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kible Bul

DİVÂN-I HULÛSİ-İ
DÂRENDEVÎ'NİN SESİ

Divan Radyo

YAYIN HAYATINA
DEVAM EDİYOR

HULÛSİ AŞK

Gülzar-ı
Muhabbet

Zar-ı
Labbet

HALİL NECİPOĞLU

Divân
RADYO

www.divanradyo.com

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsî Efendi'nin Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavvufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğimiz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

